

9

УКРАЇНСЬКА МОВА

Розробки уроків

до підручника

О. П. Глазової

- Максимальне змістове наповнення уроків
- Поєднання різних форм навчальної діяльності
- Матеріали для всіх видів контрольних робіт
- Електронний додаток

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

СКРЕТЧ-КАРТКА

9

- Календарний план
- Матеріали для роздрукування

**БЕЗКОШТОВНИЙ
ЕЛЕКТРОННИЙ
ДОДАТОК**

Отримайте додатковий матеріал для використання на уроках!

Скретч-картка надає доступ до безкоштовного* електронного додатка, розміщеного на сайті видавництва:

- календарно-тематичний план
- матеріали для роздрукування

Для завантаження електронного додатка:

1. Увійдіть на сайт interactive.ranok.com.ua.
2. Зареєструйтесь, під час реєстрації оберіть статус «Учитель»
3. Зітріть захисне покриття зі скретч-картки
4. Уведіть отриманий код у поле для введення скретч-коду на головній сторінці
5. Натисніть «ОК» та завантажте матеріали

Наступні звернення до електронного додатка не потребують повторного введення коду

Місце для скретч-картки

Служба технічної підтримки:

тел. (057) 717-61-80, (098) 037-54-68

(понеділок-п'ятниця з 10⁰⁰ до 18⁰⁰)

E-mail: e-ranok@ukr.net

* Під «безкоштовно» мається на увазі придбання за 0,01 грн

9

УКРАЇНСЬКА МОВА

Розробки уроків

до підручника

О. П. Глазової

УДК 811.161.2:371.214
К82

Кривіч І. А.

К82 Українська мова. 9 клас : розробки уроків до підручника О. П. Глазової. — Харків : Вид-во «Ранок», 2018. — 112 с.

ISBN 978-617-09-4329-3.

Посібник містить шаблони планів-конспектів усіх уроків з української мови до підручника О. П. Глазової для учнів 9 класу закладів загальної середньої освіти, складені згідно з вимогами чинної програми.

До посібника додається скретч-картка для завантаження безкоштовного електронного додатка (календарно-тематичний план; матеріали для вчителя). Кожний із цих компонентів можна опрацювати в текстовому редакторі Microsoft Word та роздрукувати.

Посібник призначений для вчителів української мови.

УДК 811.161.2:371.214

Навчальне видання

КРИВІЧ Інна Анатоліївна

УКРАЇНСЬКА МОВА.
9 клас
Розробки уроків до підручника
О. П. Глазової

Редактор *О. В. Зима*
Технічний редактор *М. С. Жубр*
Верстка *І. А. Кожанова*

Регіональні представництва
видавництва «Ранок»:

З питань придбання продукції
видавництва «Ранок» звертатися за тел.:
у Харкові – (057) 727-70-80;
Києві – (044) 599-14-53, 377-73-23;
Вінниці – (0432) 55-61-10;
Дніпрі – (056) 785-01-74, 789-06-24;

«Книга поштою»: вул. Котельниківська, 5, Харків, 61051.

Тел. (057) 727-70-90, (067) 546-53-73.

E-mail: pochta@ranok.com.ua

www.ranok.com.ua

Ф692028У. Підписано до друку 16.05.2018.

Формат 70×108/16. Папір офсетний.

Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 9,1.

ТОВ Видавництво «Ранок»,

вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 5215 від 22.09.2016.

Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.

E-mail: office@ranok.com.ua

Тел. (057) 701-11-22, 719-48-65,

тел./факс (057) 719-58-67.

Київ – тел. (044) 229-84-01,

e-mail: office.kyiv@ranok.com.ua,

Львів – тел. (067) 269-00-61,

e-mail: office.lviv@ranok.com.ua.

Житомирі – (067) 122-63-60;

Львові – (032) 244-14-36;

Миколаєві та Одесі – (067) 551-10-79;

Черкасах – (0472) 51-22-51;

Чернігові – (0462) 93-14-30.

E-mail: commerce@ranok.com.ua.

ISBN 978-617-09-4329-3

© І. А. Кривіч, 2018

© ТОВ Видавництво «Ранок», 2018

Папір, на якому надрукована ця книга,

безпечний для здоров'я
та повністю переробляється

зроблений зі вторинної целюлози —
не постраждало жодне дерево

виблюювався без застосування
хлору

Разом дбаємо про екологію та здоров'я

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

ШАНОВНІ ВЧИТЕЛІ!

Даний посібник орієнтовано на підручник «Українська мова. 9 клас» (автор О. П. Глазова).

Наша книга — це збірник повноцінних конспектів уроків, з якими ви без проблем можете працювати з учнями 9-го класу.

На початку кожного конспекту уроку містяться вказівки на тему, мету, тип уроку, обладнання.

Основна частина уроку — це робота переважно за матеріалами підручника. А етапи актуалізації набутих знань, мотивації навчальної діяльності та підсумок уроку розроблено автором посібника з урахуванням особливостей кожної мовної або мовленнєвої теми.

Різноманітні форми та види роботи сприятимуть розвитку комунікативних умінь і навичок учнів, формуванню різнобічності їхньої особистості.

Велику увагу автор посібника приділяє вправам, спрямованим на отримання учнями метапредметних знань, умінь і навичок.

На сторінках посібника ми залишили достатньо місця, щоб ви могли внести потрібні зміни й доповнення, пов'язані з адаптацією розробок уроків до конкретного класу в залежності від рівня його підготовленості. Ви можете робити на вільних рядках будь-які нотатки.

До посібника додається скретч-картка, на якій міститься код доступу до електронного додатка на сайті interactive.ranok.com.ua. Ви зможете відредагувати й роздрукувати календарно-тематичний план, забезпечити учнів матеріалами для контрольних робіт (зорово-слухового диктанту, тестування).

Ми намагалися якнайкраще допомогти вам у підготовці до уроків української мови.

Успіхів вам, колеги!

Мета: поглибити й розширити знання учнів про рідну мову, етапи її розвитку, значення української мови в житті людини; показати красу, чарівність, багатство української мови; розвивати увагу, логічне й образне мислення, удосконалювати навички роботи з підручником, словником; збагачувати словниковий запас школярів; виховувати любов і повагу до української мови.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

Ознайомлення з передмовою та використаними в підручнику умовними позначеннями (знаками-символами).

(Використовується інтерактивний метод «Мікрофон».)

- Що значить рідна мова для кожного з нас, що вона дає людині?
- Як ви розумієте вираз «розвиток мови»? Чим спричинені зміни в структурних рівнях мови?

- Коментування цитати.

Прокоментуйте слова письменника Джона Френча: «Слова — це листя на дереві мови, і якщо якийсь листя падає, то інше займає його місце».

● **Читання тексту.**

Ознайомлювальне читання текстів; визначення їхньої теми та головної думки; з'ясування відповідності застарілих слів нормам сучасної літературної мови; робота з тлумачним словником (вправа 1).

- **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 6, 7).**

- **Робота в парах.**

Розподіл застарілих слів і неологізмів; з'ясування лексичного значення слів; обґрунтування написання іншомовних слів правилами (вправа 5).

[illegible][illegible]

● **Робота в групах.**

Добір до термінів іншомовного походження українських відповідників; висловлення власної думки щодо запропонованих тез (вправа 7).

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЇЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Творча робота.**

Ілюстрування висловлених у тексті думок самостійно дібраними (або взятими з попередньої вправи) прикладами (вправа 8).

● **Робота з комп'ютером.**

Створення ескізів плакатів із закликом до обережного ставлення щодо вживання іншомовних слів (вправа 12).

● **Диктант із коментуванням.**

Запишіть вислови видатних людей про мову. Прокоментуйте їх. Дайте відповідь на запитання: що значить мова для вас?

Людина, яка втратила свою мову, — неповноцінна. Вона другорядна в порівнянні з носієм рідної мови. Глибоке знання рідної мови, досконале володіння нею — одна з важливих ознак високої культури й освіченості людини. (З журналу)

Рідна мова — це найособистіша і найглибша сфера обстоювання свого «я», коли воно є, своєї особистості і національної гідності. (І. Дзюба)

Мова, писемна чи усна, характеризує її (людину) більше, ніж навіть її зовнішність або вміння поводитись. У мові відбивається інтелігентність людини, її охайність у широкому розумінні цього слова, її повага до інших, її вміння точно і правильно мислити. (Д. Лихачов)

Кожне слово має свій зміст, невміння вибрати потрібне слово — те саме, що замість гостро заструтаного олівця на уроці малювання користуватися цвяхом. (В. Сухомлинський)

Мова росте разом із душею народу. (І. Франко)

Відомо, що мова кожного народу — явище давнє, її коріння сягає у доісторичні часи. У великому творчому процесі народжується мова людини, а з нею народжується й найприродніше єднання — народ. (Г. Нудьга)

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал § 1, виконати вправу 11.
2. Скласти усну розповідь з теми «Яку роль у розвитку української мови відіграють ЗМІ?».

V. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Бесіда.**

- Чи має нині українська мова перешкоди для вільного розвитку?
- Якими вам бачаться перспективи розвитку нашої мови?
- Які мови називаються світовими? Що враховується, коли мову відносять до світових?
- Яке місце української мови серед світових? Чим обумовлена її поширеність у світі? (У світі налічують близько 5000 мов. Українська мова за кількістю носіїв стоїть на 26-му місці. Вона є другою за поширеністю серед слов'янських мов. Третьою у світі за милозвучністю.)
- Від чого залежить кількість осіб, які користуються певною мовою, зокрема й українською?

Урок 2. Розвиток мовлення. Вимоги до мовлення. Види мовленнєвої діяльності

Мета: систематизувати й узагальнити знання дев'ятикласників про мовлення, про форми та види мовленнєвої діяльності; ознайомити з вимогами до мовлення, розвивати вміння будувати власні висловлювання відповідно до комунікативного завдання; збагачувати культуру усного мовлення учнів; формувати комунікативні вміння; виховувати естетичні уподобання, почуття прекрасного, любов до мистецтва.

Обладнання: підручник.

Тип уроку: формування комунікативних умінь та навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ

● *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● *Проблемні питання.*

(Використовується інтерактивний метод «Мікрофон».)

— Чому ми говоримо «урок рідної мови», але «урок зв'язного мовлення»?

Чи можна сказати навпаки: «урок рідного мовлення», «урок зв'язної мови»?

— Яка відмінність між мовою і мовленням?

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

● *Читання тексту.*

Ознайомлювальне читання тексту, визначення його теми та головної думки; пояснення лексичного значення виділених слів, робота з Тлумачним словничком, поданим у кінці підручника; опрацювання схеми «Види мовленнєвої діяльності» (вправа 14).

● *Робота в парах.*

Заслуховування та оцінювання відповідей на поставлені одне одному запитання (на основі тексту вправи 15); визначення стилю тексту з використанням таблиці «Стили мовлення».

● *Робота в групах.*

Визначення стилю поданих уривків (вправа 16).

● *Робота в парах.*

Складання та розігрування діалогів (вправа 17).

● *Робота з текстом.*

Визначення теми, головної думки, стильової приналежності тексту, типу мовлення (за потреби скориставшись схемою «Типи мовлення»); складання опису зовнішності за ілюстрацією відповідно до комунікативного завдання (вправа 18).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІнь І НАВИЧОК

● *Робота з таблицею.*

Колективно складіть таблицю.

ВИМОГИ ДО МОВЛЕННЯ

Якості мовлення	Як цього досягти
Змістовність	
Послідовність	
Багатство	
Точність	
Виразність	
Доречність	
Правильність	

● **Творче завдання.**

Прочитайте вірш. Яка його основна думка? Свої міркування запишіть.

МОЯ МОВА

Все в тобі з'єдналося, злилося —
Як і поміститися в одній! —
Шепіт зачарований колосся,
Поклик із катами на двобій.
Ти даєш поету дужі крила,
Що підносить правду в вишину,

Вченому ти лагідно відкрила
Мудрості людської глибину.
І тобі рости й не в'януть зроду,
Квітувать в поемах і віршах,
Бо в тобі — великого народу
Ніжна і замріяна душа.

(В. Симоненко)

● **Комунікативний практикум.**

Опис по пам'яті улюбленого видання «Кобзаря» (вправа 19).

● **Конструювання речень.**

Уведіть в речення слова-пароніми:

Адрес — адреса. (*Адрес* — письмове привітання ювілярові; *адреса* — місце проживання адресата.);

Прозовий — прозаїчний. (*Прозовий* — мовлення, не організоване ритмічно, не віршоване. *Прозаїчний* — буденне, нудне, одноманітне в житті.);

Відносини — взаємини — стосунки — відношення. (*Відносини, стосунки, взаємини* — на означення стосунків між людьми: відносини між батьками, взаємини між дітьми, приятельські стосунки. *Відносини* — у словосполученнях переважно суспільного, економічного та політичного характеру: виробничі, міжнародні. *Відношення* — виражають зв'язки тільки між предметами, явищами: пропорційне відношення між величинами.);

Вибирати — обирати. (*Вибирати* — мова йде про напрям, матеріал, якусь річ, може бути синонімом до *виробляти, діставати*: кукіль з пшениці вибирати, вибирала камінці із черевиків. *Обирати* — з-поміж когось (чого) кращого: обирати депутатів, наречену, спеціальність, улюблене місце тощо.);

Мимохідь — мимохить. (*Мимохідь* — проходячи повз кого-небудь; *мимохить* — мимоволі, несамохить).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 20.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Бесіда.**

- Які є форми мовлення?
- Які основні види мовленнєвої діяльності ви знаєте?
- Від чого залежить характер нашого мовлення?

● ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 8 КЛАСІ (4 години) —

Урок 3. Граматична основа речення.

Односкладне й двоскладне речення

Мета: узагальнити й поглибити знання учнів про граматичну основу речень, поділ речень на двоскладні й односкладні; розвивати культуру усного й писемного мовлення, комунікативні навички; виховувати наполегливість у навчанні.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: урок повторення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ УЧНІВ

● **Перевірка домашнього завдання.**

● **Лінгвістичний диктант.**

Закінчіть подані речення.

В односкладних реченнях граматична основа складається з ... члена —. Другий головний член речення ... оскільки зміст речення й так зрозумілий.

Односкладними означено-особовими називають такі речення, у яких ...

Називними є ... речення, у яких ...

Безособовими називають речення, у яких ...

Односкладними узагальнено-особовими називають речення, у яких ...

● **Проблемне питання.**

— Про який вид односкладних речень не йшлося в диктанті?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

— Що ви очікуєте від уроку?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● **Читання тексту.**

Ознайомлювальне читання тексту, визначення його теми й головної думки; відповіді на подані після тексту запитання, опрацювання схеми «Види речень» (вправа 25).

● **Самостійна робота.**

Запис речень відповідно до поставленого завдання, визначення граматичної основи (вправа 27).

● **Робота в групах.**

Визначення двоскладних та односкладних речень, пояснення відмінності між ними (вправа 28).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЙ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Завдання учням.**

1. Схарактеризуйте односкладні речення за морфологічним вираженням головного члена.

З р а з о к: *Високі айстри, небо синє, твій погляд, милий і ясний...* (М. Рильський) Головні члени речення — підмети, виражені іменниками: *айстри, небо, погляд.*

Од нестерпучого блиску заплують очі. (М. Коцюбинський) Присвистують, притупують, ще пустяться в танець. (Леся Українка) Більше вір своїм очам, ніж чужим речам. (Нар. тв.) А в степу весніє, весніє... (О. Гончар) Назавжди б ви-креслити війну з життя людини! (І. Ле)

2. Випишіть окремо двоскладні й односкладні речення. Укажіть граматичну основу в кожному реченні та визначте тип односкладних речень.

Зрубати такий ліс — та це ж злодійство. (О. Довженко) Подарувати дівчині квіти — приємно. Яке глибоке щастя — жити, бути гідним імені людини, наро-ду й людськості служить. (М. Рильський) З гір на долину біжу, стрибаю, рину. (Леся Українка) Оце, сину, як прийдеш, то на стіл поклади хліб... (М. Зарудний) Весною в селі встають рано. (Гр. Тютюнник) Серпень з вереснем стискають один одному правиці. (М. Рильський) Жди з моря погоди. (Нар. тв.) Посій упо-ру, будеш мати зерна гору. (Нар. тв.) Уже світлішає над гаєм. (М. Стельмах)

 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- **«Ти — редактор».**

 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- **Вибіркова робота (за варіантами).**

 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- **Конструювання речень.**

Складіть речення, у яких подані дієслова в неозначеній формі виступали б різними другорядними членами. Проаналізувати будову складених речень.

Просити. Зупинитися. Малювати.

- **Трансформування речень.**

Замініть двоскладні речення синонімічними односкладними і навпаки.

Я люблю мандрувати гірськими стежками. (О. Квітневий) Крізь туманову пелену видно зелено-чорний ліс. (Д. Прилюк) Чую, земле, твоє дихання, розу-мію твій тихий сум. (В. Симоненко) Стрічали гостей усім домом. (С. Музичен-ко) Упродовж століть українцям довелося воювати із загарбниками. І за його знаком з вулиці увійшло шестеро солдатів. (Ю. Яновський) Стояла сумовита і німа. (В. Бичко)

 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- **Лінгвістичне змагання.**

Запишіть за хвилину якомога більше прислів'їв і приказок з теми природи, які виступали б односкладними реченнями.

- **Творча робота.**

Складіть міні-твір за прислів'ям «Вчись не до старості, а до смерті», вико-ристовуючи різні види односкладних речень.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал § 2, виконати вправу 29.
2. Виписати з художньої літератури приклади односкладних речень, визна-чити їхні типи.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

- **Самооцінка та самоаналіз уроку.**

Урок 4. Розділові знаки в реченнях, ускладнених однорідними та відокремленими членами

Мета: повторити теоретичні відомості із синтаксису й пунктуації, зокрема про просте речення, ускладнене однорідними та відокремленими членами; удосконалити пунктуаційні вміння вживати розділові знаки в таких реченнях; розвивати вміння правильно будувати речення з однорідними та відокремленими членами; виховувати любов до природи.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Самостійна робота з картками.**

i Картки можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Слово учителя.**

Першими розділові знаки почали використовувати давні грецькі філософи. Ці знаки допомагали їм виразно читати тексти вголос. Батьком розділових знаків вважається грецький учений Аристофан Візантійський, що створив першу систему цих знаків, яка складалась ... із крапок! Закінчивши думку, Аристофан ставив крапку вгорі рядка. Крапка внизу означала, що думка висловлена неповністю: чекай продовження. Крапка посередині рядка «говорила», що потрібно зупинитися і перепочити, бо речення має кілька частин. Аристофанова система була запозичена латинянами і протрималась аж до VIII ст. Аристофан уперше використав і знак оклику.

У VIII ст. н. е. з'являються нові розділові знаки. Їх уводить учений Алкуїн. Він використовує вже кому, але тільки разом із крапкою або двома крапками, знак оклику і знак питання. (Із кн. «Цікаве мовознавство»)

- А які розділові знаки вживаємо ми?
- Який знак, на вашу думку, ми вживаємо найчастіше? Чому?

[illegible][illegible]

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 28, 29).

● Робота з текстом.

Вивчальне читання тексту; визначення простих речень, ускладнених однорідними членами; пояснення вживання розділових знаків; витлумачення лексичного значення виділених слів (вправа 31).

● Робота в парах.

Закінчення речень самостійно дібраними однорідними членами; усне продовження тексту (вправа 33).

● Тренувальна вправа.

Списування прислів'їв відповідно до поставленого завдання, визначення однорідних членів (вправа 35).

● Робота в групах.

Заповніть таблицю.

ВІДОКРЕМЛЕНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Типи відокремлених членів речення	На яке питання відповідають	Умови вживання розділових знаків

● Комунікативний практикум.

Виразне читання тексту, визначення відокремлених членів; складання висловлювання за фотопейзажем із використанням відокремлених означень та обставин (вправа 36).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● Пунктуаційний практикум.

 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● Кодовий диктант.

Складіть цифровий ряд. Коди речень із відокремленими членами: 1 — з означенням; 2 — із прикладкою; 3 — із додатком; 4 — з обставиною.

У чарівних заростях блищали озерця, укриті лататтям на червонястих ніжках. (Б. Харчук) А я не знаю нічого ніжнішого, окрім берези. (Леся Українка) Не чути ніякого голосу, крім вівчарської трембіти на далекій полонині. (І. Франко) Вітер виграє шорстким сизим листом, тамуючи щебетання дрібних птахів. (І. Пільгук) Прибув мій канівський земляк Середа, на ім'я Петро. (Г. Костюк)

 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

Відповідь. Цифровий ряд: 1, 3, 3, 4, 2.

● Творча робота.

Складання продовження тексту за пропонуванням початком відповідно до поставленого завдання (вправа 38).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 3, виконати вправу 39.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Який із видів роботи на уроці вам найбільше сподобався?
- Що не вдалося?

Урок 5. Розділові знаки в реченнях, ускладнених звертаннями та вставними словами

Мета: узагальнити й систематизувати знання про речення, ускладнені звертаннями та вставними словами; формувати вміння визначати їх у реченнях, розставляти розділові знаки в реченнях зі звертаннями та вставними словами; виховувати ввічливість, шанобливе ставлення до людей.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- **Перевірка домашнього завдання.**

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Запитання учням.**

— Що таке етикет? (Усталені норми поведінки й правила ввічливості у якому-небудь товаристві.)

- Які ви знаєте правила етикету?

- **Слово вчителя.**

У країнах світу прийняті різні варіанти звертання до жінки, найчастіше вони в тій чи іншій мірі відображають її статус (заміжня, незаміжня, княгиня, герцогиня, пані тощо).

У Франції до незаміжніх дівчат звертаються «мадемуазель», до заміжніх жінок — «мадам». До всіх чоловіків, незалежно від його статусу, прийнято звертатися «месьє».

Перед тим, як звертатися до німця, дізнайтеся його титул, який необхідно додавати після ввічливого «гер». Якщо ви вперше зустрічаєтеся з людиною, використовуйте варіант «гер доктор». Слово «доктор» має безліч значень у німецькій мові і широко вживається в різному контексті.

Дорослих жінок у Німеччині прийнято називати «фрау», дівчат — «фройлен», до чоловіків звертаються «гер».

В Англії до чоловіків використовують звернення «містер», «міс» та «місіс» — до незаміжніх і заміжніх жінок відповідно. Спільне звернення до заміжньої й незаміжньої — «мадам».

Правила етикету в США передбачають схожі форми звернення, що і в Англії, проте вони більш демократичні. Молоду людину цілком доречно гукнути «youngman» або «youngwoman». Звернення «darling» — «дорогий» або «дорога» вважається фамільярним.

В Іспанії та Італії чоловік «дон», жінка «донья» чи «дона», можна до незаміжньої жінки — сеньйорита, до заміжньої — сеньйора, до чоловіка — сеньйор.

У Японії, звертаючись до співрозмовника, використовують третю форму особи, а не другу. До прізвища обов'язково додають ввічливу частку, яка підкреслює повагу. Найбільш поширеним є слово «сан», рідше «доно» або «сама».

А у народів Сходу вживають такі звертання: до чоловіка — «ага», до жінки — «ханум».

Що ж стосується українців, наразі більшість послуговується двома звертаннями: «пан», («пані»), крім того, збереглося архаїстичне звертання за статтю — «мужчина», («жіночка»). Але можна послуговуватись словами «шановний», («шановна»), «добродію», («добродійко»).

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● Пунктуаційний практикум.

Інтонування речень відповідно до розділових знаків, визначення поширених і непоширених звертань та вставних слів; з'ясування ролі риторичних звертань у мовленні на основі самостійно дібраних прикладів; складання повідомлення про роль звертань і вставних слів (словосполучень) у мовленні (вправа 54).

● Завдання підвищеного рівня складності.

Розпізнавання в реченнях вставних слів (речень) і співзвучних із ними слів (вправа 56).

● Тренувальна вправа.

Списування речень відповідно до запропонованих завдань (вправа 57).

● Самостійна робота.

Доповнення речень самостійно дібраними вставними словами, розстановка розділових знаків (вправа 58).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● Синтаксичний практикум.

Повний синтаксичний розбір простих речень за поданою схемою (вправа 58).

● Завдання на узагальнення та систематизацію знань.

Опрацювання рубрики «Запитання і завдання для самоконтролю» (с. 42).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)

1. Вивчити теоретичний матеріал § 4, виконати вправу 61.
2. З художньої літератури виписати по чотири речення зі звертаннями та вставними словами. Звертання та вставні слова підкреслити прямою і хвилястою лініями відповідно.
3. Підготувати вітальну листівку, використовуючи різні форми звертань.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● Завдання учням.

Скласти 4–6 запитань за темою уроку.

Урок 6. Розвиток мовлення. Усний стислий переказ тексту публіцистичного стилю

Мета: узагальнити й систематизувати знання учнів про особливості публіцистичного стилю; удосконалювати вміння й навички стисло переказувати прослуханий текст публіцистичного стилю за самостійно складеним планом, визначати тему та головну думку тексту; розвивати культуру усного мовлення, критичне мислення, пам'ять учнів; виховувати почуття національної гідності.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ УЧНІВ

● *Перевірка домашнього завдання.*

● *Бесіда.*

- У якій сфері життя суспільства вживається публіцистичний стиль?
- Яка його мета?
- Яка форма викладу характерна для цього стилю?
- Схарактеризуйте лексику, властиву публіцистичному стилю?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● *Запитання учням.*

— У чому полягає різниця між докладним, стислим й вибіркоvim переказом?

— Назвіть особливості роботи над стислим переказом? (Вибрати суттєву, основну інформацію.)

Довідка.

Завдання докладного переказу — відтворити якнайповніше зміст вихідного тексту. Цей вид переказу здійснює детальну, розгорнуту, послідовну, близьку до тексту передачу змісту почутого, побаченого чи прочитаного з якнайповнішим використанням лексичних і стилістичних засобів.

Стислий переказ має коротко передати зміст тексту.

Характерним для вибіркового переказу є детальний, послідовний виклад змісту однієї з підтем (або пункту плану).

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

● *Розповідь учителя про особливості стислого переказу. Опрацювання пам'ятки.*

ЯК ПРАЦЮВАТИ НАД СТИСЛИМ ПЕРЕКАЗОМ

1. Прочитайте текст. Визначте тему та головну думку.
2. Виділіть частини тексту (головні та другорядні).
3. З'ясуйте, які частини можна усунути, а які об'єднати.
4. Складіть план стислого переказу.
5. Стисло викладіть кожну частину.
6. Проаналізуйте складений текст.

● **Робота з текстом (вправа 117).**

1. Ознайомлювальне читання тексту.
2. Тлумачення слів.

Шароварщина (також **шароварництво**) — культурологічний та журналістський термін, як правило негативний, на означення способу репрезентації української культури та ідентичності за допомогою псевдонародного селянського та козацького одягу, елементів побуту; вузький погляд на традиційну культуру взагалі. Низькоякісне, підсміювальне висвітлення українців, за формою схоже на українське шаровари, але чуже за духом; культура, що наслідує цей дух, не маючи жодного уявлення про звичаї, історію та життя української нації.

Характерник — чаклун, чарівник.

Нафталін — біла кристалічна речовина з різким запахом, що використовується для боротьби з комірними кліщами, довгоносиками і т. ін., для охорони вовняних виробів і хутра від молі, а також у техніці й медицині.

Блокбастер — успішний, високобюджетний кінофільм чи вистава.

Контент — 1. Інформаційно значуще наповнення інформаційної системи.
2. Змістовна частина даних документа (на противагу атрибутам).

Міф — стародавня народна оповідь про явища природи, історичні події тощо або фантастичні оповідання про богів, обожнених героїв, уявних істот.

3. Робота над образними висловами.

Розтлумачте слова Максима Рильського: «Нове життя нового прагне слова».

4. Визначення теми, головної думки.
5. Доведення його стильової приналежності на основі поданих на форзаці підручника таблиць.
6. Аналіз структури тексту.
7. Самостійне складання плану.

Орієнтовний план

1. Козацька душа в кожному з нас.
2. Козаки-характерники.
3. Шароварництво чи справжня вірність рідній землі.
4. «Нове життя нового прагне слова».
5. Український контент.
6. Нові, сучасні форми викладу історії.
7. Навчати розважаючись.
8. Стислий переказ тексту за самостійно складеним планом.

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Ознайомитися з інформацією, розміщеною у Вікіпедії та на сайті «Дагопак», про тритомний мальований графічний роман; висловити власну думку щодо використання нових форм подання історичного матеріалу, зокрема про роль козацтва в українській історії.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Бесіда.**

- Чи досягли мети, яку ставили перед собою?
- Чи виконали завдання цього уроку?

Урок 7. Пряма і непряма мова як засоби передачі чужої мови (повторення, поглиблення). Розділові знаки при прямій мові

Мета: поглибити знання дев'ятикласників про пряму і непряму мову; формувати вміння знаходити речення з прямою мовою, правильно інтонувати їх та розставляти розділові знаки; розвивати творчі вміння — складати речення з прямою мовою, а також використовувати їх в усному і писемному мовленні; виховувати у школярів любов і повагу до культурної спадщини свого народу.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Гра «Пошук букви».**

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

Відповіді: 1. Протяг; 2. Подяка; 3. Мандри; 4. Вимога; 5. Морква. Словосполучення — *пряма мова*.

● **Проблемне питання.**

Дуже часто в процесі спілкування виникає потреба відтворювати чуже мовлення.

— Які способи передачі чужої мови існують? Назвіть їх. Наведіть приклади.

- *Опрацювання теоретичного матеріалу про пряму мову (с. 48, 49).*
- *Мовленнєві дослідження.*

Ознайомлювальне читання вголос тексту, визначення в реченнях прямої мови та слів автора; висловлення власної думки щодо того, чи є любов до рідної природи складником патріотизму (вправа 67).

[illegible][illegible]

● **Тренувальна вправа.**

Запис речень відповідно до поставленого завдання, обґрунтування вживання розділових знаків (вправа 68).

● **Робота в зошитах.**

Списування речень, визначення в кожному прямої мови та слів автора; витлумачення значень фразеологізмів; висловлення власної думки щодо ролі фразеологізмів у наш час (вправа 70).

● **Робота в парах.**

Відновлення тексту; розкриття алегоричного змісту фразеологізму, обіграного в назві фотографії; розповідь історій із власного досвіду з використанням фразеологізмів та речень із прямою мовою (вправа 72).

● **Синтаксичний практикум.**

Синтаксичний розбір речень із прямою мовою за вказаною після вправи схемою (вправа 73).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЇ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Завдання підвищеного рівня складності.**

Списування речень з подальшим кресленням схем і розстановкою розділових знаків; розкриття алегорії давньогрецького міфа про Прокруста; висловлення власної думки щодо афоризму «Однаковим хоче всіх зробити Прокруст — всіх різними бажає бачить Златоуст». Створення висловлювання «Прокруст проти Златоуста: хто переможе» в публіцистичному стилі з вживанням речень із прямою мовою (вправа 75).

● **Самостійна робота в зошитах.**

За поданими схемами складіть речення з прямою мовою.

1. А: «П!»	4. «П, — а, — п».
2. «П», — а.	5. «П! — а. — П».
3. «П?» — а.	6. «П? — а: — П».

● **Попереджувальний диктант.**

Недарма кажуть: життя прожити — не поле перейти. І наше завдання, наш девіз — не бути рабом почуттів, а бути їхнім справжнім господарем. Для цього у нас є безцінна зброя — розум.

«Людство вступило в еру надзвичайних емоційних навантажень. Ми можемо протистояти цьому, лише виховуючи волю, навчившись керувати емоціями», — писав видатний фізіолог, академік П. К. Анохін. Скількох невинуватих сварок можна було б уникнути, якби всі дотримувалися цієї мудрої поради.

(За В. Пекелісом)

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 5, виконати вправу 74.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Завдання учням.**

Заповніть таблицю.

ЗНАЮ	МАЮ СУМНІВИ	ТРЕБА ПОВТОРИТИ

Урок 8. Речення з непрямою мовою. Заміна прямої мови непрямою

Мета: подати учням відомості про непряму мову як засіб передачі чужої мови, навчити знаходити у висловлюваннях речення з непрямою мовою; удосконалювати вміння правильно інтонувати й розставляти розділові знаки в реченнях із непрямою мовою; розвивати творчі вміння замінювати пряму мову на непряму; виховувати у школярів естетичний смак.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Індивідуальна робота з картками.**

i Картки можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Проблемне питання.**

— Як ви розцінюєте важливість цієї теми для вас особисто?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Лінгвістичне спостереження.**

Виразне читання уривків із віршів; бесіда за змістом, з'ясування (визначення), у якій з колонок чуже мовлення передано дослівно, а в якій збережено лише зміст кимось сказаного (вправа 76).

- **Опрацювання таблиці (с. 53).**
- **Тренувальна вправа.**

Установлення відмінності між змістом і формою речень із прямою та речень із непрямою мовою (вправа 77).

- **Конструювання речень.**

Доповнення прислів'їв дібраною з довідки частиною (вправа 79).

- **Опрацювання пам'ятки (с. 55).**
- **Робота в парах.**

Заміна прямої мови непрямою з використанням схеми (вправа 80).

[illegible][illegible]

● **Творча робота.**

Заміна прямої мови на непряму; висловлення власної думки щодо вислову Л. Бетховена з використанням речень із непрямою мовою (вправа 81).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЇЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **«Я — редактор».**

Редагування поданих речень (вправа 82).

● **Самостійна робота.**

Виписування речень відповідно до запропонованої послідовності (вправа 83).

● **Пунктуаційний практикум.**

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Моделювання тексту.**

Прочитайте уривок із твору Б. Лепкого «Цвіт щастя». Замініть пряму мову непрямою.

Дитиною малою він не раз чув, як люди говорили: «щастя».

— Що таке щастя? — питався матері, цікаво вдивляючись своїми оченятами в її заклопотане обличчя.

— Щастя, дитинко, то доля, — повторяла мати і не знала, як пояснити малій дитинячій голівці те дивне слово «доля».

— А що таке доля?

— Доля, дитино, то такий цвіт, що його тяжко дістати.

— А гарний він, той цвіт?

— Чи гарний питаєш? Авжеж, що гарний, навіть дуже гарний. Як дивитися на його, то очі радуються, а на серці робиться весело й мило.

— Мамо, я хочу того гарного цвіту. Скажіть, де він росте, я піду за ним. Я піду за ним і принесу його для вас і для себе.

— Тепер тобі годі, дитино, — казала мати, цілуючи сина в русяву голівку, — ти ще такий слабонький, а то гень за водою. Тепер тобі і без нього добре, а як виростеш і сил набираєшся, тоді й підеш.

— Ні, я не хочу, аж виросту. Я хочу тепер. Скажіть мені, де він?

І «скажіть» і «скажіть» лепетала дитина, а мати, щоб утихомирити її, підійшла до вікна і показала на став. (Їх хата стояла на горбочку, а перед хатою у долині був став.)

— Ось там, за ставом, чи бачиш?

— Бачу, мамочко, бачу! Їх там ціла левада. А які гарні, які дуже гарні! Чи це далеко?

— О, далеко, дуже далеко, дитино, — гень за водою!

— Аж за водою...

І задумався хлопчина. Пильно-пильно вдивлявся він великими, синіми очима в далеку далечінь, аж там, де видноокруг зливався з голубими хвилями води.

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 6, виконати вправу 84.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Бесіда.**

— Якими новими знаннями ви збагатилися?

— Де і як ви можете ними скористатися?

Урок 9. Цитата як спосіб передачі чужої мови

Мета: ознайомити учнів із цитатами як способом передачі чужої мови; формувати вміння знаходити цитати у висловлюваннях; розвивати навички правильно добирати цитати й використовувати їх в усному та писемному мовленні, правильно розставляти розділові знаки й добирати інтонацію в речення із цитатами; виховувати у школярів повагу до культурних надбань рідної держави.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Самостійна робота.**

Складіть речення за поданими схемами.

1. «П, — а. — П!»
2. «П, — а, — п».
3. А: «П?» — а.
4. «П, — а: — П».

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Слово вчителя.**

На сьогоднішньому уроці ми продовжимо вивчення прямої та непрямої мови як засобів передачі чужого мовлення, згадаємо, які розділові знаки використовуються при прямій мові, та навчимося вводити пряму мову в текст у вигляді цитат.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 57, 58).**
- **Робота в парах.**

Запис речень відповідно до поставленого завдання; побудова розповіді про улюблену пісню з вживанням цитат із тексту (вправа 87).

- **Синтаксичний практикум.**

Оформлення прямої мови як цитати на основі набутих під час уроку знань (вправа 89).

- **Робота в парах.**

Доповнення тексту дібраними з довідки цитатами; обґрунтування поставлених розділових знаків (вправа 91).

[illegible][illegible]

● **Робота з комп'ютером.**

Проведення конкурсу «Окраса розуму — цитата» з використанням інтернет-ресурсу «Вікіцитати» (вправа 93).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Самостійна робота.**

Переписування тексту, уставляння на місці крапок пропущених літер (вправа 90).

● **Тренувальна вправа.**

Запишіть цитати, поясніть розділові знаки при них.

«Щастя людини — деś між свободою і дисципліною. Одна свобода без суворої дисципліни і правила без почуттів не можуть створити повноцінну особистість», — говорив І. П. Павлов.

Ну що б, здавалося, слова...

А серце б'ється — ожива,

Слова та голос — більш нічого.

Як їх почує!..

(Т. Г. Шевченко)

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Творче моделювання (робота за варіантами).**

Запишіть подані цитати, використовуючи різні види оформлення їх. Обґрунтуйте вживання розділових знаків.

Зразок: «Хто не знає чужих мов, той нічого не відає про свою». (Й. В. Гете) —

1. Й. В. Гете писав: «Хто не знає чужих мов, той нічого не відає про свою».

2. Й. В. Гете зазначав, що «хто не знає чужих мов, той нічого не відає про свою».

3. «Хто не знає чужих мов, — писав Й. В. Гете, — той нічого не відає про свою».

Варіант I. «Усі головні європейські мови можна вивчити за шість років, свою ж рідну треба вчити все життя». (Вольтер)

«Витоки української культури І. Огієнко вбачає в мелодійності, звучності української мови». (В. Кононенко)

Варіант II. «Українська мова може рівнятися з освіченими мовами гнучкістю й багатством синтаксису, мова поетична, музикальна, мальовнича». (І. Срезневський)

«Якщо шукаєш у книгах мудрості уважно, то знайдеш велику користь для душі своєї». (Нестор Літописець)

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Лінгвістичне дослідження.**

Запишіть цитати, розставляючи розділові знаки.

Нещасна, неправдива людина, що добровільно й легко зрікається рідної мови; щаслива, праведна людина, що в радості й горі будує слово своєї землі писав Борис Харчук. Відомий український педагог Василь Сухомлинський сказав Щоб любити — треба знати а щоб проникнути в таку тонку й неосяжно величну й багатогранну річ як мова треба її любити. О. Гончар говорив що мова — це не просто спосіб спілкування а щось більш значуще. В. Сосюра говорив про рідний край Як не любить той край що дав тобі і силу і гострий зір очей і розум молодий і далі що тобі красу свою відкрили і моря голубий розгаданий прибій.

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 6 (с. 57), виконати вправу 92.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Завдання учням.**

Складіть запитання за вивченою темою.

Урок 10. Діалог. Розділові знаки при діалозі

Мета: повторити й поглибити знання дев'ятикласників про діалог; удосконалити вміння й навички учнів правильно розставляти розділові знаки при діалогах, виразно читати діалогічні тексти; розвивати вміння правильно складати діалоги залежно від ситуації спілкування; виховувати толерантне ставлення до людини.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування умінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Диктант із коментуванням.**

«Садок вишневий коло хати, хрущі над вишнями гудуть», — так тільки він умів сказати й до глибини душі збагнуть терплячу вдачу України, віками писану красу, її хороми і руїни, її веселощі і сум. Кобзар іде безмежним світом і «як умру, то поховайте...» гримить священним заповітом. Слова холодні, як грудневі дні. Короткий вік у моди, як в толоки. Мені така поезія зрідні, як ця: «Реве та стогне Дніпр широкий». (Д. Луценко)

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Чим відрізняється діалогічне мовлення від монологічного?
- Що спільного й відмінного між оформленням прямої мови та діалогу?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Работа с текстом.**

Читання уривку з інтерв'ю журналістки Дар'ї Базавлук із відомою українською письменницею Ларисою Денисенко, визначення переваг інтерв'ю порівняно з іншими жанрами журналістики (нарисом, статтею); розкриття змісту прислів'я «Слова спонукають, приклади захоплюють» (вправа 94).

- **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 64).**
- **Пунктуаційний практикум.**

Поділ текстів на репліки, відновлення пропущених розділових знаків (вправа 95).

[illegible]

● Самостійна робота в зошитах.

1. Спишіть, розставляючи пропущені розділові знаки*.

Усі жили у великому будинку під захистом старого мудрого птаха — принаймні так ішлося в оповідці. Втім, я дорослішав, і мене гризли сумніви.

— А що то був за птах? — спитав я якось свого діда; тоді мені було вже сім років. І скептично поглянув на нього через стіл, за яким він грав зі мною в монополку в піддавки.

— Великий яструб, який палив люльку, — відповів він.

— Діду, ти, напевне, гадаєш, що я зовсім дурний.

Він перелічив стос своїх помаранчевих та блакитних карток, яких у нього ставало дедалі менше.

— Я ніколи не вважав тебе дурним, Якобе.

— А чому ті потвори хотіли завдати тобі шкоди? — поцікавився я.

— Тому, що ми були несхожі на решту людей. Ми були дивними.

— У чому дивними?

— Та всіляко, — відповів дід. — Наприклад, серед нас була дівчинка, котра вміла літати, був хлопчик, всередині якого жили бджоли, були брат і сестра, здатні піднімати над головою величезні кам'яні брили.

Помітивши на моєму обличчі сумнів, він нахмурився.

— Гаразд, можеш не вірити мені на слово, — заявив він. — Але я маю фотографії! — І, відсунувши свого шезлонга, дід пішов у будинок, а я залишився на заскленій веранді. За хвилину він повернувся з сигарною коробкою в руці. Я нахилився і побачив, як дідусь видобув чотири пожовклі й порепані фото.

(Р. Рісз, «Дім дивних дітей»)

2. Запишіть частину діалогу в продовження рядка зі слів «А чому ті потвори...» до кінця тексту.

Довідка. Репліки, що записуються в продовження рядка, беруться в лапки, а між ними ставиться тире. *Наприклад:* «А що то був за птах?» — «Великий яструб, який палив люльку».

📌 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЇНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● Робота зі словником.

📌 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● Складання діалогів.

Складіть діалог із теми «Чи багато в твоєму мовленні суржикізмів?»

● Лінгвістичне конструювання.

Запис діалогів, обґрунтування розстановки розділових знаків у записаних текстах; пояснення вживання в діалогах звертань і вигуків (вправа 96).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал § 8, виконати вправу 97.

2. Скласти діалог з теми «Незвичайна зустріч».

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● Завдання учням.

За самостійно складеним «Листом самооцінки» оцініть свої знання з теми «Пряма і непряма мова. Діалог».

* Текст подається без вилучення розділових знаків. Учитель на власний розсуд, залежно від рівня підготовленості класу, його трансформує.

Урок 11. Розвиток мовлення. Складання діалогів відповідно до запропонованої ситуації, обговорення самостійно обраної теми, розігрування діалогу

Мета: узагальнити й систематизувати знання учнів про діалогічне мовлення, удосконалювати комунікативно-мовленнєві вміння; складати й розігрувати діалоги відповідно до запропонованої ситуації з урахуванням мети й адресата мовлення, використовуючи формули мовленнєвого етикету; підвищувати мовну й мовленнєву культуру школярів.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування умінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Робота із цитатою.*

Для одних форма спілкування — діалог, для інших — монолог. (І. Шевелев)

— Як ви розумієте слова І. Шевелева?

— Чи погоджуєтесь із цією думкою? Відповідь обґрунтуйте.

- *Завдання учням.*

Сформулюйте тему й мету уроку.

- *Слово вчителя*

Спілкування між людьми щороку стає більш інтенсивним. Наше століття — століття спілкування. Основою для цього послужив бурхливий розвиток засобів масової комунікації. І це не лише радіо, телебачення, журнали, книги. Велике місце в житті людини займають контакти з різними людьми як за допомогою Інтернету, так і живе спілкування. Людина в повсякденному житті потрапляє в різні мовленнєві ситуації, користується кількома видами діалогів: побутовим, навчальним, художнім, діловим та іншими. Важливою умовою успішного спілкування завжди була і буде ввічлива форма ведення розмов, а також дискусій.

Сьогодні на уроці ми будемо формувати та удосконалювати мовленнєво-комунікативні вміння, складати й розігрувати побутові та ділові діалоги, використовуючи правила мовленнєвого етикету.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- *Слово вчителя (продовження).*

і Текст можна роздрукувати з електронного додатка.

- *Колективне складання пам'ятки.*

ЯК ПОВОДИТИСЯ ПІД ЧАС ДІАЛОГУ

1. Дотримуйтеся теми та мети спілкування.
2. Не перебивайте співрозмовника.
3. Не ображайте його словами, діями та вчинками.
4. Заохотьте співрозмовника висловити власну думку.

5. Говоріть конкретно, без двозначності.
6. Слухайте зацікавлено й доброзичливо.
7. Не вживайте просторічних та емоційно забарвлених слів, якщо це офіційна розмова.
8. Дотримуйтеся норм етикету та правил поведінки.

● **Робота в зошитах та біля дошки.**

Подані слова поставте в кличну форму.

Бабуся, дідусь, мама, татко, друг, добродій, учитель, пан професор, колега.

● **Робота в парах.**

Ознайомлювальне читання мовчки; додавання реплік, відтворення діалогів за особами; тлумачення лексичного значення слів *етикет* і *нетикет*, з'ясування значення словосполучення *формули етикету*; складання й розігрування діалогу між досвідченим користувачем Інтернету та «новачком» (вправа 98).

● **Комунікативний практикум.**

Визначення можливостей використання етикетних формул у різних ситуаціях; висловлення власної думки щодо приналежності емотиконів до формул етикету (вправа 99).

● **Робота в парах.**

Добір синонімів до поданих етикетних формул; складання й розігрування діалогів із використанням синонімічних рядів (вправа 103).

● **Творче завдання.**

Читання письменницького роздуму; пояснення лексичного значення виділених слів; написання невеликого оповідання, текст якого складається лише з діалогу (вправа 102).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Робота в групах.**

Складання й розігрування діалогів за вказаними обставинами (вправа 101).

● **Робота в парах.**

Складіть і розіграйте діалог — офіційну розмову:

- 1) між бізнесменом та менеджером банку щодо кредитування;
- 2) між HR-менеджером та потенційним працівником;
- 3) між ріелтором та орендатором.

● **Розігрування діалогів.**

Інсценуйте діалог, що вам найбільше сподобався.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Виконати вправу 100.
2. Скласти діалог-обговорення за самостійно обраною темою (обмін думками).

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

— Чий діалог вам найбільше сподобався?

Урок 12. Контрольна робота з теми «Повторення вивченого у 8 класі. Пряма і непряма мова» (тестування або диктант)

Мета: перевірити рівень знань, умінь і навичок з теми «Повторення вивченого у 8 класі. Пряма і непряма мова»; розвивати навички самостійної роботи; виховувати відповідальність.

Обладнання: тестові завдання у двох варіантах, зошити для контрольних робіт.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Інструктаж щодо проведення тестування (диктанту).

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- Виконання учнями тестових завдань за варіантами (написання диктанту).

Відповіді

Варіант I: 1Б, 2В, 3В, 4Г, 5В, 6В, 7Г, 8Б, 9 1В, 2Б, 3А, 4Г; 10 1Б, 2А, 3Г, 4В.

Варіант II: 1А, 2Б, 3Г, 4А, 5Г, 6Б, 7Б, 8Б, 9 1Д, 2А, 3В, 4Б; 10 1Б, 2А, 3Д, 4В.

і Завдання двох варіантів можна роздрукувати з електронного додатка.

і Текст диктанту можна роздрукувати з електронного додатка.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготувати повідомлення на лінгвістичну тему «Просте речення».

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Найлегшим у роботі для мене було...
- Найскладнішим для мене виявилось...
- Треба поновити відомості про...
- Найбільш соромно за такі помилки...
- Випадково зробив помилку...

Урок 13. Розвиток мовлення. Виразне читання тексту художнього стилю. Усний вибірковий переказ тексту художнього стилю за складним планом

Мета: удосконалити знання учнів про особливості вибіркового переказу тексту художнього стилю, уміння виділяти в тексті потрібну інформацію та відтворювати її за самостійно складеним планом відповідно до стильових вимог висловлювання, добираючи потрібні мовні засоби; розвивати вміння усно будувати власне висловлювання відповідно до комунікативного завдання, виховувати у школярів любов до книги.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЬ УЧНІВ

● *Перевірка домашнього завдання.*

● *Бесіда.*

- Яка сфера вживання художнього стилю?
- Яка форма викладу характерна для нього?
- Схарактеризуйте лексику, властиву художньому стилю.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● *Запитання учням.*

- Чого ви повинні навчитися на цьому уроці?

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

● *Робота з текстом «Книжкова хвилинка» (вправа 21).*

1. Ознайомлювальне читання тексту.
2. Визначення теми, головної думки.
3. Доведення його стильової приналежності на основі поданих на форзаці підручника таблиць.
4. З'ясування ролі та значення виділених слів.
5. Поділ тексту на абзаци.
6. Самостійне складання плану.
7. Вибірковий переказ тексту за самостійно складеним планом.

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Створити відеоролик «Розповідь про улюблену книжку».

V. ПІДСУМОК УРОКУ

● *Запитання учням.*

- Чи досягли ви мети, яку ставили перед собою?

Урок 14. Складне речення і його ознаки

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Бесіда з учнями.**

- Що називається реченням?
- Які бувають речення за будовою?
- Яке речення називається складним?
- Які засоби зв'язку існують у складних реченнях?
- Назвіть різновиди сполучникових складних речень. Чим вони відрізняються між собою?
- Пригадайте, як пов'язані між собою частини складносурядного речення?

● **Слово вчителя.**

Сьогодні ми з вами починаємо ґрунтовно вивчати синтаксис. З деякими поняттями цього розділу мовознавства ви ознайомилися ще в п'ятому класі, поглиблювали свої знання у восьмому. Але багато чого ще належить вам пізнати. Тож попереду нас чекає цікава подорож країною «Синтаксис».

● **Проблемне питання.**

- Чим складне речення відрізняється від простого?

II. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Работа с текстом.**

Ознайомлювальне читання тексту, пояснення лексичного значення виділеного слова; визначення граматичної основи; з'ясування відмінності між простими та складними реченнями (вправа 104).

[illegible][illegible]

● **Опрацювання теоретичного матеріалу про складне речення (с. 67, 68).**

● **Тренувальна вправа.**

Запис речень, визначення граматичної основи, типу речень за наявністю головних членів, зв'язку між частинами складних речень; висловлення власної думки щодо слів поета-пісника В. Крищенка, доповнення висловлювання власними міркуваннями про теми пісень (вправа 105).

● **Творче завдання.**

Запис прислів'їв відповідно до поставленого завдання, визначення граматичної основи (вправа 106).

● **Робота з комп'ютером.**

Читання тексту, визначення складних речень і граматичної основи в них; добір українських відповідників до виділених запозичених слів; висловлення власної думки про пісні, які спроможні якнайкраще представити світові Україну; робота над дослідницьким проектом «Українська пісня й мова у творчості диригента-чародія Олександра Кошиця» (вправа 109).

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Синтаксичний практикум.**

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Творче моделювання.**

Доберіть до головної частини підрядні різних типів. Визначте смислові відношення. Утворіть різні види складних речень за поданим початком.

Настала осінь ...

Зранку ми почали непокоїтися ...

● **«Я — редактор».**

Редагування речень за підказкою (вправа 107).

● **Тренувальна вправа.**

Спишіть текст, виділяючи граматичні основи складного речення.

На верболозах скакали рожеві відблиски багаття, що його розіклали косарі; від вогнища долітали лункі голоси, сміх, покашлювання, чиясь тиха, впівголоса, пісня. Іноді, коли вогонь розгорявся ясніше, навколо багаття вимальовувалися постаті людей, маленькі і ніби круглі, з великими незграбними тінями на землі. А коли хто-небудь підводився, то з ним підводилася і розпрямлялася його тінь і ставала такою довгою, що перехоплювала весь луг; недалеко, з шумом щипаючи траву, паслися коні, і їхні силуети то появлялися в світі вогнища, то знову зникали в темряві...

(Г. Тютюнник)

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 9, виконати вправу 108.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Завдання учням.**

Запишіть на аркушах, чого сьогодні навчилися.

Урок 15. Складні речення сполучникові та безсполучникові. Речення із сурядним і підрядним зв'язком

Мета: поглибити знання учнів про складне речення, його ознаки, будову, інтонаційні особливості; формувати поняття про складні речення без сполучників, речення із сурядним і підрядним зв'язком, учити знаходити їх у текстах; розвивати вміння моделювати складні речення, перебудовувати прості речення в складні, конструювати речення за схемами, використовувати складні речення в усних і письмових висловлюваннях; виховувати патріотичні почуття.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Гра «Упізнай речення».**

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Аналіз речень.**

Читання речень у відповідній послідовності: 1) речення, частини яких поєднано сполучниками (сполучними словами) та інтонацією; 2) речення, частини яких поєднано лише інтонацією (вправа 110).

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Робота з таблицею.**

Опрацювання таблиці «Види складних речень» (с.71).

- **Робота в зошитах.**

Запис речень у такій послідовності: 1) складні сполучникові; 2) складні безсполучникові. Визначення граматичних основ і засобів зв'язку в сполучникових реченнях (вправа 111).

- Комунікативний практикум.**

Усне відновлення афоризмів за допомогою поданих у довідці сполучників (сполучних слів) (вправа 112).

[illegible]

Складной планшет с экраном и клавиатурой

Вариант 1: с экраном 11"

Складной планшет с экраном 11" и клавиатурой

Складной планшет с экраном 11" и клавиатурой

складной планшет

Универсальный 11-дюймовый планшет с экраном и клавиатурой. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком.

складной планшет

Универсальный 11-дюймовый планшет с экраном и клавиатурой. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком.

складной планшет

Универсальный 11-дюймовый планшет с экраном и клавиатурой. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком.

складной планшет

Универсальный 11-дюймовый планшет с экраном и клавиатурой. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком. Подходит для работы с документами, таблицами, графиком.

[illegible][illegible]

● **Тренувальна вправа.**

Списування речень відповідно до завдання; висловлення власної думки щодо муралів (вправа 113).

● **Мовний експеримент.**

Спостереження за відповідями однокласників із метою з'ясування, яких складних речень у їхньому мовленні більше: зі сполучниковим чи безсполучниковим зв'язком (вправа 114).

● **Робота в групах.**

Складання словесного опису мурала, який би увиразнював думку про можливість розвитку милосердя та співчутливості за допомогою Інтернету (вправа 115).

● **Ознайомлювальне читання поезії В. Голобородька.**

На основі прикладів із тексту доведення думки, що текст вірша цілком утворений зі складних речень; висловлення власної думки щодо людської індивідуальності з використанням складних речень (вправа 118).

● **Опрацювання таблиці «Складні сполучникові речення» (с. 77).**

● **Синтаксичний практикум.**

Читання речень уголос, визначення складнопідрядних, постановка питань від головної частини до підрядної (вправа 121).

● **Граматичний практикум.**

Списування прислів'їв, підкреслення граматичних основ, з'ясування різниці між складносурядними та складнопідрядними реченнями, пояснення розділових знаків й орфограм (вправа 120).

● **Робота з таблицею.**

Повторення відомостей про сполучники сурядності та підрядності за таблицею (с. 78, 79).

● **Робота в групах.**

Читання тексту, визначення складносурядних і складнопідрядних речень; добір 4–5 прислів'їв — складних речень, які учні хотіли б бачити на білбордах або на побутових речах; побудова відповіді у формі роздуму (вправа 122).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Самостійна робота.**

Списування речень; визначення складносурядних і складнопідрядних речень; складання схем (вправа 123).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 10, виконати вправу 124.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Завдання учням.**

Заповніть таблицю.

Я ЗНАВ (ЗНАЛА)	Я ДІЗНАВСЯ (ДІЗНАЛАСЯ)

Уроки 16, 17. Складносурядне речення, його будова й засоби зв'язку в ньому. Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки в складносурядному реченні

Мета: поглибити знання учнів про складносурядні речення; ознайомити школярів із засобами зв'язку та смисловими відношеннями між частинами речення; пояснити учням правила вживання розділових знаків між частинами складносурядного речення; удосконалювати вміння та навички знаходити складносурядні речення у висловлюваннях різних типів; розвивати вміння будувати складносурядні речення та використовувати їх у мовленні; формувати пунктуаційну грамотність; виховувати цілеспрямованість, наполегливість у досягненні мети.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроків: вивчення нового матеріалу.

Хід уроків

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

- Перевірка домашнього завдання.
- Гра «Угадай прислів'я».

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКІВ

- Завдання учням.

Виразно прочитайте речення, записане на дошці. Дайте відповіді на запитання.

У тихім щебеті, в росі ясніє гай, і день встає в своїй красі, налитий сяйва вкрай. (В. Сосюра)

- Зі скількох частин утворене це складне речення?
- За допомогою чого вони пов'язані між собою?
- Чи залежать вони одне від одного?
- Поясніть постановку розділових знаків.

III. СПРІЯННЯ І ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- Робота з текстом.

Ознайомлювальне читання тексту; визначення складносурядних речень і граматичних основ у них; знаходження речень, між частинами яких існує смис-

с. 84

Використайте прислів'я. Визначте речення складносурядні та речення прості, укажіть складносурядні частини. Поділіть, чим зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

1. Рибачи мають свою ділянку, а козаки свою річку. 2. Сидіти на лаві, а не в кріслі. 3. Не веди коня до води, а веди до води. 4. Не веди коня до води, а веди до води. 5. Не веди коня до води, а веди до води. 6. Не веди коня до води, а веди до води. 7. Не веди коня до води, а веди до води. 8. Не веди коня до води, а веди до води. 9. Не веди коня до води, а веди до води. 10. Не веди коня до води, а веди до води.

Визначте, чи є це речення складносурядними. Якщо так, то як зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

Визначте, чи є це речення складносурядними. Якщо так, то як зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

с. 85

Використайте прислів'я. Визначте речення складносурядні та речення прості, укажіть складносурядні частини. Поділіть, чим зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

1. Рибачи мають свою ділянку, а козаки свою річку. 2. Сидіти на лаві, а не в кріслі. 3. Не веди коня до води, а веди до води. 4. Не веди коня до води, а веди до води. 5. Не веди коня до води, а веди до води. 6. Не веди коня до води, а веди до води. 7. Не веди коня до води, а веди до води. 8. Не веди коня до води, а веди до води. 9. Не веди коня до води, а веди до води. 10. Не веди коня до води, а веди до води.

Визначте, чи є це речення складносурядними. Якщо так, то як зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

Визначте, чи є це речення складносурядними. Якщо так, то як зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

с. 87

Використайте прислів'я. Визначте речення складносурядні та речення прості, укажіть складносурядні частини. Поділіть, чим зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

1. Рибачи мають свою ділянку, а козаки свою річку. 2. Сидіти на лаві, а не в кріслі. 3. Не веди коня до води, а веди до води. 4. Не веди коня до води, а веди до води. 5. Не веди коня до води, а веди до води. 6. Не веди коня до води, а веди до води. 7. Не веди коня до води, а веди до води. 8. Не веди коня до води, а веди до води. 9. Не веди коня до води, а веди до води. 10. Не веди коня до води, а веди до води.

Визначте, чи є це речення складносурядними. Якщо так, то як зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

Визначте, чи є це речення складносурядними. Якщо так, то як зв'язано між частинами складносурядного речення (спосіб зв'язку, розділові знаки).

ловий зв'язок протиставлення, послідовності дій чи явищ, їхнього взаємовиключення; з'ясування значення висловів *життєвий успіх, вибір життєвого шляху*; обґрунтування думки (вправа 126).

● **Опрацювання теоретичного матеріалу.**

Визначення смислових зв'язків між частинами складносурядного речення (с. 82, 83).

● **Творча робота.**

Доповнення речень самостійно дібраними сполучниками сурядності, з'ясування смислових зв'язків між частинами кожного складносурядного речення; визначення розряду сполучників (вправа 128).

● **Творча самостійна робота.**

Добір із довідки другої частини прислів'їв; визначення смислових зв'язків; складання схеми першого речення (вправа 129).

● **Аналіз речень.**

Визначення складносурядних речень і простих, ускладнених однорідними членами (вправа 130).

● **Творче завдання.**

Доповнення першої частини складносурядних речень самостійно складеною другою; з'ясування смислових зв'язків між частинами; визначення їх граматичної основи (вправа 132).

● **Опрацювання теоретичного матеріалу.**

Ознайомлення з розділовими знаками в складносурядному реченні (с. 84, 85).

● **Пунктуаційний практикум.**

Інтонування речень відповідно до розділових знаків; обґрунтування вживання розділових знаків; складання схем першого й останнього речень (вправа 133).

● **Тренувальна вправа.**

Запис речень відповідно до поставленого завдання (вправа 134).

● **Творче завдання.**

Складання речень за поданими схемами; обґрунтування вживання розділових знаків (вправа 135).

● **Синтаксичний практикум.**

Синтаксичний розбір речень у вказаній після вправи послідовності (вправа 136).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Опрацювання запитань для самоконтролю (с. 87).**

● **Творча робота.**

📌 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал § 11; виконати вправу 138.
2. Складіть опис осіннього дня, використовуючи в тексті складносурядні речення, речення зі вставними словами та словосполученнями.

VI. ПІДСУМОК УРОКІВ

● **Бесіда.**

- Які речення називаються складносурядними?
- Розкажіть про засоби зв'язку в складносурядному реченні.

Уроки 18, 19. Розвиток мовлення. Контрольний вибірковий переказ тексту наукового стилю (на основі кількох джерел)

Мета: узагальнити й систематизувати з дев'ятикласниками відомості про науковий стиль; удосконалювати вміння учнів правильно визначати тему й основну думку висловлювання, тип і стиль мовлення, запам'ятовувати конкретні факти, послідовність викладу матеріалу; розвивати творчі вміння сприймати кілька текстів, розуміти й порівнювати їх, здійснювати композиційний і мовний аналіз текстів наукового стилю, вибирати інформацію відповідно до комунікативного завдання й відтворювати зміст почутого; розвивати пам'ять, спостережливість та увагу.

Обладнання: підручник, тексти для переказу.

Тип уроків: формування вмінь і навичок.

Хід уроків

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙІ

● *Бесіда.*

- Що таке переказ?
- Які бувають види переказів?
- Чим вони відрізняються?
- Що спільного?
- Які мають особливості?
- Тексти якого стилю переказувати легше? Чому?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКІВ

● *Проблемне питання.*

- Чого ви повинні навчитися на цьому уроці?

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКІВ

● *Ознайомлення з пам'яткою «Як працювати над переказом».*

ЯК ПРАЦЮВАТИ НАД ПЕРЕКАЗОМ

1. Прослухати (прочитати) текст.
2. Визначити тему й основну думку, тип і стиль мовлення.
3. Поділити текст на частини та скласти план.
4. Прослухати (прочитати) текст іще раз.
5. Переказати текст за планом.

● *Аналіз-зіставлення текстів.*

Читання текстів.

Тексти можна роздрукувати з електронного додатка.

● *Бесіда.*

- Якою, на вашу думку, є мета кожного з текстів? Як автори її досягають?
- Чи одній темі вони присвячені?

● *Завдання учням.*

Визначте основну думку та стильову належність текстів. Доберіть заголовки до кожного тексту.

Урок 20. Контрольна робота з теми «Складносурядне речення» (тестування або диктант)

Мета: перевірити рівень знань, умінь і навичок з теми «Складносурядне речення»; розвивати навички самостійної роботи; виховувати відповідальність.

Обладнання: тестові завдання у двох варіантах або диктант.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Інструктаж щодо проведення тестування.*

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Виконання тестових завдань за варіантами (написання диктанту).*

Відповіді

Варіант I: 1Б, 2А, 3А, 4А, 5В, 6Б, 7Б, 8А, 9 1Г, 2В, 3А, 4Д; 10 1Б, 2Г, 3А, 4В.

Варіант II: 1Г, 2А, 3А, 4Г, 5Б, 6Г, 7Б, 8В, 9 1Б, 2А, 3В, 4Г; 10 1В, 2Д, 3А, 4Б.

і Завдання двох варіантів можна роздрукувати з електронного додатка.

і Текст диктанту можна роздрукувати з електронного додатка.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити теоретичний матеріал за темою «Складносурядне речення».

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Опитування «Закінчіть речення».*

(Використовується інтерактивний метод «Мікрофон».)

- Найскладнішим у роботі для мене було...
- Я вийшла (вийшов) зі складної ситуації таким чином...
- Я перевірила (перевірив) свою грамотність...
- Допомогло мені в роботі...

Урок 21. Розвиток мовлення. Ділові папери. Заява

Мета: поглибити знання учнів про офіційно-діловий стиль мовлення, ділові папери; ознайомити учнів з основними вимогами до складання заяви; розвивати вміння й навички користуватися офіційно-діловим стилем мовлення в повсякденному житті; виховувати культуру ділового мовлення.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

● *Бесіда.*

- Назвіть усі відомі вам стилі мовлення?
- Які особливості має офіційно-діловий стиль?
- Де він застосовується?
- Чи властива йому емоційно забарвлена лексика?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● *Проблемне питання.*

- Які знання необхідні для правильного оформлення ділових паперів?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● *Лексичний практикум.*

Добір із довідки до термінів ділового мовлення їхнього лексичного значення (вправа 154).

● *Робота в парах.*

Ознайомлювальне читання тексту; складання 4–5 запитань за змістом прочитаного, заслуховування відповідей на них (вправа 155).

● *Аналіз заяв.*

Ознайомлення зі зразками заяв; аналіз наявних у текстах реквізитів; пояснення відмінності між простою та складною заявами (вправа 156).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● *«Я — редактор».*

Виправлення лексичних помилок у поданих реченнях (вправа 159).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 158.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● *Інтерактивна вправа «Мікрофон».*

- Для мене на уроці найскладнішим було...

Особенности складывающихся рычагов: особенности эксплуатации, устранения неисправностей, обслуживания частями

100. Умение ремонтировать складные рычаги в составе системы. Провести ремонт в своей мастерской на станочном станке с применением измерительных инструментов и приспособлений. 101. Умение наладить станок. 102. Умение наладить станок. 103. Умение наладить станок. 104. Умение наладить станок. 105. Умение наладить станок. 106. Умение наладить станок. 107. Умение наладить станок. 108. Умение наладить станок. 109. Умение наладить станок. 110. Умение наладить станок.

1. Задание: наладить станок. 2. Задание: наладить станок. 3. Задание: наладить станок. 4. Задание: наладить станок. 5. Задание: наладить станок. 6. Задание: наладить станок. 7. Задание: наладить станок. 8. Задание: наладить станок. 9. Задание: наладить станок. 10. Задание: наладить станок.

111. Умение наладить станок. 112. Умение наладить станок. 113. Умение наладить станок. 114. Умение наладить станок. 115. Умение наладить станок. 116. Умение наладить станок. 117. Умение наладить станок. 118. Умение наладить станок. 119. Умение наладить станок. 120. Умение наладить станок.

1. Задание: наладить станок. 2. Задание: наладить станок. 3. Задание: наладить станок. 4. Задание: наладить станок. 5. Задание: наладить станок. 6. Задание: наладить станок. 7. Задание: наладить станок. 8. Задание: наладить станок. 9. Задание: наладить станок. 10. Задание: наладить станок.

111. Умение наладить станок. 112. Умение наладить станок. 113. Умение наладить станок. 114. Умение наладить станок. 115. Умение наладить станок. 116. Умение наладить станок. 117. Умение наладить станок. 118. Умение наладить станок. 119. Умение наладить станок. 120. Умение наладить станок.

1. Задание: наладить станок. 2. Задание: наладить станок. 3. Задание: наладить станок. 4. Задание: наладить станок. 5. Задание: наладить станок. 6. Задание: наладить станок. 7. Задание: наладить станок. 8. Задание: наладить станок. 9. Задание: наладить станок. 10. Задание: наладить станок.

111. Умение наладить станок. 112. Умение наладить станок. 113. Умение наладить станок. 114. Умение наладить станок. 115. Умение наладить станок. 116. Умение наладить станок. 117. Умение наладить станок. 118. Умение наладить станок. 119. Умение наладить станок. 120. Умение наладить станок.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● *Аналіз речень.*

Ознайомлювальне читання речень, визначення в кожному граматичної основи, головної частини, постановка питань до підрядної; з'ясування значення вислову *сила духу* (вправа 139).

● *Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 88, 89).*

Правильне інтонування поданих речень; доведення, що вони є складнопідрядними; витлумачення суті названих у реченнях почуттів за допомогою Словника назв почуттів, поданого в кінці підручника (вправа 140).

● *Робота з таблицею (с. 90).*

Визначення в реченнях головної та підрядної частин; з'ясування, чим поєднано частини кожного речення: сполучником чи сполучним словом; складання схем двох останніх речень (вправа 142).

● *Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 91).*

Доповнення прислів'їв частиною, дібраною з довідки; з'ясування місця підрядної частини відносно головної; визначення сполучників і сполучних слів (вправа 144).

● *Робота в групах.*

Утворення складнопідрядних речень за поданими схемами (вправа 146).

● *«Я — редактор».*

Виправлення помилок у реченнях (вправа 148).

● *Комунікативний практикум.*

Виразне читання речень уголос із відповідною інтонацією, коментування постановки пропущених розділових знаків, визначення вжитих у реченнях фразеологізмів, витлумачення значення кожного (вправа 151).

● *Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 100).*

● *Тренувальна вправа.*

Визначення в реченнях граматичної основи, з'ясування виду підрядних частин (вправа 161).

● *Творча робота.*

Побудова з поданих простих речень складнопідрядних з використанням для поєднання їхніх частин слів із довідки; визначення видів утворених речень (вправа 162).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● *Творче завдання.*

Запис речень відповідно до завдання; складання в художньому стилі за ілюстрацією висловлення «Що місяць розповів деревам» з уживанням складнопідрядних речень (вправа 150).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 13, 14; виконати вправу 152, 163.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● *Інтерактивна вправа «Мікрофон».*

— Мій найбільший успіх у засвоєнні матеріалу — ...

Урок 23. Складнопідрядні речення з підрядними означальними. Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними

Мета: ознайомити учнів з підрядними означальними та з'ясувальними, учити визначати місце підрядної частини щодо головної, відрізняти сполучники від сполучних слів, за допомогою яких можуть приєднуватися підрядні речення до головного; удосконалювати пунктуаційну грамотність, навички роботи з таблицею; розвивати увагу, логічне мислення; виховувати моральні якості.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

- Перевірка домашнього завдання.
- Лінгвистичний аналіз вірша.

- Прочитайте вірш. Знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

Я не люблю, коли кричать,
Ненавиджу, коли лякають,
Соромлюся, коли звикають,
Прийнжень несучи печать,

Соромлюся товаришів,
Яким на вушко страх співає:
То власне гідність забуває
Дивитись в дзеркало душі.

(В. Коротич)

- Визначте головну ідею вірша; поясніть зміст останніх рядків.

- Завдання учням.

Дайте письмову відповідь на запитання: «А що любите ви?», використовуючи складнопідрядні речення.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Робота з текстом.

Ознайомлювальне читання тексту; визначення в кожному головної й підрядної частини (вправа 164).

- Бесіда.

- Які питання ставляться від головної частини до підрядної?
- Які висновки можна зробити?

с. 103 Складнопідрядні речення з підрядними означальними §15

163. Прочитайте вірш і знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

164. Прочитайте вірш і знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

165. Прочитайте вірш і знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

с. 105 Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними §16

166. Прочитайте вірш і знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

167. Прочитайте вірш і знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

с. 107 Складнопідрядні речення з підрядними з'ясувальними §17

168. Прочитайте вірш і знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

169. Прочитайте вірш і знайдіть складнопідрядні речення. Визначте головну та підрядну частини. Поясніть розділові знаки.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 103).

Лінгвістичне конструювання.

Трансформація простих речень, ускладнених дієприкметниковими зворотами, на складнопідрядні з підрядною означальною (вправа 167).

Робота з текстом.

Вивчальне читання тексту про гопак, визначення в складнопідрядних реченнях граматичної основи, головної та підрядної частин. Розповідь про успішне представлення видань «Даогопака» на міжнародних книжкових виставках на основі інформації, зібраної в інтернет-мережі (вправа 169).

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 105).

Відновлення речень.

Утворення прислів'їв (вправа 170).

Завдання підвищеного рівня складності.

Виконання вправи відповідно до поставленого завдання (вправа 171).

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 107).

Синтаксичний практикум.

Добір підрядної частини до головної (вправа 175).

Творча робота.

Складання речень за схемами (вправа 178).

Робота в парах.

Побудова складнопідрядних речень із підрядними з'ясувальними, визначення сполучників і сполучних слів (вправа 179).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

«Я — редактор».

Редагування речень (вправа 183).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал § 15, 16; виконати вправу 184.
2. Написати твір-мініатюру про улюблену квітку, уживаючи складнопідрядні речення з підрядними означальними та з'ясувальними.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— На цьому уроці я навчилася (навчився) ...

Урок 24. Складнопідрядні речення з підрядними обставинними частинами. Складнопідрядні речення з підрядними місця та часу

Мета: ознайомити учнів зі складнопідрядними обставинними, зокрема з підрядними місця та часу; формувати вміння й навички визначати в тексті підрядні частини місця та часу, використовувати їх у мовленні; удосконалювати пунктуаційну грамотність; розвивати пам'ять, увагу, мислення; виховувати наполегливість у навчанні.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Робота з картками.**

i Картки можна роздрукувати з електронного додатка.

- **Розподільний диктант.**

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Робота біля дошки.**

Запишіть речення, поставте питання від головної частини до підрядної.

Де є життя, там є надія. Не копай ями на когось, бо сам у неї впадеш. Як житимеш просто, проживеш років зо сто. Доки людина дихає, вона сподівається. (Нар. тв.)

- Бесіда.**

— На питання яких другорядних членів речення відповідають підрядні частини?

— На які розряди поділяються обставини?

— Які з-поміж поданих речень відповідають на питання обставин місця й часу?

Самостоятельные работы в 9-м классе 911

- с) указав, что на две вершины каждой из пяти смежных сторон $\triangle ABC$ и $\triangle BCD$ наложены по две точки, принадлежащие этим сторонам;
- д) отобразив каждую из полученных точек в точку, симметричную ей относительно центра O квадрата.
185. Прямые AB и CD перпендикулярны в точке O . Прямые AC и BD пересекаются в точке M . Докажите, что $OM \perp AB$ и $OM \perp CD$.
186. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
187. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.

116 Скаландовские решения к парадоксам обставленным частными. Скаландовские решения к парадоксам мнимым и чуждым

188. Прямые AB и CD перпендикулярны в точке O . Прямые AC и BD пересекаются в точке M . Докажите, что $OM \perp AB$ и $OM \perp CD$.
189. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
190. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
191. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.

117 Скаландовские решения к парадоксам обставленным частными. Скаландовские решения к парадоксам мнимым и чуждым

192. Прямые AB и CD перпендикулярны в точке O . Прямые AC и BD пересекаются в точке M . Докажите, что $OM \perp AB$ и $OM \perp CD$.
193. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
194. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
195. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.

118 Скаландовские решения к парадоксам обставленным частными. Скаландовские решения к парадоксам мнимым и чуждым

196. Прямые AB и CD перпендикулярны в точке O . Прямые AC и BD пересекаются в точке M . Докажите, что $OM \perp AB$ и $OM \perp CD$.
197. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
198. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
199. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.

119 Скаландовские решения к парадоксам обставленным частными. Скаландовские решения к парадоксам мнимым и чуждым

200. Прямые AB и CD перпендикулярны в точке O . Прямые AC и BD пересекаются в точке M . Докажите, что $OM \perp AB$ и $OM \perp CD$.
201. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
202. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.
203. В равнобедренном $\triangle ABC$ с основанием AB проведена прямая DE , параллельная основанию AB . Прямые AD и BE пересекаются в точке M , а прямые AE и CD — в точке N . Докажите, что $OM \perp MN$.

[illegible][illegible]

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 111).

Творче завдання.

Розгляд плаката. Додавання підрядної частини, щоб утворилося складнопідрядне речення з підрядним місця (вправа 186).

Тренувальна вправа.

Запис речень із розстановкою розділових знаків, підкреслення граматичних основ, визначення виду підрядних речень; висловлення власної думки про вічну актуальність Шевченкових творів (вправа 187).

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 113).

Вибіркове письмо.

Випишування складнопідрядних речень із підрядними місця (вправа 190).

Завдання підвищеного рівня складності.

Побудова за схемою речень так, щоб сполучне слово *де* приєднувало до головної частини: 1) підрядну частину місця; 2) підрядну означальну частину. Складання міні-висловлювання за фотографією з використанням складнопідрядних речень із підрядними місця (вправа 191).

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 115).

Вибіркове письмо.

Випишування складнопідрядних речень із підрядними часу (вправа 193).

Робота в парах.

Утворення з кожної пари простих речень складнопідрядного. Розповідь про екскурсію до музею, яка найбільше запам'яталася, із використанням складнопідрядних речень із підрядними місця та часу. Робота над проектом «Музей, який мене вразив» (вправа 194).

Синтаксичний практикум.

Синтаксичний розбір речень у вказаній послідовності (вправа 197).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Бесіда.

- Які речення називаються складнопідрядними?
- Які існують види складнопідрядних речень?
- Які існують підвиди підрядних обставинних речень?
- Які частини називаються підрядними місця?
- Яке місце підрядної частини щодо головної?
- Як підрядна місця з'єднується з головною частиною?
- Які частини називаються підрядними часу?
- Яке місце підрядної частини щодо головної?
- Як підрядна часу з'єднується з головною?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 17; виконати вправу 198.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Для мене на уроці найскладнішим було...

Урок 25. Розвиток мовлення. Усний твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі

Мета: ознайомити дев'ятикласників з вимогами до складання творів у публіцистичному стилі; розвивати вміння створювати власні висловлювання на суспільну тему; удосконалювати вміння викладати матеріал послідовно, логічно, із дотриманням стильових ознак; сприяти збагаченню словника учнів.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Бесіда.*

Сьогодні на уроці ви будете вчитися складати твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі.

— Які завдання та мету ви ставите перед собою?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- *Робота з текстом (вправа 203).*
- *Читання тексту.*
- *Складання пам'ятки «Як працювати над усним твором-роздумом у публіцистичному стилі».*
- *Висловлення власної думки щодо афоризму «Помилитися може кожен, і лише дурень наполягає на своїх помилках».*
- *Робота в групах.*

Складання плану твору-роздуму на одну з поданих тем (вправа 205).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЙ, УМІНЬ І НАВИЧОК

- *Самостійна робота.*

Складання твору-роздуму в публіцистичному стилі за поданим у попередній вправі планом (вправа 204).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 206.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Інтерактивна вправа «Мікрофон».*

— Чи досягли мети, яку ставили перед собою?

Урок 26. Розвиток мовлення. Контрольний твір-роздум на морально-етичну тему

Мета: перевірити вміння й навички учнів писати твори на морально-етичну тему, добирати мовні засоби відповідно до задуму й форми висловлювання; розвивати творчі здібності школярів; виховувати почуття доброти, людяності.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Слово вчителя.*

Розв'язання моральних проблем і з'ясування етичних питань, осмислення мотивів і наслідків людських вчинків завжди привертала увагу людей. Протягом багатьох століть у людства склалися свої принципи і закони життя, моральні цінності. Склалися правила, як людина повинна жити поряд з іншими людьми, щоб усім було добре. Це відбито в народних прислів'ях. Доцільно згадати Золоте правило — одне зі стародавніх моральних норм: «(не) вчиняй по відношенню до інших так, як ти (не) хотів би, щоб вони вчиняли по відношенню до тебе». А ще «посієш вчинок — виросте звичка»; «любви ближнього свого як себе самого»; «коли я грішу, я спричиняю біль собі й іншим»; «добро, яке ми чинимо, збагачує наше оточення, гріх послаблює життя у суспільстві».

Є багато моральних чеснот. Сьогодні ж ми поговоримо про гідність. Що означає це слово? Із чим воно асоціюється у вас? Що постає у вашій уяві, коли чуєте це слово?

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Робота з текстом.*

Читання тексту, тлумачення слова *мораль*; висловлення власної думки щодо поданої автором оцінки уявлень про мораль (вправа 243).

- *Лексична робота.*

Добір антонімів до поданих слів (вправа 244).

- *Робота над планом твору (вправа 245).*

- *Самостійна робота.*

Складання твору-роздуму за планом із попередньої вправи (вправа 247).

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 248.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Бесіда.*

- Чи задоволені результатом роботи?
- Що не вдалося? Чому?

Мета: ознайомити учнів зі складнопідрядними реченнями з підрядними умовними та допустовими, формувати вміння розпізнавати такі речення, визначати в них граматичні основи, головну і підрядну частини, конструювати їх і використовувати в мовленні; розвивати пунктуаційну грамотність, увагу, логічне мислення; виховувати в учнів загальнолюдські цінності.

Тип уроку: комбінований.

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Зорово-графічний диктант.**

Де слова з ділом розходяться, непорядок водиться. (*Нар. тв.*) Треба знати, де що казати. (*Нар. тв.*) Добрий той промовець, який сам себе переконає. (*Цицерон*) Де нема святої волі, не буде щастя там ніколи. (*Т. Шевченко*) Коваль клепле, поки тепле. (*Нар. тв.*)

- **Робота з афоризмами.**

— Чи можна сказати, що в цих реченнях названо умову того, про що йдеться? Відповідь обґрунтуйте.

- **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 124).**

- **Работа с текстом.**

Вивчальне читання тексту, визначення складнопідрядних речень із під-
рядними умови; висловлення власної думки щодо суцільної «комп'ютеризації»
(вправа 210).

[illegible][illegible]

● **Творче конструювання.**

1. Утворення складнопідрядних речень за поданим початком; підкреслення всіх членів речення; побудова розповіді про користь Вікіпедії (вправа 211).
2. Заміна дієприслівникових зворотів підрядною частиною; усний синтаксичний розбір одного з речень (вправа 212).

● **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 128).**

● **Тренувальна вправа.**

Доповнення прислів'їв сполучниками з довідки (вправа 218).

● **Лінгвістичне конструювання.**

Трансформація складносурядних речень на складнопідрядні з підрядними допустовими (вправа 220).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Робота в парах.**

Складання речень за поданими фразеологізмами (вправа 221).

● **Кодовий диктант.**

Складіть цифровий ряд. Коди складнопідрядних речень із підрядними частинами: 1 — умови; 2 — допустовими. Поясніть розділові знаки.

Як не буде птахів, то і людське серце стане черствим. (М. Стельмах) Хоч ще зима жбурляє сніг у квітні, але весни вже всі ознаки є. (Л. Дмитерко) Все можуть зробити людські руки, коли захочуть. (Гр. Тютюнник) Уночі хоч як тріщить, а вдень проти сонечка плющить. (Нар. тв.) Якщо узявсь їти, кінця ти доходжай. (П. Тичина) Коли я тривожуся долями вашими, для мене світлішим стає виднокруг. (Л. Талалай)

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

Відповідь. Цифровий ряд: 1, 2, 1, 2, 1, 1.

● **Лінгвістичне дослідження.**

У поданому реченні замініть сполучник *якщо* сполучниками *коли*, *якби*, *раз, як, коли б* (за потреби змінюйте і форму дієслова). Дослідіть, які відтінки вносять у зміст речення різні сполучники.

Якщо ти чогось прагнеш, то не зупиняйся.

● **Лінгвістичне конструювання.**

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 18, 19; виконати вправу 222.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

Я запам'ятав(ла) ...
зрозумів(ла) ...
дізнався(лась) ...
замислився(лась) над ...
дійшов(ла) висновку ...
відчув(ла) труднощі ...

Урок 28. Складнопідрядні речення з підрядними способу дії і ступеня

Мета: ознайомити учнів зі складнопідрядними реченнями з підрядними способу дії і ступеня; розвивати вміння розмежовувати складнопідрядні речення з підрядними способу дії та міри і ступеня, аналізувати ці речення у висловлюваннях, конструювати їх відповідно до комунікативного завдання; розвивати спостережливість, уважність, кмітливість; виховувати почуття національної гідності.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
 - **Бесіда.**
- На які питання відповідає підрядна умовна частина? А допустова?
 - За допомогою яких сполучних слів приєднується підрядна умовна?
 - За допомогою яких сполучників приєднується підрядна допустова?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- На які питання відповідають підрядні частини в складнопідрядних реченнях?
- З яким видом обставин вони тотожні за значенням?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 133).**
- **Тренувальна вправа.**

Запис речень відповідно до поставленого завдання (вправа 230).

- **Практична робота.**

Відновлення прислів'їв, розкриття змісту одного з них; уживання складнопідрядних речень із підрядними способом дії та ступеня (вправа 231).

- **Робота в парах.**

Добір до головних частин підрядних, які відповідали б на подані в дужках питання. Складання розповіді про допомогу людям, що стали жертвами стихійного лиха (вправа 232).

С. 133

Самостоятельные работы 14 заданий (теорема 4 из пункта 3.2)

6.20

Самостоятельное решение за заданиями способов 1 и 2 в условии

227. Проверьте, являются ли следующие функции функциями Гамильтона на графах G_1 и G_2 .

Хеминг ввел в 1933 г. понятие хеминга. Пусть G — граф, u — вершина графа G . Хеминг h_u — это множество вершин графа G , не смежных с u . Например так, если u — это вершина u_1 на рисунке 6.20, то хеминг h_{u_1} графа G равен $\{u_2, u_3, u_4, u_5, u_6, u_7, u_8, u_9, u_{10}, u_{11}, u_{12}, u_{13}, u_{14}, u_{15}, u_{16}, u_{17}, u_{18}, u_{19}, u_{20}, u_{21}, u_{22}, u_{23}, u_{24}, u_{25}, u_{26}, u_{27}, u_{28}, u_{29}, u_{30}, u_{31}, u_{32}, u_{33}, u_{34}, u_{35}, u_{36}, u_{37}, u_{38}, u_{39}, u_{40}, u_{41}, u_{42}, u_{43}, u_{44}, u_{45}, u_{46}, u_{47}, u_{48}, u_{49}, u_{50}, u_{51}, u_{52}, u_{53}, u_{54}, u_{55}, u_{56}, u_{57}, u_{58}, u_{59}, u_{60}, u_{61}, u_{62}, u_{63}, u_{64}, u_{65}, u_{66}, u_{67}, u_{68}, u_{69}, u_{70}, u_{71}, u_{72}, u_{73}, u_{74}, u_{75}, u_{76}, u_{77}, u_{78}, u_{79}, u_{80}, u_{81}, u_{82}, u_{83}, u_{84}, u_{85}, u_{86}, u_{87}, u_{88}, u_{89}, u_{90}, u_{91}, u_{92}, u_{93}, u_{94}, u_{95}, u_{96}, u_{97}, u_{98}, u_{99}, u_{100}, u_{101}, u_{102}, u_{103}, u_{104}, u_{105}, u_{106}, u_{107}, u_{108}, u_{109}, u_{110}, u_{111}, u_{112}, u_{113}, u_{114}, u_{115}, u_{116}, u_{117}, u_{118}, u_{119}, u_{120}, u_{121}, u_{122}, u_{123}, u_{124}, u_{125}, u_{126}, u_{127}, u_{128}, u_{129}, u_{130}, u_{131}, u_{132}, u_{133}, u_{134}, u_{135}, u_{136}, u_{137}, u_{138}, u_{139}, u_{140}, u_{141}, u_{142}, u_{143}, u_{144}, u_{145}, u_{146}, u_{147}, u_{148}, u_{149}, u_{150}, u_{151}, u_{152}, u_{153}, u_{154}, u_{155}, u_{156}, u_{157}, u_{158}, u_{159}, u_{160}, u_{161}, u_{162}, u_{163}, u_{164}, u_{165}, u_{166}, u_{167}, u_{168}, u_{169}, u_{170}, u_{171}, u_{172}, u_{173}, u_{174}, u_{175}, u_{176}, u_{177}, u_{178}, u_{179}, u_{180}, u_{181}, u_{182}, u_{183}, u_{184}, u_{185}, u_{186}, u_{187}, u_{188}, u_{189}, u_{190}, u_{191}, u_{192}, u_{193}, u_{194}, u_{195}, u_{196}, u_{197}, u_{198}, u_{199}, u_{200}, u_{201}, u_{202}, u_{203}, u_{204}, u_{205}, u_{206}, u_{207}, u_{208}, u_{209}, u_{210}, u_{211}, u_{212}, u_{213}, u_{214}, u_{215}, u_{216}, u_{217}, u_{218}, u_{219}, u_{220}, u_{221}, u_{222}, u_{223}, u_{224}, u_{225}, u_{226}, u_{227}, u_{228}, u_{229}, u_{230}, u_{231}, u_{232}, u_{233}, u_{234}, u_{235}, u_{236}, u_{237}, u_{238}, u_{239}, u_{240}, u_{241}, u_{242}, u_{243}, u_{244}, u_{245}, u_{246}, u_{247}, u_{248}, u_{249}, u_{250}, u_{251}, u_{252}, u_{253}, u_{254}, u_{255}, u_{256}, u_{257}, u_{258}, u_{259}, u_{260}, u_{261}, u_{262}, u_{263}, u_{264}, u_{265}, u_{266}, u_{267}, u_{268}, u_{269}, u_{270}, u_{271}, u_{272}, u_{273}, u_{274}, u_{275}, u_{276}, u_{277}, u_{278}, u_{279}, u_{280}, u_{281}, u_{282}, u_{283}, u_{284}, u_{285}, u_{286}, u_{287}, u_{288}, u_{289}, u_{290}, u_{291}, u_{292}, u_{293}, u_{294}, u_{295}, u_{296}, u_{297}, u_{298}, u_{299}, u_{300}, u_{301}, u_{302}, u_{303}, u_{304}, u_{305}, u_{306}, u_{307}, u_{308}, u_{309}, u_{310}, u_{311}, u_{312}, u_{313}, u_{314}, u_{315}, u_{316}, u_{317}, u_{318}, u_{319}, u_{320}, u_{321}, u_{322}, u_{323}, u_{324}, u_{325}, u_{326}, u_{327}, u_{328}, u_{329}, u_{330}, u_{331}, u_{332}, u_{333}, u_{334}, u_{335}, u_{336}, u_{337}, u_{338}, u_{339}, u_{340}, u_{341}, u_{342}, u_{343}, u_{344}, u_{345}, u_{346}, u_{347}, u_{348}, u_{349}, u_{350}, u_{351}, u_{352}, u_{353}, u_{354}, u_{355}, u_{356}, u_{357}, u_{358}, u_{359}, u_{360}, u_{361}, u_{362}, u_{363}, u_{364}, u_{365}, u_{366}, u_{367}, u_{368}, u_{369}, u_{370}, u_{371}, u_{372}, u_{373}, u_{374}, u_{375}, u_{376}, u_{377}, u_{378}, u_{379}, u_{380}, u_{381}, u_{382}, u_{383}, u_{384}, u_{385}, u_{386}, u_{387}, u_{388}, u_{389}, u_{390}, u_{391}, u_{392}, u_{393}, u_{394}, u_{395}, u_{396}, u_{397}, u_{398}, u_{399}, u_{400}, u_{401}, u_{402}, u_{403}, u_{404}, u_{405}, u_{406}, u_{407}, u_{408}, u_{409}, u_{410}, u_{411}, u_{412}, u_{413}, u_{414}, u_{415}, u_{416}, u_{417}, u_{418}, u_{419}, u_{420}, u_{421}, u_{422}, u_{423}, u_{424}, u_{425}, u_{426}, u_{427}, u_{428}, u_{429}, u_{430}, u_{431}, u_{432}, u_{433}, u_{434}, u_{435}, u_{436}, u_{437}, u_{438}, u_{439}, u_{440}, u_{441}, u_{442}, u_{443}, u_{444}, u_{445}, u_{446}, u_{447}, u_{448}, u_{449}, u_{450}, u_{451}, u_{452}, u_{453}, u_{454}, u_{455}, u_{456}, u_{457}, u_{458}, u_{459}, u_{460}, u_{461}, u_{462}, u_{463}, u_{464}, u_{465}, u_{466}, u_{467}, u_{468}, u_{469}, u_{470}, u_{471}, u_{472}, u_{473}, u_{474}, u_{475}, u_{476}, u_{477}, u_{478}, u_{479}, u_{480}, u_{481}, u_{482}, u_{483}, u_{484}, u_{485}, u_{486}, u_{487}, u_{488}, u_{489}, u_{490}, u_{491}, u_{492}, u_{493}, u_{494}, u_{495}, u_{496}, u_{497}, u_{498}, u_{499}, u_{500}, u_{501}, u_{502}, u_{503}, u_{504}, u_{505}, u_{506}, u_{507}, u_{508}, u_{509}, u_{510}, u_{511}, u_{512}, u_{513}, u_{514}, u_{515}, u_{516}, u_{517}, u_{518}, u_{519}, u_{520}, u_{521}, u_{522}, u_{523}, u_{524}, u_{525}, u_{526}, u_{527}, u_{528}, u_{529}, u_{530}, u_{531}, u_{532}, u_{533}, u_{534}, u_{535}, u_{536}, u_{537}, u_{538}, u_{539}, u_{540}, u_{541}, u_{542}, u_{543}, u_{544}, u_{545}, u_{546}, u_{547}, u_{548}, u_{549}, u_{550}, u_{551}, u_{552}, u_{553}, u_{554}, u_{555}, u_{556}, u_{557}, u_{558}, u_{559}, u_{560}, u_{561}, u_{562}, u_{563}, u_{564}, u_{565}, u_{566}, u_{567}, u_{568}, u_{569}, u_{570}, u_{571}, u_{572}, u_{573}, u_{574}, u_{575}, u_{576}, u_{577}, u_{578}, u_{579}, u_{580}, u_{581}, u_{582}, u_{583}, u_{584}, u_{585}, u_{586}, u_{587}, u_{588}, u_{589}, u_{590}, u_{591}, u_{592}, u_{593}, u_{594}, u_{595}, u_{596}, u_{597}, u_{598}, u_{599}, u_{600}, u_{601}, u_{602}, u_{603}, u_{604}, u_{605}, u_{606}, u_{607}, u_{608}, u_{609}, u_{610}, u_{611}, u_{612}, u_{613}, u_{614}, u_{615}, u_{616}, u_{617}, u_{618}, u_{619}, u_{620}, u_{621}, u_{622}, u_{623}, u_{624}, u_{625}, u_{6$

● **Творче завдання.**

Читання речень; визначення складнопідрядних із підрядними способом дії та з підрядними означальними. З'ясування, що уособлює в українському фольклорі криниця; висловлення ставлення до криниці у віршованих рядках із використанням поданих рим (вправа 233).

● **Вибірково-розподільна робота (за варіантами).**

Варіант I. Випишіть речення з підрядними способом дії.

Варіант II. Випишіть речення з підрядними міри й ступеня.

Очерет шумів так, що заглушав навіть думки. Птахи кружляли над плавнями цілими хмарами і так верещали, що заглушали навіть шум плавнів. (М. Коцюбинський) Будівництво нових населених пунктів будемо проводити так, щоб кожне село і кожне подвір'я були з садом. (С. Скляренко) Цвіте липа так буйно й розкішно, що все місто плаває в задумливому мареві. (Ю. Яновський) В розлуці з вами, солов'ї України, так ние серце, що аж сміх бере з самого себе. (М. Рильський) Треба так звалити дерево, щоб кряжиста дубина, гуркнувши на землю, не зламала і не пошкодила інших дерев. (В. Близнець) Диктує тактовні вчинки культура, чуйність, уміння підійти до людини так, щоб не образити, не роздратувати, не завдати болю. (А. Коваль)

📌 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЙ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Лінгвістичне конструювання.**

Складіть речення за схемами.

1. [...], (як ...).
2. [... так], (щоб ...).
3. (Скільки ...), [настільки ...].

● **Робота біля дошки.**

Спишіть речення, розставляючи розділові знаки. Укажіть сполучники, сполучні та вказівні слова. Побудуйте схеми.

На другий день розгулялась така лапата віхола що за кілька кроків нічого не було видно. (М. Стельмах) Вона (Соломія) вскочила у комиш і бігла прудко наскільки дозволяв це Остап та густий очерет. (І. Нечуй-Левицький) Косарі затагли пісню так що аж луна пішла понад ставом. (І. Нечуй-Левицький) Все сталося так несподівано і швидко що люди аж закаменіли. (М. Коцюбинський) Не так склалось як думав. (М. Коцюбинський) Кайдаш хрюпнув дверима так що з полиці полетіло горня й розбилось на шматочки. (І. Нечуй-Левицький) Так зелено в вересні, зелено так що іншому липню скупому й не снилось. (П. Воронько) Все буде так як писано в книжках. (М. Рильський)

📌 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 20; виконати вправу 234.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Гра «Ти — мені, я — тобі».**

Сформулюйте запитання за темою уроку.

(Для цього завдання формуються команди.)

Урок 29. Складнопідрядні речення з підрядними порівняльними частинами. Розрізнення порівняльних зворотів і підрядних порівняльних частин

Мета: ознайомити учнів зі складнопідрядними реченнями з підрядними порівняльними; розвивати вміння розмежовувати складнопідрядні речення з підрядними порівняльними і прості речення, ускладнені порівняльними зворотами; формувати навички правильно використовувати такі складні речення як в усному, так і в писемному мовленні, правильно розставляти розділові знаки; виховувати любов до рідного краю.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Синтаксичний практикум.**

Розставте в реченнях розділові знаки, визначте види складнопідрядних речень.

Життя приносить іноді дуже приємні подарунки хоч за них доводиться дорого платити. (В. Гжицький) Стояла така тиша що чути було шепіт сніжинок з пожовклим листям. (В. Гжицький) Ой оддала мене мати заміж за старого ті й казала шанувати так як молодого. (Нар. тв.) Робімо брате робімо брате як нам казала мати не даймо сестрі красній молодій в чужині загинати. (Нар. тв.) Яка молодість така і старість. (Нар. тв.). Коли ж роса вечірня спадає на траву мені б упасти каменем на стежку лісову. (І. Муратов) У тому принадність слова що воно має силу грому й ніжність шовкових трав. (М. Подолян) Яка прядка така й нитка. (Нар. тв.).

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- **Творче завдання (за варіантами).**

Складіть речення так, щоб:

І варіант: 1) сполучне слово як приєднувало до головної частини підрядну обставинну спосіб дії; 2) сполучник як приєднував до головної частини підрядну з'ясувальну.

II варіант: 1) сполучник *що* приєднував до головної частини підрядну з'ясувальну; 2) сполучне слово *що* приєднувало до головної частини підрядну обставинну способу дії.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Що називається порівняльним зворотом?
- Як ви думаєте, яке речення називається складнопідрядним із підрядною порівняльною?
- Як відрізнити порівняльний зворот від підрядної порівняльної частини?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● Мовознавче дослідження.

Ознайомлювальне читання речень, визначення складнопідрядних і простих, ускладнених порівняльними зворотами; з'ясування ролі порівняльних зворотів у реченнях (вправа 235).

● Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 136).

● Практична робота.

Списування речень; визначення виду складнопідрядних речень. Розгляд плаката, витлумачення його задуму, висловлення думки щодо його дизайну (вправа 238).

● Самостійна робота.

Розпізнавання простих речень із присудками, до яких входить порівняльна частка, та складнопідрядних з підрядними порівняльними (вправа 239).

● Пунктуаційний практикум.

Пояснення вживання розділових знаків (вправа 240).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● Самостійна робота.

Запис речень із розстановкою пропущених розділових знаків, коментування орфограм (вправа 241).

● Диктант з коментуванням.

За відчиненим вікном хатини вигравали на своїх струнах нічні коники-цвіркуни, ніби маленькі скрипалі грали стиха на їхньому мовчазному весіллі. (І. Цюпа) Над зеленими нивами тремтіло гаряче повітря, неначе хто тряс перед очима блискучим серпанком. (М. Коцюбинський) Червоні, жовтогарячі, жовті веселчані смуги були такі ясні, неначе горіли тихим полум'ям. (І. Нечуй-Левицький) Час летів, немов на крилах, і, мов сон, життя минало. (Леся Українка)

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ (НА ВИБІР)

1. Вивчити теоретичний матеріал § 21; виконати вправу 242.
2. Виписати з підручника літератури складнопідрядні речення з підрядними способу дії, ступеня, порівняльними.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Чи досягли ви результатів уроку? Свою відповідь обґрунтуйте.

Урок 30. Складнопідрядні речення з підрядними причини і мети

Мета: ознайомити учнів зі складнопідрядними реченнями з підрядними причини і мети, формувати вміння й навички розпізнавати дані види складнопідрядних речень, визначати їхню структуру та правильно ставити в них розділові знаки; розвивати пунктуаційну грамотність, пам'ять, увагу; виховувати почуття національної гідності.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

- Перевірка домашнього завдання.
- Робота з картками.

Картки можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Синтаксичний практикум.

Прочитайте прислів'я. Визначте головну і підрядну частини речень. Поставте питання від головної частини до підрядної. Зробіть висновки про вид підрядних частин.

Вовк ягнят від лиса береже, аби вони йому дісталися. Не давай коневі їсти, щоб серед дороги не спинився. Жаба — риба, бо у воді сидить. П'ятами киває, бо діла не знає. Жаринка, щоб жити, у попіл ховається. Трясе цап бородю, бо так звик.

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 144).
- Синтаксичний практикум.

Виразне читання народної легенди; визначення в тексті складнопідрядних речень із підрядними причини; визначення сполучників, якими поєднані частини таких речень (вправа 251).

с. 144 Учні

Складнопідрядні речення з підрядними причини і мети

250. Прочитайте речення, визначте головну частину речення. Поставте від неї питання до підрядної. Що означає головна частина?

1. Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (2). Як робили? 2. Станує каменем туди, що каменем не вийде (3). Як робили? 3. Як і. Сказавши, сказав, не то задоволення каменем каменем, каменем не вийде (4). Сказавши, сказав, не то задоволення каменем каменем, каменем не вийде (5). Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (6). Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (7). Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (8).

251. Прочитайте народну легенду. Визначте головну частину складнопідрядного речення. Поставте від неї питання до підрядної. Що означає головна частина?

Вовк ягнят від лиса береже, аби вони йому дісталися. Не давай коневі їсти, щоб серед дороги не спинився. Жаба — риба, бо у воді сидить. П'ятами киває, бо діла не знає. Жаринка, щоб жити, у попіл ховається. Трясе цап бородю, бо так звик.

с. 147 Учні

Складнопідрядні речення з підрядними причини і мети

252. Прочитайте речення, визначте головну частину речення. Поставте від неї питання до підрядної. Що означає головна частина?

1. Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (2). Як робили? 2. Станує каменем туди, що каменем не вийде (3). Як робили? 3. Як і. Сказавши, сказав, не то задоволення каменем каменем, каменем не вийде (4). Сказавши, сказав, не то задоволення каменем каменем, каменем не вийде (5). Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (6). Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (7). Дорослий, щоб стати, до Лисавки, бо хотів дістатися до неї (8).

253. Прочитайте речення, визначте головну частину речення. Поставте від неї питання до підрядної. Що означає головна частина?

Вовк ягнят від лиса береже, аби вони йому дісталися. Не давай коневі їсти, щоб серед дороги не спинився. Жаба — риба, бо у воді сидить. П'ятами киває, бо діла не знає. Жаринка, щоб жити, у попіл ховається. Трясе цап бородю, бо так звик.

● **Тренувальна вправа.**

Запис речень із розстановкою розділових знаків, синтаксичний розбір речення, визначення речень, ускладнених однорідними членами та звертаннями (вправа 255).

● **Самостійна робота.**

Вивчальне читання тексту про Ніка Вуйчича, визначення складнопідрядних речень (вправа 256).

● **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 147).**

● **Практична робота.**

Списування речень; визначення виду складнопідрядних речень; підкреслення граматичної основи; коментування постановки розділових знаків; розкриття змісту вжитих у реченнях метафор; підбір метафоричної назви до фотоілюстрації (вправа 258).

● **Робота з текстом.**

Ознайомлювальне читання тексту, визначення його теми та головної думки; з'ясування виду підрядних речень; пояснення вживання розділових знаків. Розкриття суті почуття національної гідності; роздуми над тим, якою мірою розвинуте почуття національної гідності в сучасній українській молоді (вправа 262).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Творче завдання.**

Складіть речення за схемами, з'ясуйте вид підрядних частин.

1. [... дієсл.], (що ...).
2. (Щоб ...), [...].

● **Попереджувальний диктант.**

Люблю людей землі своєї, бо я землі своєї син. (В. Сосюра) Ми нові гаї посадим, щоб земля була весела. (М. Рильський) Перекидались словами пустими і незначними, аби подати один одному голос. (М. Коцюбинський) Мабуть, тому що село коло річки близько, таке все свіже, зелене та яре. (Марко Вовчок) Пташки покидають діброви, щоб знов прилетіти навесні. (В. Сосюра) Я не клянусь, тому що я не зраджу. (Л. Костенко) Люби природу, о люби, щоб бути самим собою. (В. Сосюра) Христя, щоб як-небудь скоротити час, почала вишивати сорочку. (Панас Мирний) Треба слову мужності додати, щоб воно могло багнетом стати. (М. Сингаївський)

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 22; виконати вправу 263.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

— На цьому уроці я навчився (навчилася)...

Урок 31. Складнопідрядні речення з підрядними наслідковими

Мета: ознайомити учнів зі складнопідрядними реченнями з підрядними наслідковими; формувати вміння й навички визначати в тексті підрядні наслідкові, використовувати їх у мовленні; удосконалювати пунктуаційну грамотність; розвивати пам'ять, увагу, мислення; виховувати наполегливість у навчанні.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**

● **Бесіда.**

- Які речення називаються складнопідрядними з підрядними причини?
- Якими сполучниками приєднуються підрядні причини до головної частини?

- Які розділові знаки ставляться в цих реченнях?
- Які речення називаються складнопідрядними з підрядними мети?
- Як підрядні мети приєднуються до головної частини?

● **Творче завдання.**

Пригадайте та запишіть кілька прислів'їв і приказок, які є складнопідрядними реченнями з підрядними причини і мети.

Довідка. Треба нахилитися, щоб з криниці води напитися. Щоб урожаї добрі мати, треба землю глибше орати. Щоб уволю всього мати, слід багато працювати. Не клади пальця в рот, бо відкусять. Не дивись високо, бо заporoшиш око. Аби чоловіка розпізнати, треба його за серце взяти. Щоб пізнати людину, треба з нею пуд солі з'їсти. Годуй діда на печі, тому що й сам там будеш.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Мовознавче дослідження.**

Читання притчі; виділення складнопідрядних речень (вправа 264).

- У яких реченнях підрядна частина вказує на наслідок того, про що йдеться в головній?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 150).

Синтаксичний практикум.

Читання притчі, витлумачення її змісту; доповнення головних частин складнопідрядних речень вибраними з довідки наслідковими частинами (вправа 266).

Лінгвістичне конструювання.

1. Утворення з кожної пари простих речень складнопідрядних із підрядними наслідковими; поширення утворених речень другорядними членами (вправа 267).
2. Трансформація складнопідрядних речень із підрядними способу дії на складнопідрядні з підрядними наслідковими (вправа 268).

Завдання учням.

Обговорення в класі, чи варто говорити про мову засобами коміксів (вправа 271).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЇ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Творче завдання.

З поданих пар речень утворіть складносурядні та складнопідрядні речення з різними видами підрядних (там, де це можливо).

Стояла тепла погода. Люди гуляли у парку.

Було темно. Ми загубили стежку.

Настав ранок. Учні поспішали до школи.

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

Пунктуаційний практикум.

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

Творче завдання.

Складіть усне повідомлення на тему «Складнопідрядне речення, його будова, засоби зв'язку в ньому».

План

1. Яке речення називається складнопідрядним?
2. Місце підрядного по відношенню до головного.
3. Засоби зв'язку в складнопідрядному реченні.
4. Яка різниця між сполучниками та сполучними словами?
5. Основний розділовий знак у складнопідрядному реченні.
6. Як ставляться розділові знаки в складнопідрядних реченнях, де підрядна до головної приєднується складним сполучником?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 23; виконати вправу 270.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Завдання учням.

Заповніть таблицю.

ЗНАЮ	МАЮ СУМНІВИ	ТРЕБА ВИВЧИТИ

Урок 32. Складнопідрядні речення з кількома підрядними

Мета: дати поняття про послідовну, однорідну й неоднорідну підрядність, формувати в учнів уміння й навички розрізняти в тексті речення такого типу, визначати вид підрядності, правильно ставити коми між частинами складно-підрядного речення, обґрунтовувати розділові знаки за допомогою правил; формувати вміння схематично зображувати складнопідрядні речення з кількома підрядними у вигляді лінійних і графічних схем; збагачувати словниковий запас школярів; виховувати любов до рідного краю.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Гра «Спіймай помилку».**

— Складнопідрядне речення — це таке речення, частини якого — незалежні прості речення.

- Підрядна частина з'єднується з головною сполучниками підрядності.
- У складнопідрядному реченні на питання відповідає головна частина.
- Підрядні речення можуть мати вказівні слова.
- Є два види підрядних — означальні й з'ясувальні.
- Підрядні частини завжди стоять після головної.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Робота з афоризмами.**

Знайдіть підрядні частини в поданих реченнях. Накресліть їхні схеми. У чому особливість цих речень?

І що б ти не робив, пам'ятай про те, що чим більш різнобічна діяльність, тим повніше розвиваються обдарування і здібності.

Якщо ти чимось не сподобався друзіві, якщо через тебе страждають батьки, рідні, якщо тобою невдоволені вчителі, ти теж повинен бути невдоволеним собою. (З підручника)

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● **Робота з текстом.**

Ознайомлювальне читання тексту, визначення в реченнях граматичної основи; читання вголос складнопідрядних речень із кількома підрядними (вправа 272).

● **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 154).**

● **Синтаксичний практикум.**

Читання тексту, креслення схем першого й останнього речень, визначення в кожному типі підрядності; висловлення власної думки щодо того, чи варто протиставляти «паперові» книжки електронним, а друковані словники — Вікіпедії (вправа 273).

● **Тренувальна вправа.**

Списування речень із розстановкою розділових знаків; підкреслення граматичних основ. З'ясування теми, якою об'єднані всі речення; витлумачення за словником у кінці підручника суті почуття, у них переданого (вправа 274).

● **Робота в парах.**

Постановка запитань за змістом прочитаного, заслуховування відповідей; витлумачення значення терміна *медійна грамотність* за словником у кінці підручника; висловлення ставлення до використання в навчанні отриманої зі ЗМІ інформації (вправа 275).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Гра «Хто швидше».**

Двоє учнів біля дошки (інші за варіантами в зошитах) виконують синтаксичний розбір речень.

І зненацька ти помічаєш безліч кольорів, які за всі ці похмурі дні непомітно надбала природа, щоб тепер, дивуючи, вразити в саме серце. Проходячи мимо горобини, що стояла поміж вільх і беріз у захистку їхнього рясного віття, не можна було втриматися від того, щоб не поглянути на її радісну поставу, що виражала щиру-щирісіньку втіху. (Є. Гуцало)

● **Графічний практикум.**

Складіть схеми поданих речень.

 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 24, виконати вправу 276.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Бесіда.**

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Чим збагатилися?
- З якими труднощами зіткнулися?

Урок 33. Розділові знаки в складнопідрядному реченні з кількома підрядними

Мета: поглибити знання учнів про складнопідрядне речення з кількома підрядними, удосконалювати в дев'ятикласників навички синтаксичного розбору складнопідрядних речень; удосконалювати пунктуаційні вміння; формувати вміння конструювати складнопідрядні речення; сприяти естетичному розвитку особистості.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Творче завдання.**

Побудуйте речення за схемами:

1. [...], (щоб ...), (який ...).
2. (Якби ...), [то ...], (хоч ...).
3. [...], (де ...), (де ...), (де ...).
4. [...], (коли ...), (де ...).
5. [...], (що ...), [...], (який ...).
6. [...], (бо ...), (хоч ...).

II. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Робота в группах.**

Визначення складнопідрядних речень із кількома підрядними у тексті; креслення їхніх схем; витлумачення значення терміна *громадянське суспільство* за Словником у кінці підручника (вправа 277).

- Аналіз схеми синтаксичного розбору (с. 157).
- Практична робота.

Повний синтаксичний розбір речень із використанням схеми послідовного розбору складнопідрядних речень із кількома підрядними (вправа 278).

- «Я — редактор».

Редагування речень за підказкою (вправа 279).

- **Творча робота.**

Написання замітки для шкільного веб-сайту у формі відповідей на запитання в представленій на малюнку послідовності; доповнення медійного тексту ілюстраціями з мережі інтернет (вправа 281).

[illegible][illegible]

● **Лінгвістичне дослідження.**

Спишіть речення, розставляючи пропущені розділові знаки*. Дослідіть, чому в деяких складнопідрядних реченнях із кількома підрядними кома між головними і підрядними реченнями не ставиться.

Він розумів, що життя дається лише один раз і двічі молодим не бути. (М. Луків) Ярема гнувся, бо не знав, не знав сіромаха, що вирости крила. (Т. Шевченко) Сонце піднялось рано, здається, раніше звичайного, щоб наситити своїм промінням, своїм теплом усіх, кому ніколи впиватись ним у будень. (М. Олійник) Всього кілька десятків років тому думали, ніби міжпланетарний простір — це вакуум і що магнітне поле Землі залишається упорядкованим майже до відстаней на багато сотень тисяч кілометрів. (І. Мінасян) Нині, коли ритм життя набуває шаленого темпу, коли не вистачає часу для спілкування, коли телебачення подекуди замінює людські стосунки, — актуальним є питання глибоких, відданих, дружніх взаємин. (Л. Сохань) Найчастіше до своєї долі зверталися дівчата, щоб вона ошчедрила їх щасливим подружнім життям і щоб у майбутній сім'ї зцементувався родинний затишок. (В. Скуратівський)

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

III. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЙ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● «Лінгвістичний двобій».

Учні працюють у парах, ставлячи одне одному запитання з теми.

● **Вільний диктант.**

Український народ упродовж свого існування завжди був неперевершеним творцем чарівної пісні, яка вирізняється своєрідністю, неповторністю на тлі світової музичної культури.

У вік музичного модернізму, задушливого смогу біт-, хіп-, поп-, рок-музики, що заповнив душі широких мас, особливо молоді, наша пісня повинна стати своєрідним базисом духовності для тих, хто здатний відчувати красу рідної мови, вслухатись у соловейкову мелодію. Свого часу Міллер писав: «Де співають — там лишайся жити». Лихі люди не співають пісень. Тільки там, де народ співає, співає не абияк, а багатоголосе, там, де голоси творять диво-плетиво, багате на контрапункт та підголоскову орнаментику, міг народитися Леонтович — неповторний майстер філігранної обробки пісенних зразків, що довів свою професію до високої досконалості.

Вже сам по собі відбір Миколою Дмитровичем першоджерел для мистецької оздобы став процесом вельми важливим, бо добиралися пісні найцінніші з цінних, лише ті, що найбільше хвилювали поетичну душу Майстра.

(За А. Авдієвським)

● **Творче завдання.**

Напишіть твір-мініатюру «Бережіть світ природи», використовуючи складнопідрядні речення з кількома підрядними.

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 280.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Взаємоперевірка за запитаннями в підручнику (с. 159).**

* Речення подаються без вилучення розділових знаків. Учителю на власний розсуд, залежно від рівня підготовленості класу, їх трансформувати.

Урок 34. Контрольна робота з теми «Складнопідрядне речення» (тестування або диктант)

Мета: перевірити рівень орфографічної й пунктуаційної грамотності учнів; удосконалювати вміння застосовувати здобуті знання на практиці; розвивати увагу, логічне мислення; виховувати в учнів старанність і наполегливість у навчанні.

Обладнання: тести за варіантами або текст диктанту, контрольні зошити.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Інструктаж щодо проведення контрольної роботи.*

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Виконання тестових завдань за варіантами (написання диктанту).*

Відповіді

Варіант I: 1Б, 2В, 3Г, 4В, 5А, 6Б, 7Б, 8А, 9 1Б, 2Г, 3А, 4Д; 10 1В, 2Б, 3Г, 4Д.

Варіант II: 1В, 2Б, 3А, 4А, 5Б, 6А, 7Г, 8Г, 9 1А, 2Д, 3Б, 4В; 10 1Б, 2А, 3В, 4Г.

і Завдання двох варіантів можна роздрукувати з електронного додатка.

і Текст диктанту можна роздрукувати з електронного додатка.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити теоретичний матеріал.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Бесіда.*

— Чи впоралися ви з роботою?

— У чому відчували труднощі?

Урок 36. Розвиток мовлення. Усне коротке повідомлення в публіцистичному стилі на морально-етичну або суспільну тему

Мета: сформувати в учнів поняття про повідомлення в публіцистичному стилі, ознайомити з його видами, алгоритмом роботи над складанням повідомлення на морально-етичну і суспільні теми; розвивати вміння складати повідомлення в публіцистичному стилі відповідно до комунікативного завдання; сприяти морально-етичному розвитку особистості.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Мовознавче дослідження.**

Ознайомлювальне читання уривків з виступу Святослава Вакарчука, визначення мети виступу, його теми й головної думки, стильової приналежності (вправа 282).

— Чи можна поданий текст вважати повідомленням? Свою думку обґрунтуйте.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 161).**

- **Робота в парах.**

Читання тексту; заслуховування відповідей на поставлені запитання (вправа 283).

- **Ознайомлення з пам'яткою «Як готувати повідомлення» (вправа 284).**

- **Робота в групах.**

Складання й обговорення планів повідомлення на шкільному патріотичному вечорі на одну з поданих тем (вправа 285).

[illegible]

-

C

- o

(v)

- o

- o

V

B

V

- o

-

БЕЗСПОЛУЧНИКОВЕ СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

Урок 37. Безсполучникове складне речення.

Смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення

Мета: поглибити знання учнів про безсполучникове складне речення та смислові відношення між частинами в його складі, пояснити правила вживання коми та крапки з комою між частинами безсполучникового складного речення; формувати вміння й навички відрізняти ці речення від інших складних, правильно інтонувати їх і розставляти розділові знаки; розвивати уважність, зосередженість, усне й писемне мовлення; виховувати повагу до народних традицій і звичаїв.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

● **Перевірка домашнього завдання.**

● **Робота з текстом.**

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Проблемне завдання.**

(Використовується метод «Прес» або «Мікрофон».)

— У складнопідрядних реченнях опустити сполучники підрядності та сполучники слова. Чи зміниться пунктуація? Чому? Чи можливе об'єднання простих речень у складні?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● **Робота з текстом.**

Виразне читання уривку з поезії В. Симоненка, визначення складних сполучникових і безсполучникових речень; підкреслення граматичних основ у безсполучникових складних реченнях (вправа 287).

● **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 163).**

Смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення

287. Прочитайте. Визначте в тексті складні сполучникові та складні безсполучникові речення.

Завжди дбайно. Маминий мій садик
І діти, і садиків мій садик.
Він так спокійно і мій
У мене, в мене, в мене.
В мене і в мене і в мене.
В мене і в мене і в мене.
В мене і в мене і в мене.
(В. Симоненко)

У безсполучниковому складному реченні визначте граматичні основи.

Безсполучникове складне речення складається з двох частин, частина яких пов'язані між собою за змістом, без сполучників і сполучних слів. Безсполучникове складне речення складається з двох частин, частина яких пов'язані між собою за змістом, без сполучників і сполучних слів. Безсполучникове складне речення складається з двох частин, частина яких пов'язані між собою за змістом, без сполучників і сполучних слів.

288. Прочитайте. Визначте в реченні граматичні основи. Доведіть, що речення є безсполучниковим складним.

1. Хай сонячні стовпи стоять над головою твоєю, як і в дні твій.
2. Усіх і всіх, як і в дні твій, як і в дні твій, як і в дні твій.
3. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
4. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
5. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
6. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
7. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
8. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
9. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
10. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
(В. Симоненко)

289. Прочитайте. Визначте в реченні граматичні основи. Доведіть, що речення є безсполучниковим складним.

1. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
2. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
3. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
4. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
5. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
6. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
7. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
8. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
9. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
10. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
(В. Симоненко)

290. Прочитайте. Визначте в реченні граматичні основи. Доведіть, що речення є безсполучниковим складним.

1. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
2. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
3. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
4. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
5. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
6. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
7. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
8. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
9. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
10. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
(В. Симоненко)

Визначте граматичні основи. Доведіть, що речення є безсполучниковим складним.

1. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
2. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
3. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
4. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
5. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
6. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
7. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
8. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
9. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
10. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
(В. Симоненко)

291. Прочитайте. Визначте в реченні граматичні основи. Доведіть, що речення є безсполучниковим складним.

1. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
2. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
3. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
4. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
5. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
6. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
7. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
8. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
9. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
10. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
(В. Симоненко)

292. Прочитайте. Визначте в реченні граматичні основи. Доведіть, що речення є безсполучниковим складним.

1. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
2. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
3. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
4. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
5. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
6. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
7. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
8. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
9. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
10. Маминий мій садик, маминий мій садик — маминий мій садик.
(В. Симоненко)

● **Робота з афоризмами.**

Запис крилатих висловів; визначення безсполучникових складних речень, утворених з неоднорідних частин; вибір речень, ускладнених однорідними членами (вправа 289).

● **Опрацювання таблиці (с. 164,165).**

● **Комунікативний практикум.**

З'ясування смислових відношень між частинами безсполучникових складних речень; проведення спостереження, які смислові відношення між частинами БСР трапляються найчастіше; висловлення власної думки щодо моральних цінностей, пов'язаних з дотриманням народних традицій і звичаїв (вправа 290).

● **Тренувальна вправа.**

Запис речень відповідно до поставленого завдання; визначення граматичної основи, смислових відношень між частинами БСР; створення розповіді про вияви людської доброти з уживанням безсполучникових складних речень (вправа 291).

● **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 166).**

● **Робота з текстом.**

Виразне читання вголос тексту з дотриманням правильного інтонуювання; виписування безсполучникових складних речень, з'ясування смислових відношень між частинами, підкреслення граматичної основи; визначення речення, ускладненого однорідними та відокремленими членами (вправа 292).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЇЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Дослідження-характеристика.**

Прочитайте уривок із вірша Олександра Олеся «Чари ночі». Випишіть безсполучникові складні речення, дослідіть смислові зв'язки між частинами.

Відбилися зорі у воді,
Летять до хмар тумани...
Тут ллються пахощі густі,
Там гнутьсь верби п'яні.
Як іскра ще в тобі горить
І згаснути не встигла, —
Гори! Життя — єдина мить,
Для смерті ж — вічність ціла.

Чому ж стоїш без руху ти,
Коли ввесь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Бенкет весна справляє.
І сміло йди під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості
На свято радісне квіток,
Кохання, снів і млості.

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Бесіда.**

— Дайте визначення складного безсполучникового речення. На які групи поділяються безсполучникові складні речення?

— Які існують види смислових зв'язків у складних безсполучникових реченнях?

— Яку роль відіграє інтонація в безсполучникових складних реченнях?

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 25; виконати вправу 293.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

— Для мене на уроці найскладнішим було...

Мета: удосконалити в учнів уміння правильно інтонувати безсполучникові складні речення зі смисловими відношеннями одночасності й послідовності, пунктуаційні вміння й навички, пов'язані з уживанням коми і крапки з комою в безсполучникових складних реченнях; розвивати творчі вміння відновлювати й конструювати безсполучникові складні речення зі смисловими відношеннями одночасності й послідовності; формувати пізнавальну, комунікативну, творчу компетентності, моральні цінності.

Тип уроків: вивчення нового матеріалу.

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Робота в зошитах.**

Прочитайте складні безсполучникові речення, визначте смислові відношення.

Ніч була темна, тільки на небі блищали зорі. (*І. Нечуй-Левицький*) Прийде вечір — всі вулиці аж гудуть піснями. (*С. Васильченко*) Зійшли сніги — земля відкрилась небу. (*В. Бровченко*) В печі палає полум'я, кипить вечерея. (*І. Нечуй-Левицький*) Я знаю: більше, ніж любов, тільки серце матері. (*М. Сингаївський*) У бою, як могли, металися люди, техніка й покривало ночі; воно розпанаханим скривавленим шматтям відривалося од крайнеба, звивалось увись і знову, чадне, розпухле, смердюче, падало на здиблену землю. (*М. Стельмах*) Далеко на сході стало червоніти небо: сонце сходило. (*О. Маковей*)

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- **Дослідницька робота.**

(Використовується метод «Прес».)

Проаналізуйте речення з попередньої вправи та з'ясуйте, у яких випадках між частинами простих речень у БСР ставиться кома, а в яких — крапка з комою. Свою думку обґрунтуйте.

- **Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 167).**

[illegible]

● **Синтаксичний практикум.**

Виразне читання речень уголос із відповідною інтонацією, коментування постановки розділових знаків, побудова схеми першого речення (вправа 294).

● **Пунктуаційний практикум.**

Списування речень із розстановкою пропущених розділових знаків; креслення схеми останнього речення (вправа 295).

● **Робота в групах.**

Утворення безсполучникових складних речень із двох простих; розстановка розділових знаків. Виразне читання отриманих речень уголос із відповідною інтонацією, коментування постановки пропущених розділових знаків. Висловлення власної думки про риси вдачі, яких потребує професія психолога (вправа 296).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Самостійна робота.**

Списування речень із розстановкою пропущених розділових знаків; з'ясування ролі безсполучникових складних речень у мовленні; побудова усного міркування з приводу думки, висловленої в останньому реченні; визначення моральних цінностей, найбільш шанованих сучасною молоддю (вправа 298).

● **Переклад.**

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Пунктуаційний аналіз.**

З'ясуйте належність висловлювання до типу мовлення. Поясніть вживання коми і крапки з комою в безсполучникових складних реченнях. Визначте в них смислові відношення.

Сонце піднялося; туман розходився по лісу, осідав на траву золотою росю. Повітря прозоріло, поміж золотим морем сонячного світла темними плямами лежали тіні по землі; роса на тих місцях, наче срібло, біліла. У чистому ранковому повітрі тонув садок; зверху лилася на нього золота сонячна хвиля, знизу здіймалася сиза тінь. Там, між гушавиною молодого гілля, у зеленому листі, навперейми одна другій щебетали пташки. Скільки їх і які вони? Цьомкання, тиркання, ляцання мчалася хвиля за хвилею.

Горлиці в кущах жалібно туркотали; зозулі, перелітаючи з деревини на деревину, мов найнялися кувати; іволги завели таку белькитняву, наче лаялися і з серця не поспішали слів вимовити; одні бджоли сумно гули, перескакуючи з квіточки на квітку. Краса садова, наче чаром, облила, обхопила. Уражене серце потиху переставало боліти, засмучена душа почула щось легке й тепле.

(За Панасом Мирним)

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 26; виконати вправу 297.

VI. ПІДСУМОК УРОКІВ

● **Завдання учням.**

Заповніть таблицю.

Я ЗНАВ (ЗНАЛА)	Я ДІЗНАВСЯ (ДІЗНАЛАСЯ)

Уроки 40, 41. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні: двокрапка

Мета: поглибити знання учнів про безсполучникове складне речення, пояснити правила вживання двокрапки між його частинами; удосконалювати вміння й навички учнів розрізняти смислові зв'язки в безсполучникових складних реченнях, удосконалювати пунктуаційні навички; розвивати увагу, логічне мислення; виховувати повагу до фольклору як вияву народної мудрості.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроків: комбінований.

Хід уроків

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

● **Перевірка домашнього завдання.**

● **Диктант із граматичним завданням.**

Запишіть уривки з творів Т. Шевченка, з'ясуйте смислові зв'язки між частинами складних речень, поясніть уживання розділових знаків.

<p>1. Знову закипіло
Синє море; вздовж байдака
Знову походить
Пан отаман та на хвилю
Мовчки поглядає.
(«Іван Підкова»)</p>	<p>3. Слава тобі, Гамалію,
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині.
(«Гамалія»)</p>
<p>2. Свідок слави дідівщини
З вітром розмовляє,
А внук косу несе в росу,
За ними співає.
(«Іван Підкова»)</p>	<p>4. Чумак іде, подивиться
Та й голову схилить;
Чабан вранці з сопілкою
Сяде на могилі,
Подивиться...
(«Тополя»)</p>

Додаткове завдання: зробіть синтаксичний розбір уривків 2, 3.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ ТА МЕТИ УРОКІВ

● **Проблемне завдання.**

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

с. 172

172

с. 172

172

172

172

172

172

172

172

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 172).

Робота в парах.

Складіть таблицю з теми «Двокрапка у БСР».

ДВОКРАПКА У БСР

Смислові зв'язки	Питання	Сполучники	Приклади
Причинові	Чому?	бо, тому що	
Пояснювальні, додаткове повідомлення	Що? А що саме? Який? Як? Що побачив?	що, а саме	

Синтаксичний практикум.

Списування речень із розстановкою пропущених розділових знаків; визначення граматичної основи; обґрунтування вживання розділових знаків (вправа 304).

Тренувальна вправа.

Визначення простих і складних речень, обґрунтування вживання двоокрапки в кожному з них; виписування безсполучникових складних речень (вправа 305).

Лінгвістичне конструювання.

Трансформація складнопідрядних речень із підрядними з'ясувальними на безсполучникові; обґрунтування вживання розділових знаків у перебудованих реченнях (вправа 306).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Переклад.

Перекладіть текст, поясніть вживання двоокрапки.

Случилось это так: мы шли в разведку в диком лесу. Остатки желтых тростников на кочках между елками и березками напоминали нам, какую непроницаемую для солнечных лучей глушь представляет собой этот лес летом и осенью. Но глушь эта нам была мила, потому что в лесу чувствовалась во всем весна. Вдруг блеснула вода. Мы пришли на берег лесной речки и будто попали сразу же в другую страну с теплым климатом: бурно кипела жизнь, пели все болотные птицы, токовали тетерева...

(По М. Пришвину)

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

Творча робота.

Складіть БСР, між частинами яких ставиться двоокрапка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- Вивчити теоретичний матеріал § 27, виконати вправу 307.
- Виписати з підручника літератури БСР із двоокрапкою.

VI. ПІДСУМОК УРОКІВ

Завдання учням.

Запишіть на аркушах, чого сьогодні навчилися.

Урок 42. Розвиток мовлення. Ділові папери. Автобіографія. Резюме

Мета: поглибити знання учнів про офіційно-діловий стиль мовлення, ділові папери; ознайомити школярів з основними вимогами до складання автобіографії, резюме; розвивати вміння й навички користуватися офіційно-діловим стилем мовлення в повсякденному житті; виховувати культуру ділового мовлення.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування умінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЬ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Робота в групах.*

Аналіз поданої на форзаці підручника таблиці «Офіційно-діловий стиль» (вправа 42).

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- *Робота з текстом.*

Вивчальне читання тексту (Конституція, стаття 53), визначення його стильової приналежності, обґрунтування стилю за допомогою інформації, поданої на форзаці підручника в таблиці (вправа 44).

- *Робота в парах.*

Постановка запитань за змістом прочитаного; оцінювання відповідей за повнотою (вправа 45).

- *Ознайомлювальне читання автобіографії.*

Ознайомлювальне читання автобіографії; визначення речень, ускладнених відокремленими членами (вправа 46).

- *Ознайомлення зі зразком резюме.*

Ознайомлення зі зразком резюме; з'ясування різниці між резюме та автобіографією (вправа 45).

- *«Я — редактор».*

Редагування поданих речень (вправа 49).

- *Фразеологічний практикум.*

Тлумачення значення фразеологізмів за допомогою словничка, поданого у кінці підручника; з'ясування, які з них пов'язані з діловим мовленням, у якій спосіб (вправа 50).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

- *Творче завдання.*

Складання автобіографії за зразком поданим у вправі 44 (вправа 52).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 53.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Інтерактивна вправа «Мікрофон».*

— Для мене на уроці найцікавішим (найскладнішим) було...

Урок 43. Розвиток мовлення. Усний твір на суспільну тему в публіцистичному стилі

Мета: узагальнити й систематизувати знання учнів про особливості публіцистичного стилю мовлення; удосконалювати вміння й навички складати текст публіцистичного стилю мовлення за самостійно складеним планом; учити висловлювати власне ставлення до подій, героїв, їхніх учинків; розвивати вміння, критичне мислення, пам'ять; виховувати повагу до видатних українців.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Мовознавче спостереження.*

Читання уривка з тексту виступу Ю. Мушкетика на урочистому зібранні з нагоди ювілею Т. Шевченка; визначення мети, теми й головної думки виступу; обґрунтування стильової приналежності уривка; визначення типу мовлення (вправа 299).

- *Проблемне питання.*

— Чи згодні ви з промовцем у тому, що найкращим виразником української ідеї й нині є Тарас Шевченко?

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Робота в групах.*

Складання плану твору-роздуму на одну з тем: «Шевченко — учора, сьогодні і ...завжди»; «Тарас Шевченко: ікона поколінь чи провідник нації?»; «Шевченків "Кобзар" у сприйнятті молодого українця ХХІ ст.». Обговорення планів у класі, визначення: 1) найбільш логічно й чітко складеного; 2) найтісніше пов'язаного із сучасністю; 3) найнесподіванішого (вправа 300).

- *Творча робота.*

Складання усних творів-роздумів за одним із планів з попередньої вправи; обговорення прослуханих творів; міркування з приводу того, чи лишилися із часів Т. Шевченка нерозв'язаними певні морально-етичні проблеми українців (вправа 301).

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 302.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Інтерактивна вправа «Мікрофон».*

Закінчіть речення.

— Сьогодні на уроці я...

Уроки 44, 45. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні: тире

Мета: поглибити знання учнів про безсполучникове складне речення, пояснити правила вживання тире між частинами складного безсполучникового речення; удосконалювати вміння учнів знаходити вивчену пунктограму та правильно розставляти розділові знаки у безсполучникових складних реченнях; урізноманітнювати усне та писемне мовлення; виховувати повагу до державних символів.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроків: комбінований.

Хід уроків

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Бесіда.**

- Яке речення називається складним безсполучниковим?
- На які групи поділяються складні безсполучникові речення?
- Які існують види смислових зв'язків у складних безсполучникових реченнях?

- Яку роль відіграє інтонація в складних безсполучникових реченнях?
- Коли вживається кома в складному безсполучниковому реченні?
- Крапка з комою?
- Поясніть вживання двокрапки в БСР?

- **Робота з картками.**

i Картки можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКІВ

- **Проблемне завдання.**

Проаналізуйте подані речення, з'ясуйте смислові зв'язки між частинами складного, обґрунтуйте постановку тире. Зробіть висновок.

Закинь назад — попереду знайдеш. (Нар. тв.) Вік прожить — не поле перейти. (Нар. тв.) Менше говори — більше почуєш. (Нар. тв.) Повіє вітер по долині — пішла дібровою луна. (Т. Шевченко)

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

[illegible]

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 174).

Пунктуаційний практикум.

Виразне читання речень уголос із відповідною інтонацією, коментування вживання тире, побудова схеми останнього речення (вправа 308).

Робота в зошитах.

Запис речень відповідно до поставленого завдання; визначення граматичної основи; обґрунтування вживання розділових знаків (вправа 309).

Тренувальна вправа.

Доповнення прислів'їв дібраними з довідки другими частинами; записування утворених безсполучникових речень, розстановка розділових знаків, визначення смислових відношень між частинами записаних безсполучникових складних речень (вправа 311).

Лінгвістичне конструювання.

Трансформування складнопідрядних речень у безсполучникові, між частинами яких потрібно ставити тире; доведення, що подані й перебудовані речення є синонімічними (вправа 312).

Синтаксичний практикум.

1. Синтаксичний розбір речень (вправа 313).
2. Виразне читання речень уголос із відповідною інтонацією; письмовий синтаксичний розбір речень (вправа 314).

Творче завдання.

Розгляд зображення Державного Герба України, оздобленого цитатами з творів Т. Шевченка. Складання опису Тризуба в публіцистичному стилі, використання в складеному тексті речень, що відповідають поданим після вправи схемам. Висловлення власного ставлення до такого трактування (вправа 316).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Робота в парах.

Складіть узагальнюючу таблицю.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В СКЛАДНОМУ БЕЗСПОЛУЧНИКОВОМУ РЕЧЕННІ

Знаки	Значення	Приклади
,		
;		
:		
—		

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал § 28; виконати вправу 315.
2. Скласти твір-мініатюру з теми «У царстві зими», уживаючи безсполучникові складні речення.

VI. ПІДСУМОК УРОКІВ

Завдання учням.

Складіть і запишіть речення за схемами.

1. [...] — [порівняння].
2. [...]: [доповнення].
3. [...], [...], [...], [...].
4. [...] — [наслідок].

Урок 46. Розділові знаки в безсполучниковому реченні, їх синтаксичний розбір. Тренувальні вправи

Мета: систематизувати знання учнів про безсполучникове складне речення; удосконалювати вміння й навички правильно розставляти розділові знаки, будувати складні безсполучникові речення та вживати їх у мовленні; розвивати логічне й образне мислення, комунікативні навички та творчі здібності; виховувати мовленнєву культуру школярів.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

- **Інструктаж щодо проведення уроку.**

Учні об'єднуються в чотири групи та розподіляють ролі: теоретики, рецензенти, письменники, практики.

Теоретики готують усне лінгвістичне повідомлення на задану тему. Рецензенти повинні скласти рецензію на виступ теоретиків з інших груп. Письменики — написати твір-мініатюру на задану тему, використовуючи мовні засоби, які стосуються вивченої теми. Практики — виконати практичні завдання, запропоновані вчителем, та підготувати запитання й завдання для опонентів.

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

- **Підготовка до захисту теми.**

- ### 1. Завдання для теоретиків.

І група — «Кома у безсполучниковому складному реченні».

II група — «Тире у безсполучниковому складному реченні».

ІІІ група — «Двокрапка у безсполучниковому складному реченні».

IV група — «Крапка з комою у безсполучниковому складному реченні».

- ## 2. Завдання для письменників.

І група — «Захоплення сучасної молоді. Музика класична і сучасна».

II група — «Проблеми сучасного міста».

III група — «Матеріальна і духовна культура суспільства».

IV група — «Екологічні проблеми».

[illegible]

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

1. Виступ теоретика групи.
2. Виступ рецензента від опонентів.
3. Презентація письменником твору-мініатюри.
4. Звіт практиків. (Практики захищають виконання практичних робіт та пропонують опонентам власні запитання й завдання.)

У такій послідовності захищається кожна група.

- Самооцінка та самоаналіз роботи.

- **Опрацювати запитання і завдання для самоконтролю (с. 178).**

Урок 47. Контрольна робота з теми «Безсполучникове складне речення»

Мета: перевірити рівень орфографічної й пунктуаційної грамотності учнів; удосконалювати вміння застосовувати здобуті знання на практиці; розвивати увагу, логічне мислення; виховувати в учнів старанність і наполегливість у навчанні.

Обладнання: тести за варіантами, контрольні зошити.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Інструктаж щодо проведення контрольної роботи.*

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Виконання тестових завдань за варіантами.*

Відповіді

Варіант I: 1Б, 2Г, 3Б, 4Г, 5В, 6Г, 7Б, 8В, 9 1Б, 2Г, 3В, 4А; 10 1В, 2А, 3Б, 4Д.

Варіант II: 1Б, 2А, 3Г, 4Б, 5Б, 6В, 7Г, 8В, 9 1В, 2Г, 3Д, 4А; 10 1В, 2А, 3Д, 4В.

і Завдання двох варіантів можна роздрукувати з електронного додатка.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити теоретичний матеріал.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Бесіда.*

- Чи впоралися ви з роботою?
- У чому відчували труднощі?

Урок 48. Розвиток мовлення. Контрольний твір-роздум на морально-етичну тему

Мета: перевірити вміння й навички учнів писати твори на морально-етичну тему, добирати мовні засоби відповідно до задуму й форми висловлювання; розвивати творчі здібності школярів; виховувати почуття доброти, людяності.

Обладнання: зошити для контрольних робіт.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

● **Перевірка домашнього завдання.**

● **Бесіда.**

— Що необхідно знати, щоб правильно висловити власну думку? (*Визначити стиль і тип мовлення, уміти послідовно висловлюватися відповідно до теми.*)

— Які є типи мовлення?

— З яких частин складається твір-роздум? (*Теза (думка, яка доводить-ся) — аргументи (докази) — висновок.*)

● **Робота з пам'яткою.**

Як складати твори-роздуми на морально-етичну тему

1. Продумати тему твору та його зміст.
2. Визначити основну думку твору.
3. Продумати послідовність твору-роздуму, дотримуючись його композиційних особливостей (вступ, основна частина, висновок).
4. Самостійно скласти план висловлювання.
5. Вибрати стиль викладу.
6. Бути уважними до вживання мовних засобів у творі.
7. Викладення матеріалу обов'язково потрібно ілюструвати прикладами.
8. Відтворити твір спочатку подумки, а потім — у писемній формі.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Проблемне питання.**

— Які морально-етичні проблеми хвилюють сучасних юнаків і дівчат?

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

● **Робота з текстом.**

Читання тексту, тлумачення значення виділеного словосполучення; висловлення власної думки щодо «азбучних істин», які автор тексту пропонує роз'яснювати кожному поколінню (вправа 356).

● **Робота над складанням плану (вправа 357).**

● **Самостійна робота над твором.**

1. Підготовка чорнового варіанта твору.
2. Редагування виконаної роботи.
3. Переписування учнями твору начисто.

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити розділові знаки в складних реченнях із різними видами зв'язку.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Бесіда.**

— Чи задоволені ви результатом роботи?

— Що не вдалося? Чому?

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ

Урок 49. Складні речення з різними видами сполучникового та безсполучникового зв'язку

Мета: сформувати в учнів поняття про складне речення з різними видами зв'язку; навчити визначати їхню структуру; розвивати вміння визначати вид складних речень із різними видами зв'язку, відрізняти їх від інших видів речень; удосконалювати навички правильно використовувати складні речення з різними видами зв'язку; урізноманітнювати усне та писемне мовлення школярів.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**
- **Кодовий диктант.**

Складіть цифровий ряд. Код 1 — просте речення, код 2 — складносурядне речення, код 3 — складнопідрядне речення, код 4 — безсполучникове складне речення.

Усі обличчя повернулися до Олександри, усі очі втупилися в неї. (Б. Грінченко) Люди, яких люблять і шанують, не обов'язково вродливі й не завжди винятково розумні. (Н. Бойко) Околиця села, а за нею — старий похмурий праліс. (М. Олійник) Тяжкий біль і ненависть одним корінням переплелися в душі Дмитра, проте похилене чоло було спокійне. (М. Стельмах) Прийде вечір — всі вулиці в селі аж гудуть піснями. (С. Васильченко) Голубі, сизі й сині клапті туману спочатку забирались у долини й видолінки, вихлюпувалися з них і брели назустріч іншим клаптям. (М. Стельмах) Гляне — холодною водою обіллє. (М. Вовчок) Трави — маги й ворожбити, споконвічні віщуни, що виповідають нам таємниці матері-землі. (Є. Гуцало) Зайняла половину неба й пливе мовчки, рішуче, наповнена невідомими силами, роззолочена по краям сонцем, ніби розквітла рожа. (В. Бабяк)

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Читання тексту з елементами бесіди.

Як я умру, на світі запалає
Покинутий вогонь моїх пісень,

І стримуваний племін засіяє,
Вночі запалений, горітиме удень.

(Леся Українка)

- Яким за будовою є це речення — простим чи складним?
- Зі скількох простих воно складається?
- Який зв'язок між його частинами — сполучниковий чи безсполучниковий?
- Яке це речення за особливостями будови і типом зв'язку між частинами?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● Аналіз речень.

Ознайомлювальне читання, визначення засобів зв'язку між частинами складного речення, безсполучникових і сполучникових речень (вправа 317).

● Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 179).

● Робота з текстом.

Ознайомлювальне читання тексту, обґрунтування стильової приналежності; з'ясування ролі складних речень із різними видами зв'язку в текстах публіцистичного стилю; пригадування назв пісень Тараса Петриненка (вправа 319).

● Тренувальна вправа.

Виразне читання тексту пісні Т. Петриненка, пригадування назви й приспіву; визначення складних речень із різними видами зв'язку, з'ясування ролі таких речень у художніх текстах; побудова схем складних речень; висловлення власної думки щодо того, чи придатна рок-музика передати патріотичні настрої, думки, заклики (вправа 320).

● Робота в групах.

Письмова відповідь (2–3 складних речення) на питання, чи відрізняються моральні цінності молодого покоління українців від цінностей батьків і дітей (вправа 322).

● Робота з текстом.

Виразне читання поезії Миколи Луківа; запис речення з різними видами зв'язку, визначення граматичної основи, креслення схеми. Міркування щодо значення образу лебедя у фольклорі та художній літературі, пригадування фразеологізмів, пов'язаних із цим птахом (вправа 324).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● Самостійна робота.

Складіть речення з різними видами зв'язку.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити теоретичний матеріал § 29.
2. Виписати з підручника літератури речення з різними видами зв'язку.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● Інтерактивна вправа «Мікрофон».

Я знаю...
застосовую...
розрізняю...
складаю...
розумію...

Урок 50. Розділові знаки в складних реченнях із різними видами зв'язку

Мета: поглибити знання учнів про складні речення з різними видами зв'язку (структуру, смислові відношення, засоби зв'язку); ознайомити школярів з особливостями пунктуації в складних синтаксичних конструкціях; сформулювати пунктуаційні вміння; удосконалювати навички правильно використовувати складні речення з різними видами зв'язку в усному й писемному мовленні; виховувати риси, притаманні успішній людині.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

● **Перевірка домашнього завдання.**

● **Дослідження-пошук.**

Прочитайте речення. Визначте складну синтаксичну конструкцію. Свій вибір обґрунтуйте.

То зашепотіли збуджені листочки, оповідаючи сни свої, то заметушилась у травиці комахня, то розітнулося в гущині голосне щебетання й полинуло високо в небо. (М. Коцюбинський) Навкруги було темно і пуца така, що тільки той, хто добре знав ліс, міг відсіль вийти, не загрузнувши в болоті. (О. Гончар) Стояв ще й досі в своїй захопленості, жив у світі дитинства й відчував, що тільки там справжнє його життя. (П. Загребельний) Жовте листя падало з дерев і усіяло береги; зелень полиняла, і річка набрала свинцевого кольору; небо було постійно сіре, дув холодний вітер з дрібним дощем. (О. Гончар) Білосніжні вітрила легенько лопотіли, на борту красувався напис: «Відмінник». (Ю. Збанацький)

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Слово вчителя.**

Частини складного речення можуть об'єднуватись по-різному:

- за допомогою сполучників сурядності;
- за допомогою сполучників підрядності або сполучних слів;
- без сполучників.

Таке поєднання частин утворює складні речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.

Сьогодні на уроці ми продовжимо роботу над складними реченнями з різними видами зв'язку.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● **Робота з текстом.**

Ознайомлювальне читання тексту, визначення його теми, головної думки, виду зв'язків між частинами складного речення; побудова схеми першого речення; утворення складних речень про пісні, написані на слова Тараса Шевченка (вправа 325).

● **Пунктуаційний практикум.**

Запис речень із розстановкою розділових знаків (вправа 326).

● **Творче завдання.**

Складання речень за схемами (вправа 327).

● **Синтаксичний практикум.**

Синтаксичний розбір речення з опорою на план розбору складного речення з різними видами зв'язку (вправа 328).

● **Робота в групах.**

Побудова схем речень, обґрунтування вживання розділових знаків; висловлення власного розуміння успіху за формулою: Успіх = знання + праця + ... (вправа 329).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Самостійна робота.**

Списування, обґрунтування вживання розділових знаків. Розгляд фото-зображення пам'ятника Стіву Джобсу в Одесі. Тлумачення (розкриття) алегорії скульптури. Складання опису пам'ятника в художньому стилі з використанням складних речень із різними видами зв'язку. Висловлення власного ставлення до слів С. Джобса «Коли учень творить, він навчається» (вправа 330).

● **Лінгвістичне конструювання.**

Об'єднайте наведені пари речень сурядним зв'язком, поставте розділові знаки в них, накресліть схеми.

1. Коло хати що стояла в саду росли квіти. За хатою розкинувся огоро́д з рівною грядкою моркви густою картоплею та високими соняшниками.
2. Прекрасний ліс навесні коли вкривається салатно-зеленими ніжними листочками. Казково-чарівний взимку закутаний у сніжні завої.
3. Квіти які вона так плекала прив'яли. Деякі схилили пуп'янки й голівки хоч їм би ще цвісти та цвісти.

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Творча робота.**

Побудуйте розповідь (10–12 речень) за поданим висловом М. Тарнавської, уживаючи складні речення з різними видами зв'язку.

Чи можна жити в світі без любові,
Без ніжності, без людського тепла...

● **Вибірковий диктант.**

Запишіть тільки складні речення з різними видами зв'язку.

Ідуть дощі. Холодні осінні тумани клубочаться угорі і спускають на землю мокрі коси. Пливе у сірі безвісті нудьга, пливе безнадія, і стиха хлипає сум. Плачуть голі дерева, плачуть солом'яні стріхи, вмивається сльозами убога земля і не знає, коли осміхнеться. Сірі дні змінюють темні ночі. Де небо? Де сонце? Міріади дрібних крапель, мов вмерлі надії, що знялись занадто високо, спадають додолу і пливуть, змішані з землею, брудними потоками. Нема простору, нема розваги. Чорні думи, горе серця, крутяться тут, над головою, висять хмарами, котяться туманом, і чуєш коло себе тихе ридання... (М. Коцюбинський)

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 331.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Завдання учням.**

За самостійно складеним «Листом самооцінки» оцініть свої знання з теми «Складне речення з різними видами зв'язку».

Урок 51. Узагальнення й систематизація вивченого з розділу «Складне речення з різними видами зв'язку»

Мета: узагальнити й систематизувати знання учнів з розділу «Складне речення з різними видами зв'язку», удосконалювати пунктуаційні вміння й навички; розвивати творчі вміння самостійно будувати речення з різними видами зв'язку; розвивати спостережливість, уважність, кмітливість як важливі елементи розумової діяльності людини.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

● **Перевірка домашнього завдання.**

● **Бесіда.**

- Які речення називаються складними з різними видами зв'язку?
- Які розділові знаки вживаються в реченнях із різними видами зв'язку?
- У яких випадках між двома реченнями в складному реченні із сурядним і підрядним зв'язком не ставиться кома?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Слово вчителя.**

На цьому уроці ми узагальнимо та систематизуємо ваші знання з теми «Складне речення з різними видами зв'язку».

- Які завдання ви перед собою ставите?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● **Робота біля дошки.**

Запишіть речення, укажіть, з яких частин вони складаються, поясніть розділові знаки, складіть схеми. Визначте граматичну основу.

Усіма опанував піднесений настрій, бо ніщо сьогодні вже не загрожувало життю і страшне пекло бою відгукотіло; чистий серпневий ранок лежав до ясних горизонтів, на яких не було жодної хмарки. (О. Гончар) Заблищали зорі в небі, як очі в добрих діток; заройлися вони, мов живі; одна з них зірвалася — і огневий слід переписав небо; загорілося зарево за горою, де сховався місяць. (Панас Мирний) А в цей час наді мною твориться диво: хтось невидимим смичком провів по синьому піднебесі, по білих хмарах, і вони забриніли, мов скрипка. (М. Стельмах)

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Графічний диктант.**

Запишіть схеми речень.

Загукотіло у хмарах, і знову те гуркотіння здалося якимось залізним; хтось там залізні бочки перекочує в небі. (О. Гончар) Сірі тумани клубились над землею, важкі хмари вистилали високе небо, холодний вітер переганяв їх з одного боку на інший, і від його подиху розривалась ота брудна запона. (П. Мирний) Ще сніг кругом, ще голі віти в дуба, і не курличуть в небі журавлі. (В. Сосюра) Спустився вечір, і одразу похолоднішало, хоч удень була нестерпна

спека. (О. Гончар) Синява неба була така густа, що стіна соснового бору вдаль здавалася геть темно-волошковою, і хати ледь білили крізь той голубий морок. (М. Малиновська) Вертаюся у степ, де пахне материнка і марево, немов ріка, біжить здаля. (С. Жуковський)

● **Робота в парах.**

Складіть і запишіть чотири складні речення з різними видами зв'язку, поясніть уживання в них розділових знаків:

- із сурядним і підрядним зв'язком;
- зі сполучниковим підрядним і безсполучниковим зв'язком;
- зі сполучниковим сурядним і безсполучниковим зв'язком.

● **Пояснювальний диктант.**

Назвіть у реченнях засоби зв'язку і поясніть розділові знаки.

На хуторі вмирає день і гасне перестигла бронза пшениць.

У лісі в широких киреях виходять вечір і туман; вони спинаються біля узлісся і думають: куди б це піти? Далі туман зсовується ліворуч і сивим дідом бреде на долину до ставу, а вечір скрадається на хутір, щоб почути, як, заблукавши у вишняку та гречках, затихають самотня хата і вулики. Отут він вірним коханцем дочекається ночі, подарує їй перстень місяця та й зникне у вербах та верболозах над ставом, біля якого пара кошенят, розштовхуючи кущі калини, розкошують у молоденькій отаві й насторожено підводять голови, коли небо озветься гулом грому.

І знову спекотне марево і золота втома степів.

На зачерствілих, потрісканих долонях земля простягнула людині щедрі чаші врожаю і вже притомилася тримати їх, притомився і колос та й, не дочекавшись жнивовиці, у печалі почав накрапати сльозою. Давно вже так не стрічалися колос і людина.

(М. Стельмах)

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Творча робота.**

Складіть речення за схемами.

1. [... ім.], (які ...), і [...].
2. [...]; [...], (бо ...).
3. [...] — [...], і [...].

● **Гра «Знавці».**

ПРАВИЛА ПРОВЕДЕННЯ ГРИ

Учні класу діляться на декілька команд. Учитель розміщує на парті (або на мультимедійній дошці) картки з питаннями. Представники команд обирають картки, а після обдумування членами команд даються відповіді на запитання. Перемагає та команда, яка дає найбільше правильних відповідей.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготуватися до контрольної роботи; скласти 5 речень із різними видами зв'язку.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

- Виконуючи завдання, я зрозумів (зрозуміла), що...

Урок 52. Контрольна робота з теми «Складні речення з різними видами зв'язку» (тестування)

Мета: перевірити рівень знань, умінь і навичок з теми «Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв'язку»; розвивати навички самостійної роботи; виховувати відповідальність.

Обладнання: тестові завдання, зошити для контрольних робіт.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Інструктаж щодо проведення тестування.*

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Виконання тестових завдань за варіантами.*

Відповіді

Варіант I: 1В, 2А, 3Б, 4В, 5В, 6Г, 7Г, 8А, 9 1А, 2Г, 3Б, 4Д; 10 1Г, 2А, 3Б, 4Д.

Варіант II: 1В, 2А, 3В, 4Г, 5Г, 6А, 7В, 8В, 9 1Б, 2Д, 3Г, 4А; 10 1Д, 2Г, 3Б, 4А.

і Завдання двох варіантів можна роздрукувати з електронного додатка.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити правила за темою «Безсполучникове складне речення. Складне речення з різними видами зв'язку». Підготувати запитання за вивченою темою.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Бесіда.*

— Чи впоралися ви з роботою?

— У чому відчували труднощі?

Урок 54. Текст і його ознаки

Мета: поглибити знання учнів про текст; ознайомити школярів з поняттям «складне синтаксичне ціле» та його основними ознаками, навчити їх відрізняти складне синтаксичне ціле від набору речень; розвивати творчі вміння складати висловлювання різних типів і стилів в усному й писемному мовленні; виховувати повагу до видатних українців.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- **Перевірка домашнього завдання.**

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Слово вчителя з елементами бесіди.

Лінгвістика тексту — галузь науки про мову, почала активно розвиватися із 70-х років минулого століття. Основне поняття лінгвістики тексту — текст, а предмет вивчення — зміст і структура (будова) тексту. Завдання лінгвістики тексту — виявити й дослідити загальні закономірності побудови тексту.

— Давайте пригадаємо, що називається текстом?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Работа с текстом.**

Ознайомлювальне читання тексту про Марка Вовчка; визначення, чи є висловлення текстом (вправа 335).

- *Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 190).*
- *Творча робота.*

Читання анотації до книжки; з'ясування її комунікативної спрямованості та мети створення; доведення думки, чи є анотація текстом. Створення власного роздуму за змістом останнього речення анотації. Складання тексту-розповіді про жанри творів Марка Вовчка з уживанням прислівників *спочатку, потім, пізніше*. Складання опису зовнішності письменниці за фотографією, доведення або спростування думки, чи є складений словесний портрет текстом (вправа 336).

● Тренувальна вправа.

Ознайомлювальне читання тексту, визначення його теми, головної думки, стильової приналежності та типу мовлення; тлумачення лексичного значення виділених слів; обґрунтування вживання розділових знаків (вправа 337).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЇНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● Робота з текстом.

Виразне читання уривка з поезії Р. Бернса, визначення загальнолюдських цінностей, названих у ньому; складання про це тексту в публіцистичному стилі (вправа 338).

● Пояснювальний диктант.

Визначте в тексті ССЦ, укажіть у кожному автосемантичне речення.

Край садків

Звенигородський повіт — пишний куточок України, край садків, Шевченкова батьківщина! Пишна Шевченкова пісня вилинула з розкішного краю, убраного в чудові старі садки.

Од самого берега Росі, на південь, починається такий рай, якого трудно знайти на Україні. Дрібні та круті гори од самої Росі йдуть ніби крутими хвилями. По крутих горах, по глибоких долинах подекуди зеленіють дубові та грабові старі ліси. Усі села суспіль ніби залиті старими садками. Їдеш селами, неначе густими лісами: по обидва боки вулиць скрізь стоять садки, наче зелені стіни. Черешні та груші зовсім закривають білі хати. Село Кирилівка, де жив і бідував Тарас Шевченко, все потонуло в старих садках, неначе у здоровому лісі.

Які пишні села в цій краї бувають весною, коли зацвітуть садки. Одно село зовсім запало в глибоку долину й неначе потонуло в білому цвіту садків, як у молочному озері; друге стоїть на спади́стій горі й красується в яблунях та черешнях проти сонця, неначе біле марево в прозорій імлі. Там десь на широкій долині розлився довгий став; кругом ставка над самим берегом біліє смуга з вишневих та черешневих садків.

З таких пишних садків вилинув, як соловей з гаю, Шевченків геній, і його пісня така ж поетична, як і ті садки весняної доби.

(І. Нечуй-Левицький)

● Конструювання тексту.

Переставте речення так, щоб вони утворили синтаксичну єдність. Текст запишіть.

1. Бачитиму стежки і протопти весняні, що, мов гілля від стовбура, простягатимуться від дороги у всі боки — до сіл, хуторів, до Дніпра та видолинків при ньому, де рибалки ріжуть ліщинові вудлища на вудки, діти скубуть квасець на борщ, а молодь шукає конвалії або ж бузок, найповніший побіля давніх печищ на кручах і поміж кручами. 2. Одначе не біда. 3. Їти мені далеко. 4. Зато набачуся і начуюся. 5. Бо шепіт — таїна. 6. Чутиму пісні, бо сьогодні неділя, то вже ж хтось заспіває, хоч сам, хоч гуртом. 7. А як ітиму Шепелівкою, малим сільцем при дорозі, шепотітимуться в садах позатинню молодята, ще діти обоє, школярі, а шепотітимуться. (Гр. Тютюнник)

📌 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 30; виконати вправу 339.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● Взаємооцінка діяльності на уроці.

Урок 55. Розвиток мовлення. Підготовка до контрольного докладного переказу тексту публіцистичного стилю з творчим завданням за складним планом

Мета: удосконалювати вміння учнів усвідомлювати тему й основну думку, тип і стиль мовлення, послідовність викладу матеріалу; розвивати комунікативні вміння сформулювати навички, аналізувати тексти публіцистичного стилю, вибирати інформацію відповідно до комунікативного завдання, відтворювати зміст почутого за самостійно складеним планом та виконувати творчі завдання до нього; розвивати пам'ять, спостережливість та увагу, виховувати інтелігентність.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування умінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Бесіда.*

- Що таке інтелігентність?
- Яку людину можна назвати інтелігентною?

Довідка. Поняття «інтелігентність» походить від стародавнього латинського слова «intelligence», що означало поєднання прояву вищої культури розуміння та свідомості людини. (*Вікіпедія*) Інтелігентність — освіченість, культурність, розумова розвиненість, підготовленість до розуміння теоретичних питань. (*Словник іношомовних слів*)

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Стилістичний практикум.*

Вивчальне читання тексту «Будьмо інтелігентними», визначення його теми та головної думки; доведення стильової приналежності за таблицею «Публіцистичний стиль» на форзаці підручника (вправа 334).

- *Складання плану.*

З'ясування значення виділених слів; складання плану (вправа 334).

- *Самостійна робота.*

Написання за планом докладного переказу (вправа 334).

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Доповнити текст переказу стислою розповіддю про спілкування з людиною, яку вважаєте взірцем інтелігентності.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Інтерактивна справа «Мікрофон».*

- До яких роздумів спонукає текст?

Урок 56. Розвиток мовлення. Контрольний докладний переказ тексту публіцистичного стилю з творчим завданням

Мета: перевірити рівень умінь з написання докладного переказу; розвивати навички самостійної роботи; виховувати відповідальність.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Створення емоційної картини уроку.*

III. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Читання тексту (вчитель).*

Текст можна роздрукувати з електронного додатка.

- *Бесіда за змістом тексту.*

- Який основний засіб вияву наших думок ви знаєте?
- Що потрібно, аби оволодіти вмінням говорити?
- Що краще: слухати чи говорити?
- Яким правилам бесіди навчав Володимир Мономах?
- На яких правилах наголошував Дейл Карнегі?

- *Лексична робота.*

Епіктет (близько 50 — близько 140) — давньогрецький філософ-стоїк. **Епіктет** — прізвисько раба, що перекладається з грецької мови як Придбаний. Справжнє ім'я філософа невідоме.

Дейл Карнегі (1888–1955) — американський психолог, педагог, письменник та оратор. Розробив власну концепцію безконфліктного спілкування.

- *Складання плану.*
- *Повторне читання тексту.*
- *Робота над чернетками переказів.*
- *Удосконалення та редагування написаного.*
- *Написання переказів.*

IV. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Висловити свою точку зору з приводу почутого (скласти 5 речень).

V. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Бесіда.*

- Яке враження справив на вас текст?
- Чи згодні ви з автором?
- Як спілкуєтеся ви?
- Чи задоволені ви результатом роботи?
- Що вдалося?
- Що не вдалося? Чому?

Урок 57. Будова тексту. Мікротеми. Абзац. Ключові слова в тексті

Мета: поглибити знання учнів про текст та його основні ознаки; удосконалювати вміння й навички виділяти в тексті тему й мікротеми, розподіляючи його відповідно на абзаци; розвивати творчі вміння складати висловлювання різних типів і стилів у власному усному й писемному мовленні; виховувати любов до рідного краю.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

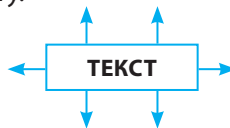
Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- Перевірка домашнього завдання.
- Інтерактивна вправа «Грунування».

Назвіть основні ознаки тексту.

Довідка. Основні ознаки тексту: тема; основна думка; лексико-граматична єдність; цілісність, змістова завершеність; логічна послідовність; самостійність.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Мовознавче спостереження.

Вивчальне читання тексту, визначення його стильової приналежності, теми й головної думки; з'ясування за Словничком термінів, поданим у кінці підручника, значення аббревіатури ЮНЕСКО (вправа 340).

- Бесіда.**
 - На які частини можна поділити текст?
 - У якій частині тексту розкрито тему?
 - Які можна виділити мікротеми?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 193).

с. 193 Тема тексту. Мікротеми й абзаци. Ключові слова в тексті й абзаці 341

Сьогоднішній текст містить інформацію про культурну спадщину України. Він є частиною загальної інформації про Україну, яку можна знайти в Інтернеті.

Україна має багату культурну спадщину. Її можна поділити на декілька частин: природу, історію, мистецтво, науку, літературу, кухню тощо. Кожен з цих аспектів має свою особливість і значення для України.

Мікротеми тексту можна визначити, розглядаючи його частини. Наприклад, перша частина тексту розповідає про природу України, друга — про її історію, третя — про мистецтво.

Ключові слова в тексті можна визначити за допомогою словника. Вони допомагають зрозуміти значення слів, які використовуються в тексті.

Абзаци тексту можна розділити на частини за допомогою знаків абзацу. Це допомагає краще зрозуміти структуру тексту.

341. Прочитайте. Розділіть текст на частини. Визначте мікротеми. Назвіть тему й головну думку. Визначте стильову приналежність тексту.

Для оформлення повідомлення використайте матеріал роботи.

Дослідження фотопластини «Україна» (с. 193), подорожувати в декілька років, розкрити історію України, мистецтво, науку, літературу, кухню тощо.

Україна має багату культурну спадщину. Її можна поділити на декілька частин: природу, історію, мистецтво, науку, літературу, кухню тощо. Кожен з цих аспектів має свою особливість і значення для України.

Мікротеми тексту можна визначити, розглядаючи його частини. Наприклад, перша частина тексту розповідає про природу України, друга — про її історію, третя — про мистецтво.

Ключові слова в тексті можна визначити за допомогою словника. Вони допомагають зрозуміти значення слів, які використовуються в тексті.

Абзаци тексту можна розділити на частини за допомогою знаків абзацу. Це допомагає краще зрозуміти структуру тексту.

● **Робота з текстом.**

1. Ознайомлювальне читання тексту, визначення його теми, головної думки та стильової приналежності.
2. Виділення мікротем.
3. Складання простого плану з визначенням у кожному пункті ключового слова.
4. Визначення зачину, викладу та кінцівки (вправа 341).

● **Робота в зошитах.**

Списування тексту відповідно до поставленого завдання (вправа 342).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Творча робота.**

Складання (створення) зачину та кінцівки до поданого тексту; визначення теми й головної думки записаного, виділення ключових слів; висловлення міркувань щодо гасла «Своє, рідне — своєрідне» (вправа 344).

● **Робота з текстом.**

Прочитайте текст, визначте в ньому зачин, середню частину та кінцівку.

СЛОВО

Першим до нас приходить слово. З колисковою материнською піснею, тихою казкою, доброю ласкою. І ми белькочемо: мама, тато, баба, киця. Які дивні перші двоскладові слова! А потім наші знання з словесності поширюються. Дитина зіп'ялася на ноги, пізнає за день десятки нових слів. І яких звучних та красивих. Сонечко, квітка, казка, пісня, хліб, сіль, вода, трава. І з кожним словом світ ширшає, розкриває свої принадні обрії... Світ — мов казка. І пізнаємо ми його за допомогою слова...

Збагачені словом, ми приходимо до школи. І за допомогою його пізнаємо таємничість і складність усіх інших наук, у тому числі історії, географії, біології, ботаніки, фізики, математики. Від того, наскільки ми озброєні словом, залежить і набуття нами знань з інших наук. Отже, словесність — початок усіх наук. Вона — як джерело, звідки починається струмок, який ширшає, набирає сили і розливається могутньою рікою.

(І. Цюпа)

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Вивчити теоретичний матеріал § 31, виконати вправу 343.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

— На цьому уроці я навчився (навчилася)...

Урок 58. Розвиток мовлення. Тези прочитаної науково-пізнавальної статті

Мета: ознайомити учнів з поняттям «тези» та вимогами до їх складання; удосконалювати вміння осмислювати прочитане, виділяти головне, складати тези; розвивати культуру писемного мовлення, увагу, пам'ять, збагачувати й уточнювати словниковий запас школярів; виховувати наполегливість у навчанні.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- Перевірка домашнього завдання.
- Робота з текстом.

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Бесіда.**
 - Які ви знаєте форми запису інформації?
 - Яке лексичне значення слова *теза*?
 - Для чого необхідно обирати тезування?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- Опрацювання теоретичного матеріалу (с. 196).
- Робота з таблицею.

Опрацюйте таблицю.

ВИДИ ТЕЗ	ЩО ОЗНАЧАЮТЬ
Цитатні	відбір авторських тез із тексту
Вільні	основні положення тексту формулюють своїми словами
Змішані	цитати й вільний виклад авторської думки чергуються

с. 196

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ
Читання. Письмо

Тема прочитаної науково-пізнавальної статті

Теза — стисло сформульовані основні положення тексту, які передають його суть.
Розрізняють три види тез:

- вилучені з вихідного тексту, сформульовані самим автором тексту;
- самостійно сформульовані основні положення тексту.

Кожна теза тексту фіксує його змістове та логічне послідовність викладу автором думки, то бач фігурує як один з елементів розумового ряду.
Якого типу?

Складання тез, обов'язково потрібно виконати:

- 1) глибоко, повно, уважно прочитати текст;
- 2) виділити основні положення тексту;
- 3) переписати їх у стислому вигляді.

Важливо!

Тези — це не перелік фактів, а висновки, зроблені на основі аналізу тексту. Вони повинні бути короткими, зрозумілими, лаконічними.

Важливо!

Тези повинні бути короткими, зрозумілими, лаконічними.

Важливо!

Тези повинні бути короткими, зрозумілими, лаконічними.

● **Робота зі схемою.**

Опрацюйте схему.

ТЕЗИ	
Прості	Складні
подають головну думку частини тексту у вигляді ствердження чи заперечення будь-чого	окрім ствердження якоїсь думки, містять її доведення

● **Опрацювання пам'яток.**

Ознайомлення та опрацювання пам'яток «Як скласти тези тексту» (вправа 345) та «Вимоги до складання тез».

ВИМОГИ ДО СКЛАДАННЯ ТЕЗ

1. Формулювання думок повинно бути чітким і стислим при збереженні своєрідності форм джерела.
2. Кожне положення має містити одну думку.
3. Тези складати за абзацами (іноді одна теза може об'єднувати кілька абзаців).
4. У кожній тезі бажано виділяти головні слова, словосполучення.
5. Нумерувати тези. Пропускати між ними рядок.
6. Обов'язково вказати джерело викладу в кінці або на початку роботи.
7. У кінці кожної тези вказати номер сторінки, якщо текст великий за обсягом.

● **Робота в групах.**

Читання науково-пізнавальної статті; з'ясування лексичного значення наукових термінів, ужитих у ній; пошук в тексті слів іншомовного походження, добір до них українських відповідників; складання тез прочитаного з опорою на пам'ятку (вправа 346).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Самостійна робота.**

Вивчальне читання тексту, визначення його теми, головної думки та ключових слів; складання тез тексту. Створення проекту «Микола Бідняк: талант мужності і мужність таланту» (вправа 347).

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 348.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Взаємоаналіз навчальної діяльності.**

— Чи все заплановане вдалося зробити? Чи всі завдання уроку виконані?

Урок 59. Розвиток мовлення. Конспект сприйнятого на слух науково-навчального тексту

Мета: удосконалювати в учнів уміння використовувати конспектування як різновид стислого переказу почутого, поглиблювати знання дев'ятикласників про види конспектів; розвивати вміння критично осмислювати почуте, виділяти в ньому головне, складати план, застосовувати різні способи конспектування; виховувати толерантність.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: формування вмінь і навичок.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЬ

● *Перевірка домашнього завдання.*

● *Бесіда.*

— Яка основна функція конспекту?

— Чи часто доводиться вам складати конспекти?

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● *Інтерактивна гра «Мікрофон».*

— Конспект — це...

● *Завдання учням.*

Заповніть таблицю.

ЩО ЗНАЄМО?	ПРО ЩО ХОЧЕМО ДІЗНАТИСЯ?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● *Опрацювання теоретичного матеріалу про конспект та його види (с. 200, 201).*

● *Ознайомлення зі зразком оформлення конспекту.*

Вивчальне читання початку конспекту тексту, його аналіз відповідно до поставлених питань (вправа 349).

● *Опрацювання пам'ятки.*

Ознайомлення з пам'яткою «Як скласти конспект»; з'ясування відмінності між тезами та конспектом (вправа 350).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● *Складання конспекту прослуханого з використання пам'ятки.*

ПОНЯТТЯ ПРО МОВУ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ

Основні елементи мови — її словниковий склад і граматична будова.

Словниковий склад — це сукупність слів у кожній окремій мові.

Його специфіка характеризує рівень розвитку мови: що багатший і різноманітніший словник, то багатша і різноманітніша мова. У практиці користування мовою розрізняють словники активний, тобто слова, якими людина користується для вираження власних думок під час спілкування з іншими людьми, і пасивний — слова, які вона розуміє, коли їх чує або читає, але сама вживає не всі з них. Обсяг і характер активного та пасивного словників люди-

ни залежать від її освіти, професії, міри володіння мовою, характеру та змісту діяльності.

Словниковий склад, узятий сам по собі, ще не становить мови.

Для того щоб за допомогою слів людина могла обмінюватися думками, потрібна граматики, яка визначає правила зміни слів, сполучення їх у речення. Це забезпечується граматичною будовою мови.

Слова, що є в реченні, необхідно не лише розуміти, а й відповідно взаємоузгодити для того, щоб точно передати зміст думки. Правила зміни слів (морфологія) і правила сполучення їх у речення (синтаксис) формулює граматики і цим дає змогу виражати поняття та судження, робити умовиводи про предмети та явища, їхні ознаки та відношення.

Слово як одиниця мови є носієм інформації, яка завжди співвідноситься з означуваними ним певними об'єктами та явищами дійсності.

Фіксація у слові об'єктивної реальності та суспільно-історичного досвіду в різних формах прояву їх визначає означальну функцію мови. Іншою функцією мови, що зумовлюється потребами людського спілкування та розвитком її граматичної будови, є вираження змісту предмета інформації. Ця функція забезпечує можливість формулювання думки і передання змісту повідомлення.

Охарактеризовані основні елементи та функції мови стають засобом спілкування, засобом обміну думками за умови, що відбувається процес мовлення між людьми.

Мова і мовлення — поняття не тотожні. Мовлення — це процес використання людиною мови для спілкування. Залежно від віку, характеру діяльності, середовища мовлення людини набирає певних особливостей, незважаючи на те, що люди спілкуються однією мовою.

Так, мовлення однієї людини образне, яскраве, виразне, переконливе, а іншої — навпаки: обмежене, бідне, сухе, малозрозуміле. У цьому вже виявляється відмінність у володінні мовою. Кожній людині властиві індивідуальний стиль мовлення, відмінність в артикуляції звуків, інтонуванні, логічній виразності; кожна людина говорить по-своєму, хоча й користується спільною для всіх мовою.

Мовлення не існує і не може існувати поза будь-якою мовою. Разом із тим сама мова існує як жива тільки за умови, що активно використовується людьми. Мова розвивається і вдосконалюється у процесі мовного спілкування. Мовлення і є формою актуального існування кожної мови.

Мовлення розглядається і як мовна діяльність, оскільки за його допомогою можна, наприклад, забезпечити спілкування, розв'язання мнемонічних або мислительних завдань. У цьому разі мовлення може набирати вигляду мовних дій, що є складовими іншої цілеспрямованої діяльності, наприклад трудової чи навчальної. Таким чином, мова — це засіб чи знаряддя спілкування між людьми.

(За С. Максименко)

 Текст можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Підготувати усне висловлювання за текстом, опрацьованим на уроці.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

 Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Чи справдилися ваші очікування від уроку?

Мета: поглибити знання учнів про складне синтаксичне ціле, його ознаки, сформувати поняття про види міжфразового зв'язку компонентів висловлювання (ланцюговий і паралельний); розвивати вміння аналізувати структуру складних синтаксичних цілих, визначати види зв'язку речень у них; виховувати уважність.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- Які основні етапи аналізу тексту ви знаєте?

● **Слово учителя.**

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- Опрацювання таблиці «Види міжфразового зв'язку в тексті» (с. 203).

- До засобів, що забезпечують єдність змісту тексту, належать лексичний повтор, займенники і прислівники (*вітер — він, на березі — там*), синоніми, перифрази (*нафта — чорне золото*), близькі за змістом слова (*метробудівці — будівельники метро*), контекстні синоніми (*О. Довженко — письменник, «Україна в огні» — твір*), родові і видові назви (*троянда — квітка, Дніпро — ріка*), метафори (*сніг — біла ковдра*) і метонімії (*Україна — Київ*). До цих же засобів належать і тематично близькі групи слів, протилежні за змістом слова, відповідність часово-видових форм, питальні риторичні речення. (З підручника)

- Виразне читання тексту вголос; визначення видів зв'язку між реченнями тексту за допомогою теоретичного матеріалу (вправа 352).

[illegible][illegible]

● УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ — ВІВЧЕНОГО (10 ГОДИН)

Уроки 61, 62. Мовні аспекти вивчення речення (порядок слів у реченні, граматична основа, види речень)

Мета: узагальнити й систематизувати знання учнів про мовні аспекти вивчення речення; удосконалювати вміння й навички визначати види речень, граматичні основи; сприяти поліпшенню як писемного, так і усного мовлення учнів, етики спілкування; формувати інтерес до інтелектуальних, творчих завдань.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроків: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроків

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

● *Перевірка домашнього завдання.*

● *Робота з текстом.*

Прочитайте текст. Дайте заголовок. Поясніть розподіл на абзаци. Підкресліть мовні засоби зв'язку речень у тексті.

Один із найвідоміших українських кобзарів Єгор Мовчан, котрого Максим Рильський образно назвав пісенним Гомером сучасності, на схилі літ надумав одвідати могилу Тараса Шевченка. То була його остання мандрівка.

Дорогою до Канева Єгор Мовчан і його колеги зробили зупинку в одному із сіл Київщини. До оселі, де перепочивали мандрівники, зібралося багато людей, щоб послухати віртуозну гру дзвінкоголосого кобзаря. Коли ж, нарешті, надійшов час знову вирушати в дорогу, гостинні селяни поцікавилися: чим би могли вони віддячити щедрому співакові?

Єгор Хомич, трохи подумавши, мовив: «Найкращим віддаунком буде, якщо допоможете мені зробити мандрівку в дитинство. У юному віці, захворівши на віспу, я осліп і відтоді живу уявою своєї хатини, покритої солом'яною стріхою. Допоможіть на схилі літ відчути на доторк дитинство».

Спорядили настил, підсадили повитого літами чоловіка і затихли в очікуванні. Він з якимсь боязким трепетом доторкнувся стріхи, довго обласкував долонями солом'яні цурупалки, наче пестив малу дитину. Натомість повернувся до людей, мовив слізю: «Спасибі вам, дорогенькі мої, за живу мандрівку в далекий світ дитинства. Уклінно дякую вам!»

(В. Скуратівський)

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

98

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКІВ

● *Слово вчителя.*

Навчальний рік добігає кінця. Сьогодні ми проведемо урок, на якому узагальнимо вивчене з теми «Речення». Такий напрям роботи дуже важливий, оскільки дає можливість не тільки ще раз звернутися до опрацьованого матеріалу, а й побачити власні досягнення та недоліки в освоєнні цієї теми.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● *Робота в зошитах.*

Запис речень; визначення граматичної основи, виду зв'язку між частинами складного речення; з'ясування ролі інверсії в реченнях (вправа 360).

● **Тренувальна вправа.**

Списування речень; обґрунтування наявності або відсутності коми між частинами складносурядних речень; усний синтаксичний розбір останнього речення (вправа 361).

● **Робота з текстом.**

Читання тексту; визначення його теми й головної думки, складносурядних та складнопідрядних речень; виду складнопідрядних; пояснення вживання розділових знаків; визначення речень з однорідними членами; висловлення власної думки щодо ставлення до свого таланту й таланту інших людей (вправа 363).

● **Завдання учням.**

Визначення виду складнопідрядних речень (вправа 364).

● **Синтаксичний практикум.**

Побудова схем поданих прислів'їв; письмовий розбір першого й останнього речень (вправа 365).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Робота в парах.**

Диктування речень, перевірка написаного; визначення типу підрядності; пояснення орфограм (вправа 366).

● **Мовознавче дослідження.**

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Гра «Хто уважніший?».**

Варіант I. Випишіть прості речення з однорідними членами, з'єднаними сполучником *і*.

Варіант II. Випишіть складні речення зі сполучником *і*.

Гроза минула, і пахучі квіти усі в краплинах. (М. Рильський) Похолоднішали хвилі на озері, і чайки стогнали з відчаєм, і на землю передчасно впали сутінки. (Ю. Збанацький) Легенький вітерець повіяв з саду і дихав пахощами яблук. (Д. Красицький) Вже червоніють помідори, і ходить осінь по траві. (М. Рильський) Сонце ходило на небі низько і ще добре припікало косим промінням. (І. Нечуй-Левицький) Жовто-блакитні барви символізують дві першоснови буття: дух і матерія, добро і зло, вогонь і вода, батько і мати. (З підручника) Колона машин мчить униз, і багряні гори розступаються, як живі, даючи дорогу. (О. Гончар) А він теж усіх обнімав, цілував і, не втримавшись, на радіощах таки заплакав. (В. Малик) Вона встала і виявилась зовсім не такою низенькою, як спершу здалося Луці. (В. Собко) Весняне сонце ще не було пекуче, воно лиш приємно пригрівало живим теплом, і степ дихав вільотно... (О. Гончар)

📖 Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Виконати вправу 372.

VI. ПІДСУМОК УРОКІВ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

— Сьогодні на уроці я...

Урок 63. Повторення основних орфограм

Мета: удосконалювати у дев'ятикласників вміння й навички працювати над орфограмами, застосовувати різні способи їх перевірки; виробляти вміння аналізувати орфограми та групувати їх; розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу; виховувати доброзичливість, толерантне ставлення до людей.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

- **Перевірка домашнього завдання.**

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- **Цілевизначення.**

(Використовується метод «Мікрофон».)

Запишіть у зошити тему уроку й доповніть речення.

- Я повинен (повинна): повторити...
поглибити...
сформувати...
збагачувати...

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- **Робота біля дошки.**

Спишіть речення, розставивши розділові знаки. Вставте пропущені *е, и, і*.

Віт..р ш..л..стів соняшниками. (О. Гончар) В..снянійте далі сині нал..вай-
тесь сонцем дні! (В. Сосюра) Важко тр..вножно дихалось всім у ті похмурні дні
і неспокійно м..нали довгі осінні ночі. (М. Коцюбинський) В..л..чезне як млино-
ве жорно і ч..рвоне як жар сходило сонце. (О. Донченко) В хмарі грім гр..мить
то ж др..жить душа. (Б. Лепкий) Вражений небаченим в..довищем х..рург при-
к..пів до місця. (О. Довженко) У б..р..зі на в..соких кілках зв..сав довгий густий
невід. (О. Десняк)

i Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- **Творча робота.**

1. Складіть твір-мініатюру, використовуючи подані слова: солов'ї, в'єть-ся, медвяний, п'янкий, духмяний, різнотрав'я, полум'я, повітря, узгір'я, безвітряний.
2. Сформулюйте правила вживання апострофа.

- **Взаємоперевірний диктант. (Робота в парах.)**

Найменший, няньчити, ковальський, астраханський, різьбяр, гетьмани, мільйон, трьохсотлітній, християнський, польський, перевірно, турбуєшся, серйозно, чотирма, паризький, бриньчати, камінчик, майбутнє, намагаються, поставте, відріж, радістю, пісня, учотирьох, львівський, доньці, павільйон, по-здоровте, сімдесят, льодяник, віділлю, курйоз.

Орфографічний практикум.

Запишіть подані слова та словосполучення, виділяючи орфограми й пояснюючи написання.

Не/скопана, а зорана земля; не/хтувати; картина не/намальована; не/здійснена мною мрія; не/славити (ганьбити); квіти ще не/зірвані; не/довантажена машина; не/зчувся; не/порань; не/стихаючий шум; не/доспівані пісні; не/розв'язана учнем задача.

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

Переклад.

Запишіть слова українською мовою. Поясніть їх правопис.

Смертью, взаємністю, щаст'є, Припять, убеждение, мазю, пропагандирование, Полесьє, льют, упразднение, злоупотреблиение, верфью, здоров'є, знание, гордістю, Придніпров'є, судья, чувство, скатертью, ночью, бесчестье.

Тренувальна вправа.

Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

Попереджувальний диктант.

Запишіть текст. Знайдіть і назвіть орфограми.

Дитинство

Відколи пам'ятаю себе, найбільшим бажанням моїм було якнайшвидше про все на світі дізнатися. Непокоїла мене невгамовна жага до всього незнаного, невідомого, до всього чарівного у своїй недосяжності. Так жадібно мріялося про далекі країни, позначені на глобусі та географічних мапах, так хотілось обійти, об'їздити, облітати, обдивитися навколишній світ. Розповіді про невідомі краї породжували в уяві такі мандрівки, такі неймовірні пригоди в дивовижних умовах, які могли тільки з'явитись у сні.

Повірте, я всі ті дива бачив, бо сам туди літав у снах... Вільно пролітав над чарівними краями, над горами, долинами, річками; в одну мить перелітав з холодної півночі до гарячих тропіків, де зустрічався з дикими народами... Відчуття було справді казкове. Мене й донині не залишає моє казкове вміння літати. І все бачити в кольорі, мов живе.

З глибокою пошаною згадую своїх батьків головним чином тому, що вони достойно виховували своїх дітей у любові і відданості своїй Вітчизні Україні. У нашій сім'ї завжди лунала українська мова, у хаті мали чимало українських книжок, дитинство проходило в атмосфері народних пісень і казок.

(За В. Соколом)

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Скласти словниковий диктант на повторені орфограми.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Сьогодні на уроці я повторив(ла)...
- Сьогодні на уроці я зрозумів(ла)...
- Сьогодні на уроці я навчився(лась)...

Урок 64. Основні пунктограми в простому реченні

Мета: повторити основні пунктограми в простому реченні, удосконалити вміння визначати їх у синтаксичних конструкціях; розвивати вміння вживати розділові знаки відповідно до правил пунктуації; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати любов до рідного краю.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

● **Перевірка домашнього завдання.**

● **Проблемне завдання учням.**

Прочитайте, дотримуючись потрібної інтонації. Поясніть пунктограми.

Під іскристим півднем зелено шумить Великий шлях, упираючись широким, туго натягнутим луком у високі жита. (М. Стельмах) Ні розвага, ні просьба, ні грізба — ніщо не допомогло. (М. Коцюбинський) За вікном — згори було видно — шуміло, вирувало залите сонцем місто. (С. Скляренко) У тій хатині, у раю, я бачив пекло. (Т. Шевченко) Віктор, як кращий гімнаст, був нагороджений грамотою.

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мозковий штурм».**

— Що необхідно повторити, опрацьовуючи тему «Просте речення»?

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

● **Робота в парах.**

Складіть узагальнюючу таблицю.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В ПРОСТОМУ РЕЧЕННІ

Розділовий знак	Умови вживання
Кома	При звертанні
	При вставних словах (словосполученнях)
	При однорідних членах речення
	При відокремлених членах речення
	При порівняльному звороті
Тире	При узагальнювальному слові після однорідних членів речення
	Між підметом і присудком
	У неповному реченні
	При діалозі
Двокрапка	При прямій мові
	При узагальнювальному слові перед однорідними членами речення

і Таблицю для учнів можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Робота біля дошки.**

Перепишіть речення, ставлячи, де треба, тире. Обґрунтуйте, чому в одних реченнях є тире, а в інших немає.

Вечір зимовий, зоряний. (Марко Вовчок) Степ широкий то ж мій сват. Шабля, люлька вся родина. Сивий коник то ж мій брат. Говорити не горох молотити. (Нар. тв.) Осінь така мила, осінь славна. (П. Тичина) Море Шевченкової поезії то частина океану народної пісні. (П. Федченко)

● **Лінгвістичне дослідження. Робота в парах.**

Поясніть розстановку розділових знаків у реченнях з однорідними членами. (Один учень пояснює, а другий перевіряє. Потім навпаки.)

Золоті бджілки гули, метушилися в пелюстках, то ховаючись між ними в чашечках, то з'являючись звідти ще золотішими. (О. Гончар) Через піну, через хвили мінялося сонце: то синіло, то червоніло, то жевріло, то знов блищало, як золото. (І. Нечуй-Левицький) Легенький вітерець подихає з теплого краю, перебігає з нивки на нивку; живить, освіжає кожну билінку. Діждали весни,— город Мотря скопала, засадила; хату вимазала, оббілила; призьбу жовтою глиною підвела; коло хати віником обмела. (Панас Мирний)

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

● **Переклад.**

Перекладіть текст українською мовою. Підкресліть відокремлені члени речення.

Недалеко от Ромодановского шляху, по правую сторону, лежит широкая прекрасная долина, окруженная невысокими холмами, уставленными, как будто сторожами, столетними дубами, липами и ясенями. Вдоль широкой долины извиристо вьется блестящей полосой Сула. По берегам ее стоят, распустив свои зеленые косы, старые вербы и бересты. Вдоль берега Сулы растянулось большое село, закрытое темными зелеными садами. Только кое-где из густой зелени прорезывается белое пятнышко — это белая хата с соломенной крышей. Таков вид всех почти сел в Малороссии.

(По Т. Шевченко)

і Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Творче завдання.**

Складіть твір-мініатюру «Краса рідної землі». Використовуйте речення з однорідними й відокремленими членами, звертаннями, вставними словами, словосполученнями й реченнями.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Скласти 6 тестових завдань із теми «Просте речення».

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Складання діалогу.**

Взаємоперевірка знань у вигляді діалогу «Розділові знаки в простому реченні».

Урок 65. Основні пунктограми в складному реченні

Мета: повторити основні пунктограми в складному реченні; удосконалити вміння школярів визначати їх у синтаксичних конструкціях; розвивати навички вживати розділові знаки відповідно до правил пунктуації; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати почуття прекрасного.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроку: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроку

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАЙ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Слово вчителя з елементами бесіди.*

В. Богородський сказав: «У всякому складному реченні його частини становлять одне зв'язне ціле так, що коли взяти ці частини окремо, вони вже не можуть повністю зберегти попередній зміст або навіть зовсім неможливі».

— Чи згодні ви з думкою В. Богородського?

Отже, сьогодні на уроці ми спробуємо пригадати все вивчене нами з теми «Складне речення. Розділові знаки в складних реченнях» та застосувати отримані знання на практиці.

III. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- *Гра «Четверте зайве».*

Спишіть речення, розставляючи потрібні розділові знаки. Визначте, яка синтаксична конструкція в кожній групі речень є «зайвою». Свій вибір обґрунтуйте.

1. Найменший шелест або стук і моє серце падає і завмирає. Грім усе гуркоче і руда хмара лівим крилом обійма небо. Не то осінні води шуміли збігаючи в Дунай не то вітер бився в заламах провалля. Дружба має різні прояви але закон у неї один вірність. (Із *тв. М. Коцюбинського*)
2. Приступила я до квітів ближче всі лілеї раптом затремтіли. Ще сонячні промені сплять досвітні вогні вже горять. Бачу здалека хвиля іскриста грає вільно по синьому морі. (Із *тв. Лесі Українки*) Зійде сонце — Катерина по садочку ходить. (Т. Шевченко)

104 — **i** Завдання можна роздрукувати з електронного додатка.

- *Самостійна робота з творчим завданням.*

Списування речень із постановкою пропущених літер і розділових знаків; складання усного висловлювання «Моє місто весною» з використанням безсполучникових складних речень (вправа 367).

- *Синтаксичний практикум.*

Постановка пропущених розділових знаків, складання схем записаних речень, визначення типу підрядності (вправа 370).

- *Робота з текстом.*

Ознайомлювальне читання тексту, визначення речень із різними видами зв'язку; з'ясування значення вислову *творити себе*; висловлення власної думки щодо вислову письменника Т. Прохаська (вправа 371).

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК

● **Інтерактивна вправа «Ти — мені, я — тобі». Робота в парах.**

- Які речення називаються простими?
- Що таке складне речення?
- Які бувають типи складних речень?
- Які речення називаються складносурядними?
- Назвіть сполучники, які служать для зв'язку простих речень у ССР.
- Які розділові знаки ставляться між частинами складносурядних речень?
- Коли між частинами складносурядних речень кома не ставиться?
- Яку роль у мовленні відіграють складносурядні речення? З якою метою їх використовують у текстах-описах?
- Яке речення називається складнопідрядним?
- Розкажіть про місце підрядної частини відносно головної?
- Що ви знаєте про засоби зв'язку в складнопідрядному реченні?
- Як розрізнити сполучники підрядності та сполучні слова?
- Які слова вживаються як сполучники і як сполучні слова?
- Що іноді вживається в головній частині для виділення змісту підрядної?
- Які групи складнопідрядних речень ви знаєте?
- Який основний розділовий знак ставиться в складнопідрядному реченні?
- Як ставляться розділові знаки в складнопідрядних реченнях, де підрядна частина приєднується до головної складним сполучником?
- Чим складні безсполучникові речення відрізняються від сполучникових?
- Які існують види смислових зв'язків у складних безсполучникових реченнях?
- Яку роль відіграє інтонація в БСР?
- Коли між частинами БСР ставиться кома? Крапка з комою?
- У яких випадках між частинами БСР ставиться двокрапка? Тире?
- Розкажіть про стилістичну роль безсполучникових складних речень.

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити правила, виписати з художньої літератури 10 складних речень.

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

● **Інтерактивна вправа «Мікрофон».**

- Сьогодні на уроці я повторив(ла)...
- Набуті знання мені знадобляться, щоб...
- Найбільше на уроці мені сподобалось...
- Мій настрій після уроку...

Урок 66. Контрольна робота з тем «Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності. Узагальнення та систематизація вивченого» (тестування)

Мета: перевірити рівень орфографічної й пунктуаційної грамотності учнів; удосконалювати вміння застосовувати здобуті знання на практиці; розвивати увагу, логічне мислення; виховувати в учнів старанність і наполегливість у навчанні.

Обладнання: тестові завдання у двох варіантах, контрольні зошити.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.

ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- *Інструктаж щодо проведення контрольної роботи.*

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ УРОКУ

- *Виконання тестових завдань за варіантами.*

Відповіді

Варіант I: 1Б, 2Б, 3А, 4А, 5В, 6В, 7А, 8Б, 9 1Д, 2Г, 3А, 4Б; 10 1В, 2А, 3Г, 4Д.

Варіант II: 1Г, 2А, 3В, 4Г, 5А, 6Б, 7Г, 8Б, 9 1Д, 2А, 3В, 4Б; 10 1В, 2Г, 3Д, 4А.

Завдання двох варіантів можна роздрукувати з електронного додатка.

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити теоретичний матеріал; підготуватися до контрольного диктанту.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- *Бесіда.*

- Чи впоралися ви з роботою?
- У чому відчували труднощі?

Урок 67. Контрольна робота з теми «Узагальнення та систематизація вивченого» (диктант)

Мета: перевірити рівень знань, умінь і навичок з теми «Узагальнення та систематизація вивченого»; розвивати навички самостійної роботи; виховувати відповідальність.

Обладнання: тестові завдання, зошит для контрольних робіт.

Тип уроку: контроль та корекція знань, умінь і навичок.

Хід уроку

I. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ Й МЕТИ УРОКУ

- Інструктаж щодо проведення контрольної роботи.

II. СПРИЙНЯТТЯ Й ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

- Написання диктанту.

ТИША

Вузька польова дорога одразу за селом пірнає в ранковий розлив туману і зникає десь у гущині трав та верболозу. Можна піти стежкою, протоптаною через лан ще з осені, але Юрію Івановичу не хочеться тривожити солодкої задуми колосся, що сховало цю вузеньку стежечку від людського ока.

Крізь туманову пелену видно чорнявий ліс. Невмитий і нерозчесаний, він нехотя опускається з підгір'я, щоб викупатися в любисткових луках і почати своє літнє довгодення. А темні кущі лозняка — низькорослі, широкоспинні, округлі — здаються худобою, що всю ніч паслася в луках, а тепер з досвіту розбрелася біля річки і ласує росою. Ось-ось вона нап'ється і вляжеться біля копиць на днювання. Враження таке, що в тих копицях хтось заночував.

Густа, обважніла від роси тиша. Оповіла долину, довколишні краєвиди і ревно береже спокій луків. Хай там, на шляху, нетерплячі подорожні поспішають додому. Хай у загінки виходять на жнива комбайни — роса незабаром спаде. А їй берегти спокій долини, що прокидається поволі й любить довго ніжитися. Куди поспішати, коли так привільно тут молодій траві і краплистим росам? (166 сл.)

(За Д. Прилюком)

III. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Повторити матеріал про текст і його ознаки.

IV. ПІДСУМОК УРОКУ

- **Бесіда.**

- Чи впоралися ви з роботою?
- У чому відчували труднощі?

ЗНАЮ	ТРЕБА ПОВТОРИТИ

Уроки 69, 70. Підсумкові уроки

Мета: узагальнити й систематизувати основні відомості із синтаксису і пунктуації, зокрема про складне речення, сформулювати вміння структурувати вивчений теоретичний матеріал; удосконалювати пунктуаційні вміння й навички; розвивати пізнавальний інтерес, логічне мислення, пам'ять, увагу; виховувати любов до української мови.

Обладнання: підручник, дидактичний матеріал.

Тип уроків: повторення й узагальнення вивченого.

Хід уроків

I. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

- *Перевірка домашнього завдання.*

II. ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Учитель планує урок відповідно до рівня підготовленості класу та необхідності повторити ту чи іншу тему.

III. ПІДСУМОК УРОКІВ

Учитель підсумовує загальну роботу учнів за рік. Характеризує за потреби роботу кожного учня окремо. Дає рекомендації та завдання на літо. Оголошує оцінки за семестр, рік.

Шановні вчителі!	3
------------------------	---

ВСТУП

Урок 1	Розвиток української мови	4
Урок 2	Розвиток мовлення. Вимоги до мовлення. Види мовленнєвої діяльності	6

ПОВТОРЕННЯ ВИВЧЕНОГО У 8 КЛАСІ

Урок 3	Граматична основа речення. Односкладне й двоскладне речення	8
Урок 4	Розділові знаки в реченнях, ускладнених однорідними та відокремленими членами	10
Урок 5	Розділові знаки в реченнях, ускладнених звертаннями та вставними словами	12
Урок 6	Розвиток мовлення. Усний стислий переказ тексту публіцистичного стилю	14

СИНТАКСИС І ПУНКТУАЦІЯ

ПРЯМА І НЕПРЯМА МОВА ЯК ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЧУЖОГО МОВЛЕННЯ

Урок 7	Пряма і непряма мова як засоби передачі чужої мови (повторення, поглиблення). Розділові знаки при прямій мові	16
Урок 8	Речення з непрямою мовою. Заміна прямої мови непрямою	18
Урок 9	Цитата як спосіб передачі чужої мови	20
Урок 10	Діалог. Розділові знаки при діалозі	22
Урок 11	Розвиток мовлення. Складання діалогів відповідно до запропонованої ситуації, обговорення самостійно обраної теми, розігрування діалогу	24
Урок 12	Контрольна робота з теми «Повторення вивченого у 8 класі. Пряма і непряма мова» (тестування або диктант)	26
Урок 13	Розвиток мовлення. Виразне читання тексту художнього стилю. Усний вибірковий переказ тексту художнього стилю за складним планом	27

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ. СКЛАДНОСУРЯДНЕ РЕЧЕННЯ

Урок 14	Складне речення і його ознаки	28
Урок 15	Складні речення сполучникові та безсполучникові. Речення із сурядним і підрядним зв'язком	30
Уроки 16, 17	Складносурядне речення, його будова й засоби зв'язку в ньому. Смислові зв'язки між частинами складносурядного речення. Розділові знаки в складносурядному реченні	32
Уроки 18, 19	Розвиток мовлення. Контрольний вибірковий переказ тексту наукового стилю (на основі кількох джерел)	34
Урок 20	Контрольна робота з теми «Складносурядне речення» (тестування або диктант)	36
Урок 21	Розвиток мовлення. Ділові папери. Заява	37

СКЛАДНОПІРЯДНЕ РЕЧЕННЯ

Урок 22	Складнопірядне речення, його будова та засоби зв'язку в ньому. Підрядні сполучники та сполучні слова в складнопірядних реченнях. Основні види складнопірядних речень	38
Урок 23	Складнопірядні речення з підрядними означальними. Складнопірядні речення з підрядними з'ясувальними	40

Урок 24	Складнопідрядні речення з підрядними обставинними частинами. Складнопідрядні речення з підрядними місця та часу.....	42
Урок 25	Розвиток мовлення. Усний твір-роздум на морально-етичну тему в публіцистичному стилі.....	44
Урок 26	Розвиток мовлення. Контрольний твір-роздум на морально-етичну тему.....	45
Урок 27	Складнопідрядні речення з підрядними умовними та допустовими....	46
Урок 28	Складнопідрядні речення з підрядними способу дії і ступеня.....	48
Урок 29	Складнопідрядні речення з підрядними порівняльними частинами. Розрізнення порівняльних зворотів і підрядних порівняльних частин.....	50
Урок 30	Складнопідрядні речення з підрядними причини і мети.....	52
Урок 31	Складнопідрядні речення з підрядними наслідковими.....	54
Урок 32	Складнопідрядні речення з кількома підрядними.....	56
Урок 33	Розділові знаки в складнопідрядному реченні з кількома підрядними.....	58
Урок 34	Контрольна робота з теми «Складнопідрядне речення» (тестування або диктант).....	60
Урок 35	Аналіз контрольних робіт. Робота над помилками.....	61
Урок 36	Розвиток мовлення. Усне коротке повідомлення в публіцистичному стилі на морально-етичну або суспільну тему.....	62

БЕЗСПОЛУЧНИКОВЕ СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ

Урок 37	Безсполучникове складне речення. Смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення.....	64
Уроки 38, 39	Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні: кома і крапка з комою.....	66
Уроки 40, 41	Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні: двокрапка.....	68
Урок 42	Розвиток мовлення. Ділові папери. Автобіографія. Резюме.....	70
Урок 43	Розвиток мовлення. Усний твір на суспільну тему в публіцистичному стилі.....	71
Уроки 44, 45	Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні: тире.....	72
Урок 46	Розділові знаки в безсполучниковому реченні, їх синтаксичний розбір. Тренувальні вправи.....	74
Урок 47	Контрольна робота з теми «Безсполучникове складне речення».....	76
Урок 48	Розвиток мовлення. Контрольний твір-роздум на морально-етичну тему.....	77

СКЛАДНЕ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ

Урок 49	Складні речення з різними видами сполучникового та безсполучникового зв'язку.....	78
Урок 50	Розділові знаки в складних реченнях із різними видами зв'язку.....	80
Урок 51	Узагальнення й систематизація вивченого з розділу «Складне речення з різними видами зв'язку».....	82
Урок 52	Контрольна робота з теми «Складні речення з різними видами зв'язку» (тестування).....	84
Урок 53	Аналіз контрольних робіт. Робота над помилками.....	85

ТЕКСТ ЯК ОДИНИЦЯ МОВЛЕННЯ Й ПРОДУКТ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Урок 54	Текст і його ознаки	86
Урок 55	Розвиток мовлення. Підготовка до контрольного докладного переказу тексту публіцистичного стилю з творчим завданням за складним планом	88
Урок 56	Розвиток мовлення. Контрольний докладний переказ тексту публіцистичного стилю з творчим завданням	89
Урок 57	Будова тексту. Мікротеми. Абзац. Ключові слова в тексті	90
Урок 58	Розвиток мовлення. Тези прочитаної науково-пізнавальної статті	92
Урок 59	Розвиток мовлення. Конспект сприйнятого на слух науково-навчального тексту	94
Урок 60	Види й засоби міжфразового зв'язку	96

УЗАГАЛЬНЕННЯ Й СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИВЧЕНОГО

Уроки 61, 62	Мовні аспекти вивчення речення (порядок слів у реченні, граматична основа, види речень)	98
Урок 63	Повторення основних орфограм	100
Урок 64	Основні пунктограми в простому реченні	102
Урок 65	Основні пунктограми в складному реченні	104
Урок 66	Контрольна робота з тем «Текст як одиниця мовлення й продукт мовленнєвої діяльності. Узагальнення та систематизація вивченого» (тестування)	106
Урок 67	Контрольна робота з теми «Узагальнення та систематизація вивченого» (диктант)	107
Урок 68	Аналіз контрольних робіт. Робота над помилками	108
Уроки 69, 70	Підсумкові уроки	109

Отримайте додатковий матеріал для використання на уроках!

Скретч-картка надає доступ до безкоштовного* електронного додатка, розміщеного на сайті видавництва:

- календарно-тематичний план
- матеріали для роздрукування

Для завантаження електронного додатка:

1. Увійдіть на сайт interactive.ranok.com.ua.
2. Зареєструйтесь, під час реєстрації оберіть статус «Учитель»
3. Зітріть захисне покриття зі скретч-картки
4. Уведіть отриманий код у поле для введення скретч-коду на головній сторінці
5. Натисніть «ОК» та завантажте матеріали

Наступні звернення до електронного додатка не потребують повторного введення коду

Місце для скретч-картки

Служба технічної підтримки:

тел. (057) 717-61-80, (098) 037-54-68

(понеділок-п'ятниця з 10⁰⁰ до 18⁰⁰)

E-mail: e-ranok@ukr.net

* Під «безкоштовно» мається на увазі придбання за 0,01 грн

Навчально-методичний комплект «Українська мова. 9 клас»:

- ▶ Підручник
- ▶ Розробки уроків
- ▶ Зошит з розвитку мовлення

Інтернет-підтримка
interactive.ranok.com.ua

- ▶ додаткові матеріали до уроків
- ▶ онлайн-тестування за розділами

Авторський блог
blog.ranok.com.ua

- ▶ цікаві події в науці й освіті
- ▶ діалог з авторами навчальних посібників

Інтерактивна школа
ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ

interactive.ranok.com.ua

- ▶ вебінари від авторів підручників і провідних фахівців
- ▶ сертифікат кожному зареєстрованому учаснику

ISBN 978-617-09-4329-3

9 786170 943293

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА ЛІТЕРАТУРА
УСІ КНИГИ ТУТ!

🛒 ranok.com.ua
📧 e-ranok.com.ua
✉ pochta@ranok.com.ua
☎ (057) 727-70-90